

**UCHWAŁA NR LXXIV/598/2023
RADY MIEJSKIEJ W STRZELCACH OPOLSKICH**

z dnia 29 listopada 2023 r.

**w sprawie przyjęcia „Gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Strzelce Opolskie
na lata 2024-2027”**

Na podstawie art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840 oraz z 2023 r. poz. 951 i 1688), po uzyskaniu opinii Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków uchwała się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Strzelce Opolskie na lata 2024-2027”, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Strzelce Opolskich.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego.

Przewodnicząca Rady Miejskiej

Gabriela Puzik

Załącznik
do Uchwały Nr LXXIV/598/2023
Rady Miejskiej w Strzelcach Opolskich
z dnia 29 listopada 2023 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY STRZELCE OPOLSKIE NA LATA 2024-2027

SIERPIEŃ 2023

Spis treści

1. Wstęp	4
2. Podstawa prawna opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami	4
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce.....	5
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	10
4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.....	10
4.2. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	12
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	16
5.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy ..	16
5.2. Charakterystyka krajobrazu kulturowego gminy Strzelce Opolskie ze wskazaniem obszarów i obiektów o szczególnym znaczeniu.....	18
5.2.1. Charakterystyka gminy.....	18
5.3. Zarys historii gminy	19
5.4. Krajobraz kulturowy i zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy.....	21
5.4.1. Układ urbanistyczny miasta Strzelce Opolskie i układy ruralistyczne.....	22
5.4.2. Zespoły parkowo-pałacowe i folwarczne oraz parki w obrębie układów urbanistycznych miasta Strzelce Opolskie i ruralistycznych wsi gminy	27
5.4.3. Obiekty sakralne gminy.....	32
5.4.4. Inne zespoły zabudowy	38
5.4.5. Budynki użyteczności publicznej.....	39
5.4.6. Budownictwo obronne.....	41
5.4.7. Budynki mieszkalne miejskie	41
5.4.8. Zabytki techniki	43
5.4.9. Elementy małej architektury	44
5.4.10. Cmentarze, mogiły	46
5.5. Dziedzictwo niematerialne	46
5.6. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	51
5.6.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków	51
5.6.2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków.....	54
5.6.3. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.....	55
5.7. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków.....	59
5.7.1. Zabytki archeologiczne	62
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy – analiza SWOT.....	64
7. Założenia programowe oraz zasady oceny realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami	66
8. Instrumentarium realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami.....	68
9. Źródła finansowania Gminnego programu opieki nad zabytkami.....	69
9.1. Dotacje	70

9.2. Źródła zewnętrznego finansowania – krajowe.....	72
9.2.1. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego	74
9.3. Źródła zewnętrznego finansowania – pozostałe	75
10. Bibliografia.....	77
11. Spis tabel i zdjęć.....	77
12. Załączniki.....	78

1. Wstęp

Gminny program opieki nad zabytkami gminy Strzelce Opolskie na lata 2024-2027 (zwany dalej GPOnZ) stanowi będzie element polityki samorządowej, pozwalający na podejmowanie zaplanowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Jako materiał bazowy może być wykorzystywany przez środowiska badawcze i naukowe, właściciele i posiadacze obiektów zabytkowych oraz osoby zainteresowane kulturą i dziedzictwem kulturowym. Opracowanie służyć będzie rozwojowi gminy poprzez dążenie do poprawy stanu zachowania zabytków, eksponowania walorów krajobrazu kulturowego, wykorzystania zabytków na potrzeby społeczne, gospodarcze i edukacyjne.

W GPOnZ wskazano działania skierowane na poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewaloryzację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców i turystów. Dokument uwzględnia uwarunkowania prawne, zewnętrzne oraz wewnętrzne w zakresie ochrony materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Wskazane w nim kierunki działania, tzw. priorytety, szczegółowo opisują zakres oraz cel danego zamierzenia. Realizacja celów zawartych w GPOnZ poprawi w lokalnej społeczności świadomość wspólnoty kulturowej, wzmocni lokalne wartości oraz wspólne korzenie.

W dokumencie określono również źródła finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach wraz z jego otoczeniem. Finansowanie może odbywać się ze źródeł publicznych (np. budżet państwa, budżet własny gminy, budżet jednostek samorządowych – powiatu i województwa, środki unijne, inne źródła zagraniczne), a także ze źródeł prywatnych (osób fizycznych, organizacji pozarządowych – stowarzyszeń, fundacji, osób prawnych itp.).

Niniejsze opracowanie stanowi kontynuację Programu opieki nad zabytkami gminy Strzelce Opolskie na lata 2012-2015 przyjętego Uchwałą Nr XIX/120/2012 Rady Miejskiej w Strzelcach Opolskich z dnia 31 stycznia 2012 r., Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Strzelce Opolskie na lata 2016-2019 przyjętego Uchwałą Nr XVI/127/2015 Rady Miejskiej w Strzelcach Opolskich z dnia 16 grudnia 2015 r. oraz Gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Strzelce Opolskie na lata 2020-2023 przyjętego Uchwałą Nr XV/150/2019 Rady Miejskiej W Strzelcach Opolskich z dnia 30 października 2019 r. GPOnZ został zaktualizowany w zakresie potencjału dziedzictwa kulturowego i źródeł finansowania oraz dostosowany do zmieniających się realiów dotyczących opieki nad zabytkami w części analizy SWOT, celów i działań.

2. Podstawa prawna opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami

Podstawę prawną opracowania GPOnZ stanowi ustawa z dnia 23 lipca 2003 r o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840 z późn. zm.), która mówi o obowiązku sporządzania przez samorządy wojewódzkie, powiatowe oraz gminne na okres czterech lat programu opieki nad zabytkami.

W świetle ustawy, ochrona zabytków to aktywność administracji publicznej, która ma na celu stworzenie sprzyjających okoliczności prawnych, finansowych i organizacyjnych służących zachowaniu, zagospodarowaniu i utrzymaniu zabytków, zapobieganie zagrożeniom, niszczeniu, niewłaściwemu użytkowaniu, uszczupleniu zasobów zabytków, a także kontroli stanu zachowania i przeznaczenia zabytków oraz uwzględnianie tych zadań w kształtowaniu polityki planistycznej i środowiskowej. Terminem „opieka nad zabytkami” ustawa obejmuje działania właścicieli zabytków, które tworzą warunki dla naukowego badania zabytków, prowadzenia przy nich prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, zabezpieczenia i utrzymania ich samych oraz ich otoczenia w jak najlepszym stanie oraz popularyzowania i upowszechniania wiedzy o nich. W ustawie określono kwestie związane z ochroną i zarządzaniem dziedzictwem kulturowym, a szczególnie zagadnienia tworzenia krajowego programu ochrony i opieki nad zabytkami, organizację organów ochrony zabytków (zadania i kompetencje w zakresie ochrony zabytków wykonuje Generalny Konserwator Zabytków w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego oraz wojewódzcy konserwatorzy zabytków działający w imieniu wojewodów), zakres i formy ochrony zabytków którymi są: wpisanie do rejestru zabytków, wpisanie na Listę Skarbów Dziedzictwa, uznanie za pomnik historii, utworzenie parku kulturowego oraz ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego, a także zasady finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków. Zapisy ww. ustawy, zwłaszcza

w punktach dotyczących form ochrony zabytków, są komplementarne do zapisów ustaw o samorządzie terytorialnym (o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz o ochronie przyrody). Ponadto ustawa dookreśla zakres zadań dotyczących ochrony zabytków i opieki nad nimi administracji samorządu gminnego i powiatowego.

Art. 87 ust. 2 cytowanej ustawy wyznacza cele opracowania GPOnZ, w szczególności są to:

1. Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.
2. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.
3. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
4. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.
5. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków.
6. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Zabytki zostały objęte w Polsce ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela. Znaczenie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju cywilizacyjnego oraz zadania państwa w zakresie jego ochrony określają artykuły 5 i 6 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Dookreślenie konstytucyjnego obowiązku państwa wraz z podziałem kompetencji na poszczególne organy administracji publicznej i instytucje państwowe następuje na poziomie ustawodawstwa zwykłego.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r., która zastąpiła ustawę o ochronie dóbr kultury z 1962 r., powiązała ochronę zabytków z ochroną szeroko pojmowanego dziedzictwa kulturowego, umieszczając to zagadnienie w kontekście naszego uczestnictwa w kulturze i historii całej Europy. Nowe prawo zostało dostosowane do zasad obowiązujących w Unii Europejskiej.

Obowiązujące uregulowania prawne, dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zostały zawarte w:

• **Konstytucji RP** (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. – Dz. U. z 1997 r. Nr 78 poz. 483 z późn. zm.) w przepisach:

– **Art. 5:** „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”.

– **Art. 6 ust. 1:** „Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju”; **ust. 2:** „Rzeczpospolita Polska udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym”.

– **Art. 86:** „Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa”.

• **Ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (Dz. U. z 2022 r. poz. 840 z późn. zm.), która jest głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce. Przy opracowaniu programu opieki nad zabytkami należy uwzględnić przepisy tej ustawy, takie jak:

– **Art. 3,** który definiuje podstawowe pojęcia użyte w ustawie: zabytek, zabytek nieruchomy, zabytek ruchomy, zabytek archeologiczny, instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami, prace konserwatorskie, prace restauratorskie, roboty budowlane, badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne, historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny, historyczny zespół budowlany, krajobraz kulturowy, otoczenie zabytku.

W tym miejscu należy wyjaśnić pojęcie zabytku. Zabytek jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, które są dziełem człowieka lub związane są z jego działalnością. Stanowią one świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

– **Art. 4**, który objaśnia, że ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie; zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków; udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków; przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę; kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków; uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”.

– **Art. 5**, który określa, w sposób otwarty, kwestię opieki nad zabytkami: „opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków: naukowego badania i dokumentowania zabytku; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii kultury”.

– **Art. 6**, który klasyfikuje w układzie rzeczowym przedmioty ochrony i zarazem stanowi szczegółową definicję zabytku:

„1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:

- a) krajobrazami kulturowymi,
 - b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
 - c) dziełami architektury i budownictwa,
 - d) dziełami budownictwa obronnego,
 - e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
 - f) cmentarzami,
 - g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
 - h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 2) zabytki ruchome będące, w szczególności:
- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
 - b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
 - c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
 - d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
 - e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (...),
 - f) instrumentami muzycznymi,
 - g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
 - h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- b) cmentarzyskami,
- c) kurhanami,
- d) reliktnymi działalnościami gospodarczej, religijnej i artystycznej.

2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej”.

– **Art. 7**, który określa formy ochrony zabytków:

1) wpis do rejestru zabytków.

Rejestr zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków. Do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. Wpis do rejestru historycznego układu urbanistycznego, ruralistycznego lub historycznego zespołu budowlanego nie wyłącza możliwości wydania decyzji o wpisie do rejestru wchodzących w skład tych układów

lub zespołu zabytków nieruchomych. Wpisanie zabytku nieruchomego do rejestru ujawnia się w księdze wieczystej danej nieruchomości na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie decyzji o wpisie do rejestru tego zabytku. Wpisy do rejestru są wolne od opłat (art. 9). Skreślenie z rejestru zabytków następuje na wniosek właściciela zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy, lub z urzędu, na podstawie decyzji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (art. 13). Na podstawie tej decyzji wojewódzki konserwator zabytków występuje z wnioskiem o wykreślenie wpisu z księgi wieczystej i z katastru nieruchomości. Informacja o skreśleniu ogłaszana jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Wykreślenia wolne są od opłat (art. 14). Zabytek ruchomy wpisuje się do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków – na wniosek właściciela tego zabytku (art. 10). Wojewódzki konserwator zabytków może wydać decyzję o wpisie z urzędu – w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę.

1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;

2) uznanie za pomnik historii;

3) utworzenie parku kulturowego;

4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

– **Art. 16 ust. 1:** „Rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej”.

– **Art. 17,** który określa zakazy i ograniczenia na terenie parku kulturowego dotyczące: prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej; zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych; umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1; zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury; składowania lub magazynowania odpadów.

– **Art. 18:** „1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy określaniu ustaleń strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, strategii rozwoju ponadlokalnego, planów ogólnych gmin, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów odbudowy albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

2. Określając ustalenia strategii, analiz, planów i studiów, o których mowa w ust. 1, w szczególności:

1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;

2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;

3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami.”

– **Art. 19:** „1. Określając ustalenia planu ogólnego gminy, miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowego planu odbudowy, uwzględnia się w szczególności ochronę zabytków nieruchomych:

1) objętych formami ochrony, o których mowa w art. 7, wraz z ich otoczeniem;

2) ujętych w wojewódzkiej lub gminnej ewidencji zabytków.

1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę:

1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;

2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

1b. W uchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń uwzględnia się w szczególności:

1) ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;

- 2) ochronę zabytków nieruchomych, innych niż wymienione w pkt 1, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
 - 3) wnioski i rekomendacje audytów krajobrazowych oraz plany ochrony parków krajobrazowych.
2. W przypadku gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się przy określaniu ustaleń planów, o których mowa w ust. 1.
3. W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.”

– **Art. 20**, który mówi o konieczności uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego z wojewódzkim konserwatorem zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów.

– **Art. 21**: „Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy”.

– **Art. 22**: „1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2. Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.

5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;

2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

6. Właściwy dyrektor urzędu morskiego prowadzi ewidencję zabytków znajdujących się na polskich obszarach morskich w formie zbioru kart ewidencyjnych”.

– **Art. 81**: „1. W trybie określonym odrębnymi przepisami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków może być udzielona przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

2. Dotacja, w zakresie określonym w art. 77, może być udzielona w wysokości do 100% nakładów koniecznych na wykonanie przez wnioskodawcę prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków.”

– **Art. 89**, który wskazuje, że „organami ochrony zabytków są:

1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;

2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków”.

• **Ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym** (Dz. U. z 2023 r. poz. 40 z późn zm.), gdzie w art. 7 ust. 1 pkt 9 zostały określone zadania własne gminy: „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury (...) oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”. Pośrednio do ochrony zabytków odnoszą się zadania obejmujące kwestie: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, bibliotek gminnych i innych instytucji kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy.

Istotne uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami znajdują się w innych obowiązujących ustawach i rozporządzeniach, w tym w:

- **Ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym** (Dz. U. z 2023 r. poz. 977 z późn. zm.);
- **Ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane** (Dz. U. z 2023 r. poz. 682 z późn. zm.);
- **Ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska** (Dz. U. z 2022 r. poz. 2556 z późn. zm.);
- **Ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody** (Dz. U. z 2023 r. poz. 1336);
- **Ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami** (Dz. U. z 2023 r. poz. 344 z późn. zm.);
- **Ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej** (Dz. U. z 2020 r. poz. 194 z późn. zm.);
- **Ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie** (Dz. U. z 2023 r. poz. 571);
- **Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków** (Dz. U. z 2021 r. poz. 81);
- **Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem** (Dz. U. z 2021 r. poz. 56);
- **Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków** (Dz. U. z 2022 r. poz. 1388);
- **Rozporządzeniu Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu z dnia 16 kwietnia 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków** (Dz. U. z 2021 r., poz. 731);
- **Rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami”** (Dz. U. z 2004 r. Nr 124, poz. 1304) ze zmianą Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 3 lutego 2006 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami” (Dz. U. z 2006 r. Nr 24 poz. 181);
- **Rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych** (Dz. U. z 2004 r. Nr 212, poz. 2153);
- **Rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków** (Dz. U. z 2004 r. Nr 30, poz. 259);
- **Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę** (Dz. U. z 2011 r. Nr 89, poz. 510);
- **Rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych** (Dz. U. z 2004 r. Nr 71, poz. 650).

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i bibliotekach zostały określone w:

- **Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach** (Dz. U. z 2022 r. poz. 385);
- **Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach** (Dz. U. z 2022 r. poz. 2393).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

GPOnZ odwołuje się do dokumentów, które połączono na trzech poziomach: ogólnokrajowym, regionalnym (wojewódzkim) oraz lokalnym.

GPOnZ w swoich działaniach programowych nawiązuje do polityki krajowej szczególnie w zakresie poprawy stanu zabytków poprzez przekazywanie środków z budżetu gminy, wykorzystywania dziedzictwa kulturowego w promocji gminy, poprawy przepływu informacji pomiędzy gminą, organami ochrony zabytków oraz mieszkańcami, a także udostępnianiem informacji o zasobie zabytkowym gminy. Ważnym elementem jest również wspieranie działań z zakresu utrzymywania lokalnych tradycji kulturowych oraz wprowadzenie elementów lokalnego dziedzictwa do procesu edukacji oraz działań kulturalnych.

GPOnZ zbieżny jest ze strategicznymi celami państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Cele te wymienione są w następujących dokumentach:

• Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) zwana SOR została przyjęta Uchwałą Nr 8 Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r. Jest to aktualizacja Strategii Rozwoju Kraju 2020, przyjętej Uchwałą Nr 157 Rady Ministrów z dnia 25 września 2012 r.

SOR jest strategicznym instrumentem zarządzania polityką rozwoju realizowaną przez instytucje państwa, która określa wskaźniki ich realizacji, wskazuje sposób ich osiągnięcia oraz określa najważniejsze projekty służące realizacji celów SOR.

Zadania powiązane z obszarem ochrony zabytków zostały uwzględnione w następujących obszarach:

1) Obszar e-państwo – kierunek interwencji:

1. Budowa i rozwój e-administracji – orientacja administracji państwa na usługi cyfrowe.

Wyznaczony projekt strategiczny:

Digitalizacja i rozwój kultury cyfrowej – kontynuacja procesów związanych z digitalizacją, przechowywaniem i udostępnianiem różnego typu zasobów dziedzictwa cyfrowego w Polsce (muzealnych, bibliotecznych, archiwalnych, audiowizualnych i zabytków), w tym do celów ponownego wykorzystywania, w ramach którego digitalizację należy rozumieć jako nowoczesną formę konserwacji i zabezpieczania najcenniejszych zasobów kultury.

2) Kapitał ludzki i społeczny – kierunek interwencji:

4. Wzmocnienie roli kultury dla rozwoju gospodarczego i spójności społecznej.

Działania do 2030 r.:

– Ochrona i promocja dziedzictwa narodowego – wykorzystanie potencjału dziedzictwa dla wzmocnienia kapitału społecznego oraz poczucia tożsamości i wspólnoty; inwestycje w dziedzictwo narodowe (dobra kultury, nauki i sztuki, zabytki, rozwój sieci muzeów, wspieranie i promocja dziedzictwa kulturowego wpisanego na listę światowego dziedzictwa UNESCO).

– Wzmocnianie tożsamości, poczucia wspólnoty i więzi międzypokoleniowych, poprzez uczestnictwo i zwiększanie dostępu do instytucji i dzieł kultury na wszystkich poziomach funkcjonowania wspólnoty (lokalnym, regionalnym, narodowym), likwidacja „białych plam” w dostępie do kultury.

• Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030 zwana SRKS została przyjęta Uchwałą Nr 155 Rady Ministrów z dnia 27 października 2020 r. To kontynuacja i aktualizacja Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020. SRKS jest jednym z instrumentów realizacji Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju.

Głównym celem SRKS jest wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków. Realizacja tego celu odbywa się przez wdrażanie kierunków interwencji zaplanowanych do realizacji w trzech zasadniczych obszarach, których kluczowe znaczenie znajduje również odzwierciedlenie w nowym podtytule SRKS: współdziałanie, kultura, kreatywność. Są to:

– obszar 1: Współdziałanie – społeczeństwo obywatelskie,

– obszar 2: Kultura – tożsamość i postawy obywatelskie,

– obszar 3: Kreatywność – potencjał kulturowy i kreatywny.

Pełniejszego wykorzystania wymaga wpływ wybranych zasobów i narzędzi z obszaru kultury i dziedzictwa narodowego na poziom kapitału społecznego, m.in. w wymiarze budowania tożsamości

i kształtowania postaw obywatelskich. Wydarzenia, inicjatywy i zasoby o charakterze kulturalnym mogą wzmocnić poczucie wspólnoty i tożsamości, cementować środowiska lokalne, stwarzać przestrzeń do poszukiwań i inspiracji oraz stanowić miejsce spotkań dla różnych grup wiekowych i zawodowych. Niski poziom kapitału społecznego oraz podziały społeczne utrudniają budowanie wspólnoty państwowej, a także wpływają na osłabienie więzi z państwem i jego instytucjami.

Znaczenie kultury dla rozwoju i jakości kapitału społecznego jest wieloaspektowe. Z jednej strony warunkuje ona zachowania i postawy, ustanawia kody i sposoby komunikowania oraz organizacji społeczeństwa, z drugiej zaś stanowi zasób materialnych i niematerialnych dóbr, które tworzą fundament tożsamości i spoiwo społeczności. Potencjał kulturowy determinuje więc w istotnym zakresie sposoby podejmowania decyzji, umożliwia budowanie atmosfery otwartości i wzajemnego zaufania. Dziedzictwo kulturowe, umożliwiając budowanie i utrwalanie wspólnej tożsamości, jest kluczowym elementem potencjału kulturowego i stanowi bezcenny zasób, który powinien być wykorzystany dla obecnego i przyszłego rozwoju.

Głównym celem SRKS jest wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków.

Projekt zakłada trzy cele szczegółowe Strategii, które obejmują:

1. Zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne poprzez: usprawnienie mechanizmów wspierania i współpracy instytucji publicznych z obywatelami, rozwój i wzmocnianie zorganizowanych form aktywności obywatelskiej.
2. Wzmocnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich poprzez: tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmocnienia uczestnictwa w kulturze, ochronę dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dzieł kultury, digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury, umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę, wzmocnienie promocji kultury polskiej za granicą.
3. Wzmocnienie rozwoju społeczno-gospodarczego kraju przez sektory kultury i kreatywne poprzez: wzrost udziału sektorów kreatywnych w rozwoju gospodarczym kraju, rozwój kompetencji zawodowych na potrzeby branż kreatywnych, wzmocnienie potencjału kreatywnego społeczeństwa.

W ramach celu szczegółowego 2 SRKS wyróżniono ponadto następujące priorytety:

- 2.1. Tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmocnienia uczestnictwa w kulturze.
- 2.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dzieł kultury.
- 2.3. Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury.
- 2.4. Umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę.
- 2.5. Wzmocnienie promocji kultury polskiej za granicą.

Poniżej zostały przedstawione projekty, które związane są pośrednio z ochroną dziedzictwa kulturowego oraz których okres realizacji wykracza powyżej 2021 r. Projekty strategiczne SOR przypisane do zakresu interwencji SRKS:

– Narodowy Program Wspierania Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego – program obejmujący takie działania, jak: rozwój instytucji dialogu obywatelskiego, zniesienie barier rozwojowych dla organizacji społeczeństwa obywatelskiego, reformę systemu finansowania organizacji przez państwo, edukację obywatelską i historyczną oraz rozwój wolontariatu.

– Niepodległa – program budowania kapitału społecznego i wspólnoty obywatelskiej, zogniskowany wokół obchodów 100. rocznicy odzyskania niepodległości Polski, obejmujący m.in. kształtowanie postaw patriotycznych, budowanie pamięci zbiorowej i spójnego wizerunku Polski, włączanie obywateli do działania na rzecz dobra wspólnego.

– Pakiet dla Przemysłów Kreatywnych – ukierunkowany na wsparcie innowacyjnych produktów sektorów kultury i kreatywnych. Pakiet umożliwi budowanie przewagi konkurencyjnej w sektorze i przeciwdziała odpływowi kapitału kreatywnego. Proponowane działania obejmują m.in. wprowadzenie zachęt dla realizacji produkcji audiowizualnych w Polsce, wprowadzenie wakacji podatkowych dla firm z sektora kreatywnego, ustanowienie tzw. szybkiej ścieżki podatkowej dla międzynarodowych produkcji z segmentu audiowizualnego.

– Program Klub – program wspierający działalność klubów sportowych (skierowaną do dzieci i młodzieży), które stanowią lokalne centra aktywności społecznej oraz są miejscem aktywnego spędzania czasu, budowania więzi społecznych i rozwijania kompetencji, takich jak umiejętność pracy w grupie, wytrwałość czy pracowitość.

– Rozwój Czytelnictwa – projekt ma na celu poprawę stanu czytelnictwa w Polsce poprzez wzmocnienie roli bibliotek publicznych, szkolnych i pedagogicznych jako lokalnych ośrodków życia społecznego stanowiących centrum dostępu do kultury i wiedzy.

Wypracowana lista projektów strategicznych SRKS obejmuje m.in.:

– Rozwój turystyki kulturowej – projekt ma na celu realizację działań systemowych dotyczących zabytków znajdujących się na szlakach kulturowych i uznanych za Pomniki Historii, w tym dofinansowanie prac

konserwatorskich oraz projektów wspierających proces upowszechniania dziedzictwa kulturowego i jego wartości, a także aktywizujących zaangażowanie społeczne w proces ochrony i opieki nad zabytkami. Celem projektu jest stymulowanie rozwoju społeczno-gospodarczego poprzez wzrost atrakcyjności turystycznej oparty na zasobach kulturowych.

4.2. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Przy sporządzaniu GPOnZ omówiono uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy Strzelce Opolskie wynikające z dokumentów na poziomie:

- wojewódzkim: Program Opieki nad Zabytkami Województwa Opolskiego na lata 2020-2023, Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego, Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego – Opolskie 2030 r.
- powiatowym: Strategia Rozwoju Powiatu Strzeleckiego na lata 2021-2030, Lokalna Strategia Rozwoju Stowarzyszenia LGD „Kraina św. Anny” i Lokalna Strategia Rozwoju Stowarzyszenia LGD „Kraina Dinozaurów”.

GPOnZ jest zgodny z celami, zasadami i kierunkami wyznaczonymi ww. dokumentach.

• Program Opieki nad Zabytkami Województwa Opolskiego na lata 2020-2023

Program Opieki nad Zabytkami Województwa Opolskiego na lata 2020-2023 został przyjęty Uchwałą Nr XX/190/2020 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 28 lipca 2020 r.

Jest to dokument o charakterze strategicznym dla efektywnego zarządzania, zachowania i promocji dziedzictwa kulturowego w województwie opolskim.

W Programie określono Misję: Poznanie, akceptacja i odpowiedzialność za dziedzictwo kulturowe, które prowadzi do skutecznej ochrony i opieki nad zabytkami regionu oraz wyznacza kierunki rozwoju Opolszczyzny.

Ponadto zakreślono Wizję opieki w 2023 r.: „Opolszczyzna to region przenikających się kultur, które działają na rzecz wspólnego dobra jakim jest dziedzictwo kulturowe. Mieszkańcy są świadomi wartości i znaczenia dziedzictwa kulturowego jako pamiętki przeszłości, która buduje tożsamość regionu, oraz dziedzictwa które inspiruje i aktywizuje do działania na rzecz rozwoju województwa i społeczności lokalnych. Dzięki akceptacji dziedzictwa, współpracy, dostępnym narzędziom i przyjętym rozwiązaniom systemowym, ukierunkowanym na rzecz zadbanego zasobu materialnego i przyrodniczego oraz trosce o dziedzictwo niematerialne, region wzmacnia swój potencjał społeczny, turystyczny i rozwojowy.

Program zakłada dwa główne cele strategiczne ze szczegółowymi priorytetami:

Cel strategiczny I: Skuteczna ochrona i opieka nad regionalnym dziedzictwem kulturowym:

- Priorytet I: Utrzymanie i poprawa stanu zachowania regionalnego dziedzictwa kulturowego.
- Priorytet II: Badanie, dokumentowanie i monitoring zasobów regionalnego dziedzictwa kulturowego.
- Priorytet III: Ochrona krajobrazu regionu uwzględniającego wartości kulturowe i przyrodnicze.
- Priorytet IV: Profesjonalna i nowoczesna ochrona i zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego.

Cel strategiczny II: Zasoby dziedzictwa kulturowego jako źródło tożsamości i wyznaczania kierunków rozwoju województwa opolskiego:

- Priorytet I: Zachowanie wielokulturowości regionu oraz tożsamości lokalnej i regionalnej.
- Priorytet II: Rozwijanie współpracy regionalnej i integracji w obszarze dziedzictwa kulturowego.
- Priorytet III: Edukacja na rzecz aktywnej odpowiedzialności za dziedzictwo kulturowe.
- Priorytet IV: Świadome wykorzystywanie walorów dziedzictwa kulturowego w rozwoju regionu.

• Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego (PZPWO)

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego został przyjęty Uchwałą Nr XLVIII/505/2010 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 28 września 2010 r. Dnia 24 kwietnia 2019 r. została uchwalona zmiana PZPWO Uchwałą Nr VI/54/2019 Sejmiku Województwa Opolskiego.

Dokument jest podstawowym narzędziem prowadzenia polityki przestrzennej na poziomie regionu, rozumianej jako celowe oddziaływanie władz województwa na rozmieszczenie funkcji i przestrzenne różnicowanie dynamiki rozwoju. Głównym zadaniem planu jest określenie przestrzennych uwarunkowań rozwoju oraz kierunków i priorytetów kształtowania środowiska przyrodniczego, kulturowego i zurbanizowanego w ciągu najbliższych kilkunastu lat, w dostosowaniu do strategicznych kierunków rozwoju społecznego i gospodarczego województwa z równoczesnym uwzględnieniem koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju. Stanowi on punkt wyjścia dla opracowania innych wojewódzkich programów i dokumentów strategicznych.

Kwestia środowiska kulturowego regionu została poruszona w rozdziale poświęconym planowaniu przestrzennemu. Wśród celów zagospodarowania przestrzennego w zakresie osadnictwa wymienia się utrzymanie historycznie ukształtowanej sieci osadniczej województwa, podkreślając również jako jedną z głównych zasad zagospodarowania przestrzennego „nacisk na zapewnienie wysokiego poziomu ładu przestrzennego rozumianego jako dążenie do harmonii, uporządkowania, proporcjonalności i równoważenia środowiska przyrodniczego i kulturowego z potrzebami urbanizacji”. Również rozdział traktujący o turystyce w istotny sposób dotyka spraw związanych z dziedzictwem kulturowym. Według autorów opracowania, ochrona i racjonalne wykorzystanie walorów dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego warunkuje rozwój turystyki. W związku z tym kierunki polityki przestrzennej w tym obszarze obejmą m.in.: ochronę walorów przyrodniczych i krajobrazowych, ochronę, modernizację, konserwację i odbudowę obiektów i układów zabytkowych oraz innych obiektów kultury, budowę systemu szlaków tematycznych, w tym o zasięgu międzyregionalnym.

Obszerny rozdział planu poświęcono bezpośrednio dziedzictwu kulturowemu Opolszczyzny, co pokazuje, jaką do tej dziedziny życia społecznego przykładają władze samorządowe województwa. Dokument, cytując ustawę o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami definiuje pojęcia ochrony zabytków i opieki nad zabytkami i przypomina, że „ochrona dóbr kultury materialnej i niematerialnej jest celem polityki przestrzennej, a kształtowanie środowiska kulturowego powinno generować rozwój innych dziedzin życia regionu. Obiekty kultury materialnej powinny być wykorzystane i użytkowane z zapewnieniem opieki konserwatorskiej, rewaloryzacji i nadania im odpowiednich funkcji użytkowych”. Główne zasady zagospodarowania przestrzennego województwa w zakresie dziedzictwa kulturowego:

1. Zachowanie ładu przestrzennego na terenach zabudowy historycznej poprzez:
 - wymóg uczytelniania historycznych układów urbanistycznych i ruralistycznych,
 - wymóg dostosowania nowej zabudowy w zakresie skali, formy, materiału i koloru do zabudowy historycznej,
 - wymóg szczególnej ochrony elementów tworzących zabytkowy charakter przestrzeni.
2. Obejmowanie prawną ochroną dziedzictwa kulturowego poprzez opracowywanie mpzp z określeniem stref ochrony konserwatorskiej – priorytet dla obszarów cennych pod względem zabytkowym.
3. Nadawanie mocy prawnej Gminnym Ewidencjom Zabytków poprzez umieszczanie ich w mpzp.
4. Kompleksową ochronę obszarów i obiektów zabytkowych.
5. Wykorzystanie obiektów i obszarów zabytkowych do pełnienia określonych funkcji, zgodnych bądź niekolidujących z ich zabytkowym charakterem.
6. Oszczędne kształtowanie krajobrazu kulturowego, a także przeciwdziałanie rozpraszaniu historycznie ukształtowanej zabudowy.
7. Harmonizowanie zabytkowych układów urbanistycznych w powiązaniu z rozwojem osadnictwa i komunikacji.
8. Zachowanie mieszkalno-usługowego charakteru centrów miast.
9. Eksponowanie regionalnych cech środowiska kulturowego województwa opolskiego.
10. Inicjowanie nowych form ochrony dziedzictwa kulturowego poprzez tworzenie pomników historii i parków kulturowych w symbiozie z przyrodą i wymogami rozwoju społeczno-gospodarczego.

• **Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego – Opolskie 2030 r.**

Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego – Opolskie 2030 r. przyjęta została Uchwałą Nr XXXIV/355/2021 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 4 października 2021 r.

Jest to dokument własny samorządu wojewódzkiego i podstawowy dokument polityki regionalnej określający wizję, cele rozwoju społeczno-gospodarczego województwa, a także działania służące ich realizacji. W Programie wyznaczono cele strategiczne w trzech obszarach: Człowiek i relacja, Środowisko i rozwój, Silna gospodarka. Wymieniono również cele operacyjne i kierunki działań. Poniżej wymieniono te, które dotyczą dziedzictwa kulturowego regionu.

Cel: Trwałe więzi społeczne

Kierunki działań, m.in.: budowa systemu wsparcia rewitalizacji i rozwój społeczeństwa wielokulturowego.

Cel: Ceniona marka regionu.

Kierunki działań, m.in.: dbałość o zachowanie i rozwój dziedzictwa kulturowego, rozwój silnych produktów turystycznych.

W Strategii wyznaczono także pięć obszarów strategicznej interwencji (OSI): Subregion Aglomeracja Opolska, Subregion Brzeski, Subregion Kędzierzyńsko-Strzelecki, Subregion Północny, Subregion Południowy. W stosunku do nich wskazano szczegółowe cele polityki przestrzennej, cele te dotyczą również dziedzictwa kulturowego regionu. Wskazano w nich takie cele jak:

- Poprawa ładu przestrzennego,
- Kształtowanie atrakcyjnych przestrzeni publicznych,
- Zwiększanie partycypacji społecznej w działaniach planistycznych,
- Ograniczanie rozpraszania zabudowy,
- Wprowadzanie rozwiązań poprawiających bezpieczeństwo publiczne,
- Ochrona zabytkowych układów urbanistycznych i ruralistycznych,
- Wzmocnienie funkcji kulturowych,
- Ochrona zabytkowych układów urbanistycznych i ruralistycznych,
- Stanowienie pomników historii Tworzenie parków kulturowych.

• **Strategia Rozwoju Powiatu Strzeleckiego na lata 2021-2030**

Strategia Rozwoju Powiatu Strzeleckiego na lata 2021-2030 została przyjęta Uchwałą Nr XXV/242/2020 Rady Powiatu Strzeleckiego z dnia 23 grudnia 2020 r.

Strategia jest podstawowym i najważniejszym dokumentem strategicznym, przedstawiającym długookresowe założenia związane z rozwojem powiatu strzeleckiego. Jest ona podstawą do właściwego zarządzania powiatem. U podstaw jej powstania stoi konieczność racjonalizacji i systematyzacji zakładanej polityki rozwojowej – określenie wizji, misji, celów oraz głównych kierunków działań zmierzających do ich osiągnięcia. Zostały one wskazane na podstawie diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej powiatu strzeleckiego, a także identyfikacji jego potencjałów oraz problemów.

Struktura koncepcji rozwoju dla powiatu strzeleckiego, a tym samym rdzeń założeń planistycznych, musi odnosić się treściowo do konkretnych obszarów lub dziedzin, które zostały uznane za kluczowe z punktu widzenia zaspokajania potrzeb mieszkańców. Obszary te stanowią domeny planowania strategicznego, a ich wyodrębnienie jest kluczowe z punktu widzenia struktury programu rozwoju, a także jego ostatecznej zawartości. Jako instrument skutecznego zarządzania zmianą składa się z następujących obszarów planistycznych: infrastruktura, usługi publiczne, wspólnota i tożsamość.

W obszarze wspólnota i tożsamość wyznaczono cel związany z ochroną dziedzictwa kulturowego.

Cel strategiczny: Tworzenie aktywnego i zintegrowanego społeczeństwa obywatelskiego.

Cel operacyjny: Dbałość o dziedzictwo historyczne i kulturowe Ziemi Strzeleckiej.

Kierunki działań:

- Promocja dziedzictwa kulturowego powiatu poprzez działania edukacyjne w szkołach oraz marketingowe.
- Ochrona i rewaloryzacja zasobów dziedzictwa kulturowego.
- Współpraca na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego i opieki nad zabytkami.

W rozdziale dotyczącym szeroko rozumianej kultury, ważnym czynnikiem podlegającym analizie jest działalność odpowiednich struktur, których celem jest rozpowszechnianie i angażowanie społeczności powiatu w tym zakresie. Na terenie powiatu działają następujące instytucje zajmujące się realizacją zadań dotyczących krzewienia kultury w regionie: Powiatowe Centrum Kultury w Strzelcach Opolskich oraz Strzelecki Ośrodek Kultury, Leśnicki Ośrodek Kultury i Rekreacji w Leśnicy, Gminny Ośrodek Kultury w Ujeździe, Biblioteka i Centrum Kultury w Kolonowskim i Biblioteka i Kultura w Zawadzkim. Na terenie powiatu działają także następujące muzea i izby: w Strzelcach Opolskich Wieża Ratusza, Izba Tradycji Pożarnictwa przy Ochotniczej

Straży Pożarnej, Izba Edukacji Leśnej, Regionalna Izba Tradycji w Powiatowym Centrum Kultury, Izba Tradycji Lotniczych W Ligocie Dolnej oraz Izba Tradycji w Rozmierzy, Muzeum Czynu Powstańczego w Górze Św. Anny. Działają także prywatne muzea: Krzyża Świętego w Górze Św. Anny, Muzeum Sztuki Sakralnej w Ligocie Dolnej czy też Izba Regionalna Historii Lokalnej w Kolonowskiem.

W powiecie strzeleckim odbywa się także wiele wydarzeń artystycznych, które kierowane są do szerokiego kręgu odbiorców, tak, aby każda z grup wiekowych mogła znaleźć coś odpowiedniego dla siebie. Organizowane są zarówno imprezy cykliczne jak i okazjonalne, które każdorazowo przyciągają wielu uczestników. Niektóre z nich mają nawet zasięg regionalny. Wśród znaczących wydarzeń można wymienić liczne koncerty, przedstawienia teatralne i kabaretowe, warsztaty tematyczne związane z dziedzictwem kulturowym regionu, itp. Największa impreza plenerowa w okresie letnim to Dni Ziemi Strzeleckiej, która rokrocznie odbywa się w trakcie jednego z czerwcowych weekendów, przyciągając chętnych nie tylko z powiatu strzeleckiego, ale także z innych ościennych powiatów. Podczas Dni Ziemi Strzeleckiej oferowana jest uczestnikom szeroka gama występów, podczas których prezentują się zarówno lokalni artyści, jak i znane gwiazdy polskiej sceny artystycznej.

Wśród wspomnianych wydarzeń na szczególną uwagę zasługuje Powiatowe Święto Chleba odbywające się w parku miejskim w Strzelcach Opolskich. Impreza jest organizowana nieprzerwanie od 10 lat.

Na terenie powiatu strzeleckiego zlokalizowane są liczne obiekty dziedzictwa kulturowego, zasługujące na szczególną ochronę. Wśród nich można wymienić zabytkowe kościoły, cmentarze oraz budowle z przylegającymi do nich założeniami parkowymi, które są pozostałościami po pałacach i parkach dworskich wchodzących w skład majątków ziemskich.

Wśród wymienionych najcenniejszych zabytków powiatu strzeleckiego z terenu gminy Strzelce Opolskie wskazano:

- historyczne układy ruralistyczne, m.in. w Strzelcach Opolskich,
- ratusz w Strzelcach Opolskich,
- zespół pałacowo-folwarczno-parkowy w Izbicku,
- zespoły zabytkowej zieleni: park miejski w Strzelcach Opolskich,
- zabytki architektury obronnej w Strzelcach Opolskich,
- Strzelce Opolskie: Pomnik Myśliwca w rynku, masztalarnia, kościół pw. św. Barbary, Bożego Ciała oraz św. Wawrzyńca.

• **Lokalna Strategia Rozwoju Stowarzyszenia LGD „Kraina św. Anny” i Lokalna Strategia Rozwoju Stowarzyszenia LGD „Kraina Dinozaurów”**

Na terenie powiatu strzeleckiego funkcjonują dwie Lokalne Grupy Działania (LGD), które opracowały i realizują Lokalne Strategie Rozwoju (LSR) w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW):

- LGD „Kraina św. Anny” – obejmuje m.in. gminy Izbicko, Jemielnica, Leśnica, Strzelce Opolskie i Ujazd,
- LGD „Kraina Dinozaurów” – obejmuje m.in. gminy Kolonowskie i Zawadzkie.

W LSR zostały wskazane strategiczne dziedziny rozwoju, które odzwierciedlają najważniejsze grupy zagadnień, m.in. zrównoważony rozwój, aktywność społeczną turystykę, edukację i promocję dziedzictwa kulturowego. Określają cele ogólne i szczegółowe oraz wskazują planowane przedsięwzięcia, które w zasadzie wszystkie dotyczą ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy

Poniżej omówiono obowiązujące dokumenty gminne, które dotyczą dziedzictwa kulturowego:

- **Strategia Rozwoju Gminy Strzelce Opolskie 2021+**

Strategia Rozwoju Gminy Strzelce Opolskie 2021+ została przyjęta Uchwałą Nr LIII/432/2022 Rady Miejskiej w Strzelcach Opolskich z dnia 29 czerwca 2022 r.

Jest to dokument, który określa główne kierunki rozwoju. Strategia zawiera syntetyczną diagnozę obszaru funkcjonalnego gminy w zakresie sytuacji społeczno-ekonomicznej. Opracowanie obejmuje koncepcję funkcjonowania gminy na najbliższe lata ze wskazaniem jej wizji i misji, priorytetów, celów strategicznych oraz kierunków rozwoju.

Opisano Uwarunkowania wynikające z kształtowania potencjału kulturowego oraz rekreacyjno-sportowego, w tym działalność kulturalną oraz dziedzictwo kulturowe gminy, które w dużej mierze kształtuje zabudowa wiejska zgrupowana w największych osadach oraz działalność związana z rolnictwem. Szczególne obiekty dziedzictwa materialnego stanowią zespoły parkowo-pałacowe, folwarczne oraz parki znajdujące się w obrębie układów urbanistycznych. Do najcenniejszych zabytków w Strzelcach Opolskich należą: ruiny zamku, baszta-dzwonnica z XV w., drewniany kościół cmentarny, ratusz oraz ponad stuletni zespół więzienny. Poza miastem wyróżnić można: drewniany kościół w Szczepanku, pałac w Szymiszowie, piece wapiennicze z XIX w. w Ligocie Dolnej oraz pałacyk w Błotnicy Strzeleckiej. Podkreślono, że szczególnie ciekawym miejscem jest również miejski Park Renardów wraz z jego zabudową, ukształtowany w stylu angielskim i towarzyszącymi mu ruinami zamku.

W Strategii wyznaczono cele strategiczne i operacyjne. Nie ma w nich działań związanych z ochroną zabytków.

- **Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych**

Plan ochrony zabytków gminy Strzelce Opolskie na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych został opracowany w 2016 r. i uzgodniony z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków oraz Starostą Strzeleckim.

Plan został opracowany zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.

Ochrona zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych polega na planowaniu, przygotowaniu i realizacji przedsięwzięć zapobiegawczych, dokumentacyjnych, zabezpieczających, ratowniczych i konserwatorskich, mających na celu ich uratowanie przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub zaginięciem.

- **Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Strzelce Opolskie**

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Strzelce Opolskie zostało przyjęte Uchwałą Nr XXXV/293/2021 Rady Miejskiej w Strzelcach Opolskich z dnia 28 kwietnia 2021 r. oraz Uchwałą Nr LV/449/2022 Rady Miejskiej w Strzelcach Opolskich z dnia 28 września 2022 r.

Studium jest podstawowym dokumentem dla władz samorządowych gminy, na podstawie którego prowadzona ma być polityka i strategia działań, przede wszystkim w sferze zagospodarowania przestrzennego, ale także w sferze społeczno-gospodarczej i ekologicznej, które bezpośrednio lub pośrednio wpływają na kształtowanie struktury przestrzennej i układu funkcjonalno-przestrzennego.

W Studium wyznaczono zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. Najważniejsze z nich:

– obiekty i obszary zabytkowe, w tym układ urbanistyczny starego miasta oraz stanowiska archeologiczne, wpisane do rejestru zabytków podlegają ochronie na podstawie przepisów odrębnych ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Wszelkie ustalenia w planach miejscowych dotyczące obiektów i obszarów rejestrowych dokonywane są zgodnie z wymogami konserwatora zabytków oraz w uzgodnieniu z nim. Uzgodnienia wymagają również prace remontowe i budowlane prowadzone przy zabytku. Na etapie sporządzania planów miejscowych należy każdorazowo sprawdzić i odnieść się do aktualnego rejestru zabytków.

– w odniesieniu do zabytków ujętych w gminnej ewidencji zabytków, stanowisk archeologicznych nieujętych w rejestrze oraz proponowanych stref ochrony konserwatorskiej, ustala się ich uwzględnianie oraz obejmowanie ochroną w sporządzanych planach miejscowych.

Wskazuje się granicę układu urbanistycznego „Stare Miasto”, wpisanego do rejestru zabytków, dla którego ustala się następujące wytyczne:

- zachowanie historycznego układu przestrzennego, tj. rozplanowania dróg, ulic, placów, linii zabudowy (w tym w granicy nieruchomości), kompozycji wewnątrz urbanistycznych i kompozycji zieleni,
- odtworzenie zniszczonych elementów zespołu lub fragmentów historycznej kompozycji przestrzennej, lub inne ich oznaczenie umożliwiające identyfikację w terenie,
- dostosowanie nowej zabudowy do historycznej kompozycji przestrzennej w zakresie lokalizacji, skali, bryły, podziałów architektonicznych oraz nawiązanie formami współczesnymi do lokalnej tradycji architektonicznej,
- zachowanie dotychczasowej, historycznej parcelacji terenu,
- oznaczenie obiektów wpisanych do rejestru zabytków i gminnej ewidencji zabytków w sposób umożliwiający ich identyfikację w terenie,
- zagospodarowanie placów i ulic stanowiących obszary przestrzeni publicznych przy uwzględnieniu ich dostępności dla osób niepełnosprawnych,
- dążenie do usunięcia elementów uznanych za zniekształcające założenie historyczne, w tym m.in. zespołów garażowych zlokalizowanych w sąsiedztwie bramy zamkowej.

Przed rozpoczęciem prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku rejestrowym, w tym w granicach zabytkowego układu urbanistycznego, należy uzyskać pozwolenie konserwatora zabytków, zgodnie z przepisami odrębnymi.

Wyznacza się strefy ochrony konserwatorskiej układu przestrzennego wsi w następujących miejscowościach:

- Rozmierz – historyczny układ przestrzenny na planie owalnicy z zabudowanym tzw. nawsiem, cechujący się wysoką wartością,
- Osiek – historyczny układ przestrzenny wsi folwarcznej kmiecej, obejmującej folwark, przy którym rozwinęła się wieś o układzie ulicówki, z zabytkową zabudową skupioną wzdłuż ul. Strzeleckiej, cechujący się dobrą wartością układu przestrzennego,
- Kadłub – wieś cechująca się umiarkowaną wartością pojedynczych obiektów architektonicznych zespołu dworskiego (stary i nowy dwór, czworaki i pozostałości folwarku),
- Rozmierka – historyczny układ przestrzenny wsi z zachowanym w centrum placem i historycznymi elementami zabudowy.

Obejmuje się ochroną pozostałe wartościowe układy przestrzenne, dla których strefy ochrony konserwatorskiej należy wyznaczyć w planach miejscowych, w tym:

- Brzezina – zespół zabudowy folwarcznej,
- Kalinowice – zespół zabudowy folwarcznej wraz z parkiem krajobrazowym i alejami,
- Kalinów – układ zabudowy dworsko-folwarcznej wraz z parkiem krajobrazowym i towarzyszącą zabudową mieszkaniową robotników folwarcznych,
- Ligota Dolna – zespół zabudowy folwarcznej wraz z pozostałościami parku i piecem wapienniczym oraz układ zabudowy dawnej wsi kmiecej (ulicówka),
- Płużnica Wielka – układ przestrzenny zabudowy pałacowo-folwarcznej wraz z parkiem krajobrazowym,
- Roźniątów – zespół zabudowy folwarcznej,
- Szymiszów – zespoły zabudowy:
 - 1) związanej z dawnym zakładem wapienniczym, tj. zabudowy mieszkaniowej robotników wraz z pałacem fabrykanta oraz zabudową administracyjną przy ul. Fabrycznej, a także zabudową w rejonie dworca kolejowego,
 - 2) zespół zabudowy pałacowo-folwarcznej wraz z parkiem krajobrazowym oraz zachowaną zabudową wsi kmiecej,
- Warmątowice – zespół zabudowy folwarcznej wraz z zabudową mieszkaniową rolno-robotniczą, a także częściowo układ wsi kmiecej (owalnica),
- Strzelce Opolskie – zespoły zabudowy:
 - 1) zespół zabudowy tzw. Wielkiego Folwarku przy ul. Marka Prawego,
 - 2) zespół zabudowy folwarcznej przy ul. Mickiewicza,
 - 3) jednorodzinne osiedle mieszkaniowe Zydlungi,
 - 4) jednorodzinna i wielorodzinna zabudowa mieszkaniowa przy ul. Jarzębowej, ul. Brzozowej, ul. Bolesława Krzywoustego i ul. Klonowej,
 - 5) osiedle mieszkaniowe Koszary w rejonie ul. Opolskiej i ul. Sosnowej,
 - 6) osiedle mieszkaniowe w rejonie ul. Moniuszki, ul. Kupieckiej i ul. Zielonej.

W granicach stref ochrony konserwatorskiej ustala się:

- wymóg zachowania zasadniczych elementów historycznego rozplanowania, w tym w szczególności układu drogowego oraz lokalizacji zabudowy względem drogi oraz względem granic działki,
- dostosowanie gabarytów i formy nowej zabudowy do budynków sąsiadujących o tym samym przeznaczeniu, w tym szczytowy lub kalenicowy układ dachów,
- zakaz zmiany układu przestrzennego historycznie ukształtowanych wnętrz urbanistycznych, w tym lokalizowania nowej zabudowy na obszarze historycznych placów folwarcznych.

Strefy obserwacji archeologicznej – ustala się strefy obserwacji archeologicznej na obszarze wszystkich stanowisk archeologicznych, których lokalizacja jest znana, oraz dodatkowo na obszarze sołectwa Adamowice, gdzie istnieje prawdopodobieństwo natrafienia na ślady osadnictwa przedlokacyjnego. W granicach strefy przy prowadzeniu prac ziemnych należy zabezpieczyć nadzór archeologiczny.

W odniesieniu do nieczynnego cmentarza ewangelickiego zlokalizowanego na terenie miasta Strzelce Opolskie ustala się obowiązek uporządkowania terenu oraz zabezpieczenia nagrobków przed ich dewastacją. Zabrania się wywożenia (relokacji) istniejących nagrobków poza teren cmentarza. Dopuszcza się przekształcenie terenu nieczynnego cmentarza na park, przy czym należy zachować i odpowiednio wyeksponować wartości kulturowe miejsca oraz istniejący drzewostan.

Nie postuluje się tworzenia parków kulturowych. Nie wskazuje się również budynków i budowli współczesnych wymagających ochrony.

5.2. Charakterystyka krajobrazu kulturowego gminy Strzelce Opolskie ze wskazaniem obszarów i obiektów o szczególnym znaczeniu

5.2.1. Charakterystyka gminy

• POŁOŻENIE

Gmina Strzelce Opolskie jest gminą miejsko-wiejską, położoną we wsch. części województwa opolskiego, na pograniczu z województwem śląskim, w centrum powiatu strzeleckiego. Gmina bezpośrednio graniczy:

- od płn. z gminami Ozimek (w powiecie opolskim) i Kolonowskie (w powiecie strzeleckim);
- od wsch. z gminami: Jemielnica (w powiecie strzeleckim), Wielowieś i Toszek (w powiecie gliwickim);
- od zach. z gminą Izbicko (w powiecie strzeleckim);
- od płd. z gminami: Gogolin, Zdieszowice (w powiecie krapkowickim), Leśnica i Ujazd (w powiecie strzeleckim).

W skład gminy wchodzi 27 sołectw: Adamowice, Błotnica Strzelecka, Brzezina, Dziewkowice, Farska Kolonia, Grodzisko, Jędrynie, Kadłub-Piec, Kadłub-Wieś, Kalinowice, Kalinów, Ligota Dolna, Ligota Górna, Mokre Łany, Niwki, Nowa Wieś, Osiek, Płużnica Wielka, Rozmierka, Rozmierz, Roźniatów, Sucha, Suche Łany, Szczepanek, Szymiszów Osiedle, Szymiszów Wieś, Warmętowice. Administracyjnym i gospodarczym centrum gminy jest jedyne miasto na jej terenie, Strzelce Opolskie, będące także siedzibą władz powiatowych.

• ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

Gminę pod względem zróżnicowania przyrodniczego można podzielić na trzy strefy:

- Strefa „leśno-łąkowa” obejmująca miejscowości: Kadłub, Osiek, Jędrynie i Grodzisko. Są to tereny głównie leśne i łąkowe. Rolnictwo w tym rejonie nastawione jest na produkcję mleka. Teren znajduje się w strefie Obszaru Chronionego Krajobrazu „Lasy Stobrawsko-Turawskie”, który stanowi obszar węzłowy o krajowym znaczeniu systemu sieci ekologicznej.
- Strefa „centralna” obejmująca miasto Strzelce Opolskie, ciąg drogi krajowej oraz sołectwa: Sucha, Szymiszów, Rozmierz, Rozmierka, Dziewkowice, Błotnica Strzelecka, Płużnica Wielka, Szczepanek. Są to tereny najsilniej przekształcone przez człowieka, przecięte drogą krajową o dużym natężeniu ruchu. Na obszarze tym występują złoża wapienia. Jedno z nich, znajdujące się tuż pod miastem, jest obecnie eksploatowane. W strefie znajduje się rezerwat leśny „Płużnica” i rezerwat przyrody „Tęczynów”.
- Strefa „pogórz” obejmująca płn. stoki Masywu Chełmu - tereny na południe od drogi przez Ligotę Dolną, Niwki, Kalinów, Roźniatów, Strzelce Opolskie i Warmętowice. Pofałdowany, całkowicie wylesiony teren, intensywnie użytkowany rolniczo ze względu na jakość gleb. Jego niewielka część obejmuje Park Krajobrazowy „Góra Św. Anny”. Na wzgórzu o nazwie „Ligocka Kamienna Góra” (321 m n.p.m.) –

na zach. krańcu Góry Chełmskiej, zlokalizowany jest rezerwat roślinności kserotermicznej „Ligota Dolna”. W strefie znajdują się dwa parki podworskie: park w Kalinowicach, park w Kalinowie.

Geograficznie gmina obejmuje dwie jednostki fizjograficzne: skłon grzbietu Chełmu, zwieńczonego Górą Św. Anny, i równinę zajmującą obszar pomiędzy grzbietem a doliną Małej Panwi. Gmina leży na obszarze nizinnym, przy czym w płd. części styka się z masywem Góry Św. Anny. Krajobraz w tej części gminy – aż po miasto Strzelce Opolskie – jest lekko pofałdowany. Im dalej na płn., tym krajobraz coraz bardziej wygładza się i obniża, po czym przechodzi w szeroką, płaską dolinę Małej Panwi. Najwyższym wzniesieniem na terenie gminy jest „Ligocka Kamienna Góra”.

Obszar gminy należy do dorzecza Odry. W jego strukturze wyróżnić można podrzędną zlewnię:

- Małej Panwi, do której należą rzeka Jemielnica i jej dopływy oraz rzeka Sucha z licznymi bezimiennymi ciekami, łącznie większa część gminy,
- Kłodnicy, do której należą początkowe odcinki niewielkich dopływów z okolic Płużnicy Wielkiej i Błotnicy Strzeleckiej,
- z Ligoty Dolnej do rzeki Odry.

Lasy i grunty leśne w Gminie Strzelce Opolskie zajmują powierzchnię 6193,3 ha. Wskaźnik lesistości wynosi 29,9%. Zalesiona jest przede wszystkim płn.-wsch. i zach. część gminy. Największy kompleks leśny płn. części gminy (Kadłub-Osiek) położony jest w granicach Obszaru Chronionego Krajobrazu „Lasy Stobrawsko-Turawskie”, co w dużym stopniu ogranicza ich gospodarcze użytkowanie.

Na obszarze gminy Strzelce Opolskie występują następujące formy ochrony:

- rezerваты przyrody: rezerwat leśny „Płużnica”, rezerwat leśny „Tęczynów”, rezerwat roślinności kserotermicznej „Ligota Dolna”,
- parki zabytkowe: Park Renardów w Strzelcach Opolskich, park w Błotnicy Strzeleckiej (prawie całkowicie zniszczony), park w Kalinowicach, park w Płużnicy Wielkiej, park w Kadłubie, park w Kalinowie,
- Obszar Chronionego Krajobrazu „Lasy Stobrawsko-Turawskie”,
- Park Krajobrazowy „Góra Św. Anny”,
- obszar NATURA 2000 SOO Góra św. Anny PIH16002,
- pomniki przyrody (łącznie 10 pomników),
- użytki ekologiczne: UE oczko wodne (koło Kalinowic), UE śródleśne bagna (w lesie pomiędzy Rozmierką i Kadłubem), UE stawek (Rybaczkówka, na północ od drogi Strzelce Opolskie-Toszek, przy wylocie ze Strzelce Opolskich).

5.3. Zarys historii gminy

W okresie nowożytnym osadnictwo na terenie gminy rozwinęło się stosunkowo późno. W XIII w. teren był zaludniony w niewielkim stopniu, a sieć osadnicza zaczęła kształtować się na płd. i zach. dzisiejszego obszaru gminy. Według źródeł historycznych najwcześniej wzmiankowaną (1234 r.) osadą był gród, prawdopodobnie zlokalizowany w miejscu usytuowania późniejszego zamku w mieście Strzelce Opolskie. W 1271 r. pojawiła się w źródłach pierwsza informacja o osadzie targowej – wsi Strzelce, położonej na płn. od dzisiejszego miasta, w miejscu powstania późniejszego przedmieścia lublinieckiego. Jej nazwa Strelici jest znacznie starsza i pochodzi z 1223 r., a związana jest ze służbą łowiecką. Oznacza strzelców, łowców, posługujących się łukami. W źródłach pisanych z 1305 r. występuje już miasto Strzelce (Gross Strehlitz, a w 1333 r. – Strelitz, w 1581 r. – Strzelce Wielkie, w 1945 r. – Strzelce Opolskie), a przy nim wioska Strzelce Polskie (Strzelicz i Strelitz Polonico).

Przed upływem okresu wczesnośredniowiecznego (wczesnofeudalnego), tj. przez koniec XIII w., po raz pierwszy zostały także wzmiankowane wsie dzisiejszej gminy:

- Adamowice (dzisiejsza dzielnica Strzelce Opolskich) – 1235 r.,
- Błotnica Strzelecka – 1240 r.,
- Sucha – 1254 r.,
- Rozmierz – 1256 r.,
- Płużnica Wielka – 1299 r.

Źródła pisane z 1235 r. donoszą także o wsi Brzozwóz, położonej na płn. od miasta, dziś już nieistniejącej. Okres średniowieczny (feudalny) to czas powstania następnych wsi o charakterze rolniczym. Z XIV - XV w. pochodzą wzmianki historyczne o wsiach:

- Grodzisko – 1300 r.,

- Roźniatów – 1302 r.,
- Kalinów – 1329 r.,
- Suche Łany – 1333 r.,
- Mokre Łany – 1333 r.,
- Warmątowice – 1339 r.,
- Szymiszów – 1439 r.,
- Dziewkowice – 1441 r.,
- Ligota Dolna – 1443 r.

Wszystkie wsie stanowiły własność prywatną możnowładców, jednak często sytuowane w nich były majątki ziemskie lub ich zabudowa gospodarcza (folwarki). Od XVI w. do pocz. XIX w., w okresie późnofeudalnym i wczesnokapitalistycznym, prawie ostatecznie wykształciła się dzisiejsza sieć osadnicza gminy. Powstały wówczas folwarki oraz towarzysząca im zabudowa robotników folwarcznych, a także przysiółki wsi lokowanych wcześniej. Były to wsie:

- Kadłub – 1504 r.,
- Osiek – około 1530 r.,
- Niwki – 1531 r.,
- Jędrynie – 1531 r.,
- Rozmierka – 1531 r.,
- Kalinowice – 1743 r.,
- Nowa Wieś (dzisiejsza dzielnica Strzelec Opolskich) – 1783 r.,
- Ligota Górna – 1783 r.

W okresie kapitalistycznym powstały dwie ostatnie wsie analizowanego obszaru. Są to:

- Szczepanek – 1818 r.,
- Brzezina – około 1850 r.

Ożywienie gospodarcze w XIX w. (spowodowane budową powiązań kolejowych) przyczyniło się do intensywnego rozwoju przestrzennego miasta i wsi gminy Strzelce Opolskie i idącym za tym wzmocnionym ruchem budowlanym. Do tej pory ludność miasta zajmowała się głównie handlem produktami rolniczymi, rzemiosłem, sadownictwem, ogrodnictwem i hodowlą bydła.

Od początku XIX w. na terenie miasta intensywnie rozwija się rzemiosło, w 2 poł. XIX w. także przemysł. Powstały wówczas takie zakłady jak fabryka maszyn rolniczych i odlewnia żelaza Prankela, gazownia (1865 r.), fabryka maszyn Schmigalla, fabryka papy Ehrlicha, browar Steinitza, browar Dietricha, fabryka cygar Buche i Hainricha z Wrocławia, fabryka pończoch Czokscha oraz fabryka cementu i wapiennik Spółki Akcyjnej Oberschlesische Portland Cement und Kalkwerke AkteinGesellschaft. Sieć osadnicza analizowanego obszaru wzbogaciła się wówczas tylko o osiedle robotnicze – Farską Kolonię. W 1880 r. otwarto linię kolejową Opole – Strzelce Opolskie – Bytom, która przyczyniła się także do ożywienia gospodarczego okolicy. Miasto zyskało szereg obiektów użyteczności publicznej i wraz z wsiami, szczególnie położonymi na trasie kolejowej, rozpoczęło intensywny rozwój przestrzenny. Dogodne połączenie kolejowe umożliwiło znacznym rzeszom mieszkańców miasta i sąsiednich wsi poszukiwanie pracy w pobliskim okręgu przemysłowym górnictwo – hutniczym. Od pocz. XX w. do II wojny światowej w sieci osadniczej gminy Strzelce Opolskie zachodzą już tylko niewielkie zmiany. W 1912 r. Strzelce Opolskie otrzymały kolejne połączenie kolejowe, tym razem z Kluczborkiem przez Fosowskie. Rozwinęła się wówczas wieś Rozmierka, a na terenie wsi Kadłub powstały (około 1916 r.) przysiółki Kadłubski Piec, Banatki Małe i Banatki Duże. Budowa tych ostatnich związana jest z realizacją tej właśnie linii kolejowej. Sama nazwa wskazuje, że jest to osiedle kolejarzy. Z tego samego okresu pochodzi przysiółek robotników leśnych wsi Osiek-Kasztal.

Początek XX w. to przede wszystkim okres intensywnego rozwoju przestrzennego miasta i wsi mających dogodne powiązania komunikacyjne. Należały do nich wsie położone na trasach linii kolejowych (Szymiszów, Błotnica Strzelecka, Rozmierka i Kadłub) lub na głównej trasie komunikacji kołowej relacji Wrocław - Kraków (Sucha), a także w sąsiedztwie rozwijającego się przemysłu miasta (Dziewkowice, Roźniatów). Okres międzywojenny to czas powstawania osiedli robotniczych. Są to jedno – i wielorodzinne osiedla robotnicze miasta, położone przy ul. Gogolińskiej oraz osiedle Zydlungi. Działania wojenne II wojny światowej przyniosły straty głównie na terenie miasta Strzelce Opolskie, które zniszczone zostało w około 80%. Najdotkliwiej ucierpiało jego śródmieście oraz przemysł. W okresie gospodarki socjalistycznej wykształcona wcześniej sieć osadnicza gminy Strzelce Opolskie nie uległa zmianom. Istniejące już jednostki osadnicze rozwijały się przestrzennie. Powstały wówczas głównie osiedla zabudowy wielorodzinnej i jednorodzinnej w mieście oraz jednorodzinnej na terenie wsi Szymiszów, Błotnica Strzelecka, Warmątowice,

Rożniatów, Kalinowice, Dziewkowice i Rozmierka. W 1948 r. zmieniono nazwę miejscowości na Strzelce Opolskie. W 1950 r. istniejący od XVIII w. powiat strzelecki znalazł się w granicach nowego województwa opolskiego.

Od lat 90-tych XX w. Strzelce Opolskie są jednym z silnych ośrodków mniejszości niemieckiej na Opolszczyźnie. Od 1999 r. ponownie pełnią rolę stolicy powiatu w województwie opolskim.

5.4. Krajobraz kulturowy i zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

Synteza elementów przyrody i widocznych efektów działalności człowieka jest architekturą krajobrazu, czyli formą, która obok treści składa się na krajobraz kulturowy. Ochrona tego krajobrazu to pełna ochrona obiektu zabytkowego wraz z jego otoczeniem i walorami przyrodniczymi, roślinnością i warunkami socjologicznymi. Polega ona na ochronie najcenniejszych obiektów, zespołów, obszarów i świadomym ich przekształcaniu w taki sposób, by tworząc nowe wartości, unikać deformacji istniejącego, historycznie ukształtowanego dziedzictwa. Chronić należy więc nie tylko obiekty architektury, kapliczki i figury przydrożne, również krajobraz ukształtowany ludzką ręką. Ochrony wymaga również dziedzictwo niematerialne – przejawy kultury odziedziczone po przodkach i przekazywane kolejnym pokoleniom.

Krajobraz kulturowy gminy Strzelce Opolskie w dużej mierze kształtuje zabudowa wiejska zgrupowana w największych osadach oraz działalność związana z rolnictwem. Historycznie istotny dla gminy jest przemysł wapienniczy, którego liczne pozostałości (piece wapiennicze, kamieniołomy, nieczynne cementownie i zakłady związane z przemysłem mineralnym) rozsiane są na całym jej terenie. Duża część zabudowy, zarówno mieszkalnej jak i gospodarczej, posiada kamienno-ceglane mury. Popularne są elementy małej architektury – murki, kapliczki, wzniesione całkowicie z białego wapienia.

Cechą charakterystyczną dla terenu gminy jest duży udział zamieszkującej ją od pokoleń ludności śląskiej, kontynuującej miejscowe tradycje i zwyczaje. W części miejscowości działają liderzy, w swoich działaniach czerpiący z bogactwa kulturowego regionu i tradycyjnej śląskiej gospodarności. Na wsiach powstały świetlice wiejskie z salami szkoleniowymi i komputerowymi, będące miejscem spotkań społeczności wiejskiej. Powstały urządzone „centra wsi” – z funkcją plenerowych spotkań integracyjnych. Podejmowane są wielokierunkowe działania poprawiające infrastrukturę społeczną i techniczną. Jednym z ważniejszych efektów jest pobudzenie przedsiębiorczości mieszkańców wsi w sektorach około rolniczych (agroturystyka), a także wykorzystanie dziedzictwa kulturowego do wszechstronnego rozwoju gminy.

Niewątpliwie najcenniejszym zabytkiem o charakterze ponadregionalnym jest Park Renardów wraz z jego zabudową, ukształtowany w romantycznej odmianie stylu angielskiego, towarzyszący ruinom zamku. Zajmuje znaczną część centrum miasta – jest największym parkiem na Opolszczyźnie. Największym jego walorem jest jego kompozycja, nie ograniczająca się do samego obszaru parku, lecz wybiegająca daleko poza jego granice i włączająca do całości kompozycji otaczający krajobraz.

Istotne znaczenie dla kształtowania krajobrazu, zwłaszcza w mniejszych miejscowościach, mają budynki monumentalne, stanowiące dominanty architektoniczne w przestrzeni. W Strzelcach Opolskich są to: usytuowana w Parku Renardów Maształarnia, kościół św. Wawrzyńca i tworzące ramy dla znacznej przestrzeni – ruiny zamku. Na terenie gminy do najbardziej wartościowych należy zaliczyć: zespół zabudowy pałacowo-folwarcznej z parkiem krajobrazowym w Szymiszowie, pałac w Błotnicy Strzeleckiej czy malowniczy dworek w Rozmierce.

W tej części przedstawiono najcenniejsze obiekty znajdujące się w gminie Strzelce Opolskie, czyli te, które wpisane są do rejestru zabytków. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków na terenie gminy Strzelce Opolskie prezentują zróżnicowany stan zachowania.

5.4.1. Układ urbanistyczny miasta Strzelce Opolskie i układy ruralistyczne

Układ urbanistyczny miasta Strzelce Opolskie – w okresie przedlokacyjnym na terenie obecnego miasta funkcjonowały dwie jednostki: gród (wzm. 1234 r.) i leśna osada targowa Strzelce (wzm. 1271 r.). Lokacja na prawie magdeburskim (1290 r., 1305 r., 1320 r., powtórna – 1362 r.) nowego miasta nastąpiła na terenie na zach. od dawnego targowiska, na wzniesionym terenie otoczonym bagnami. Miasto otrzymało wówczas owalny, zwięzający się z jednej strony kształt. Otoczone było murami obronnymi (wzm. 1327 r.) z dwiema bramami: Opolską i Krakowską i fosą. Centrum stanowił czworoboczny rynek otoczony regularnym układem ulic. Miasto oprócz zamku (wzm. 1303 r.) posiadało ratusz (1358 r.), zwarty blok zabudowy śródrynkowej, szkołę (1419 r.) i szpital pw. Ducha Świętego. W 1505 r. wzniesiono drewniany kościół pw. św. Barbary i cmentarz – poza murami. Ten stan trwał do 1 poł. XVI w.

Zdjęcie nr 1. Widok z lotu ptaka układu urbanistycznego miasta Strzelce Opolskie, autor Marek Gaworski

Strzelce pełniły funkcję lokalnego ośrodka handlowego, a później (do wygaśnięcia rodu piastowskich książąt) stanowiły również centrum polityczno-administracyjne księstwa strzeleckiego. Położone były przy ważnym trakcie handlowym prowadzącym z Wrocławia przez Opole i dalej przez Strzelce, Pyskowice, Bytom do Krakowa, tzw. „via magna” o znaczeniu tranzytowym – międzynarodowym już od średniowiecza (1226 r.). W tym czasie istniało już szereg ważnych obiektów: mury miejskie, ratusz (1358 r.), kościół parafialny (1335 r.), szkoła (1419 r.) i szpital pw. Ducha Świętego (1466 r.), a od 1505 r. drewniany kościół pw. św. Barbary i cmentarz, zlokalizowany poza murami miasta.

Pierwsze wzmianki o istnieniu zamku pochodzą już z 1303 r. Do zamku należały dwa folwarki: w Zalesiu – dziś gmina Leśnica i tzw. Wielki Folwark – położony za miastem. W chwili lokacji w jego sąsiedztwie istniały wsie: Adamowice (1235 r.), Brzozwóz (Brzesowice – 1235 r.) i wieś Strzelce (1271 r.) – dwie ostatnie nie zachowane do obecnych czasów. Miasto posiadało także powiązania komunikacyjne z sąsiednimi Krapkowicami (dzisiejsza ul. Gogolińska), Koźlem (ul. Kozielska) i Ujazdem (ul. Ujazdowska). Wzdłuż drogi do Koźła w 1333 r. lokowano wieś Suche Łany, a przy drodze do Ujazdu powstała – wieś Mokre Łany.

W trakcie lokacji miasto otrzymało formę nieregularnego owalu, z osią podłużną prostopadłą do głównego traktu komunikacyjnego ze wsch. na zach. Mury miasta biegły od Bramy Krakowskiej – przy drodze wylotowej w kierunku wsch. do wieży kościoła farnego, którego zachowana dzwonnica (XVIII w.) pełniła funkcję baszty obronnej. Dalej wzdłuż muru kościoła parafialnego (1335 r.) i przez ogród przykościelny do Bramy Opolskiej (10 m za kościołem Bożego Ciała); następnie przez plac kościoła Bożego Ciała do zamku, którego płd. ścianę włączono w system obrony.

Trakt komunikacyjny – dzisiejsze ulice: Opolska i Krakowska – przecinał pierścień murów w dwóch miejscach i wchodził do miasta od zach. przez bramę Opolską, a od wsch. przez bramę Krakowską. Odległość pomiędzy bramami wynosiła tylko około 250 m, a więc obszar miasta lokacyjnego był raczej nieduży. Wewnątrz murów szlak rozwidlał się na dwie odnogi, które biegły wzdłuż dłuższych pierzei rynkowych, po czym zbiegały się ponownie po przeciwnej stronie w jeden trakt. Centrum miasta stanowił rynek w formie prostokąta, proporcjami zbliżonego do kwadratu, otoczony czterema blokami zabudowy. Ze względu

na znaczne rozmiary placu rynkowego oraz niewielką odległość pomiędzy bramami miasta nie mogła się w pełni rozwinąć szachownica uliczna, a czterem blokom rynkowym towarzyszyły tylko cztery nieregularne bloki przymurne, przyległe bezpośrednio do owalnych obwarowań. Główną dominantą placu rynkowego stanowił ratusz oraz dziś nieistniejący blok zabudowy śródrynkowej. W 1447 r. powiększono obszar miasta o wioskę i folwark Czatkowice (niezachowanie do dzisiaj).

Do początku XVIII w. średniowieczny układ przestrzenny miasta zachował się bez większych zmian. Natomiast rozwinęły się przedmieścia: Opolskie i Krakowskie - przed bramami, przy głównym szlaku oraz Lublinieckie. Przedmieście Opolskie rozciągało się od bramy miejskiej wzdłuż dzisiejszej ul. Dąbrowskiego, Powstańców Śląskich do skrzyżowania z ul. Opolską i Gogolińską, gdzie usytuowany był kościół pw. św. Barbary wraz z cmentarzem. Zasięg przedmieścia Krakowskiego wyznaczała dzisiejsza ul. Marka Prawego, która łączyła się z nieistniejącą drogą (równoległą do ul. Krakowskiej) biegnącą przez teren dzisiejszego parku. Z kolei przedmieście Lublinieckie, rozciągało się przy dzisiejszej ulicy Grunwaldzkiej – Marka Prawego i położone było pomiędzy murami miejskimi, a zabudową ówczesnej wsi Strzelce.

Zasadnicze zmiany w układzie przestrzennym miasta przyniósł XIX w. – w latach 1816-1825 przeprowadzono jego regulację. Zlikwidowano mury obronne i fosę, dokonano przesunięcia głównej trasy przelotowej przez miasto nieznacznie na południe. Na uzyskanym w ten sposób trójkątnym placu wzniesiono w 1825 r. kościół ewangelicki. Zabudowano też teren dawnego wału, położony pomiędzy zlikwidowanym murem obronnym i ul. Wałową – Kościuszki. Prawdopodobnie w trakcie regulacji głównego traktu miejskiego wyburzono obydwie bramy miejskie. Osuszono ponadto znajdujące się na płd.-wsch. od miasta tereny bagienne i założono tam park krajobrazowy (lata 1832-1848). Przy tej okazji zmieniono przebieg drogi do wsi Suche Łany, wyznaczając dzisiejszą ulicę Parkową. Zlikwidowano także dwie drogi biegnące na płd.-wsch., położone pomiędzy ul. Kozielską i Ujazdowską. W 1848 r. wytyczono dzisiejszą ulicę Chopina, a w miejscu osuszonego stawu urządzono nowe centrum miasta tzw. Nowy Rynek (dzisiejszy Pl. Żeromskiego). Jego zabudowa pochodzi głównie z lat 1850-1870. W tym czasie wybudowano także szereg domów przy ul. Wałowej, Krakowskiej i Lublinieckiej (ul. Marka Prawego), aż po tzw. plac stodoł i kościół św. Krzyża i gimnazjum (1871 r.).

Budowa linii kolejowej Opole – Bytom w 1880 r. zapoczątkowała rozwój miasta w kierunku płn., doprowadzając do zabudowy obszaru pomiędzy terenem miasta średniowiecznego, a dworcem kolejowym. W jego pobliżu wybudowano wówczas więzienie (1888 r.) oraz więzienie Sądu Grodzkiego (1892 r.), urząd pocztowy i rzeźnię (1894 r.), a także szkołę miejską (1897 r.). Powstały też pierwsze osiedla robotnicze na terenach dawnych przedmieść, tj. osiedle przy ul. Marka Prawego i Karola Miarki oraz osiedle przy ul. Kupieckiej (dawna ul. Rozenbergów).

Na pocz. XX w. miasto rozpoczęło rozwój na gruntach wsi Adamowice. Intensywny rozwój przemysłu okresie międzywojennym doprowadził do realizacji kolejnych zakładów, po płn. stronie „starego miasta”. Po I wojnie światowej przystąpiono do budowy domów na wsch. od centrum miasta (przy „placu stodoł”) i na zach., gdzie realizowano zabudowę mieszkaniową, m.in. osiedle domów jednorodzinnych przy ulicach Gogolińskiej oraz osiedle Zydlunги. Możliwości przestrzennego rozwoju miasta w latach 1926-1929 zwiększono, poprzez włączenie w jego granice administracyjne sąsiednich wsi – Adamowic oraz Mokrych i Suchych Łanów.

Druuga wojna światowa przyniosła duże zniszczenia, szczególnie w obszarze średniowiecznego układu urbanistycznego. Zniszczona całkowicie została zabudowa rynku i częściowo ulic oraz spalony zamek. Likwidacji uległy bloki zabudowy przyrynkowej – wsch. i zach. oraz częściowo południowa i północna. Okres rozwoju gospodarki socjalistycznej przyczynił się do odbudowy i dalszego rozwoju przestrzennego Strzelec Opolskich. Nowe budownictwo mieszkaniowe lokalizowano głównie pomiędzy ul. Krakowską a parkiem, na płn.-wsch. od centrum miasta (osiedle „Milionerów”) oraz na południe od ul. Opolskiej.

Układ przestrzenny dzisiejszych Strzelec Opolskich jest wynikiem sprzężenia kilku organizmów osiedleńczych o odmiennym pochodzeniu i planie. Tworzy go częściowo zniszczony układ średniowiecznego miasta lokacyjnego wraz z zamkiem, zabudowa przedmieść Krakowskiego i Lublinieckiego – o charakterze ulicowym, zespół zabudowy więzienia i osiedla kolejarzy, zespół zabudowy koszarowej, a także komunalne osiedla mieszkaniowe z pocz. XX w. oraz zabudowa wsi Mokre Łany, Suche Łany, Nowej Wsi, Adamowice i folwarków.

Granice miasta średniowiecznego wyznaczają fragmentarycznie zachowane mury miejskie, kościół parafialny i zamek – w ruinie od czasu wojny. Częściowo zachował się średniowieczny układ miasta lokacyjnego z rynkiem i szachownicą ulic. Nie istnieje wsch. blok zabudowy rynkowej, pozostałe pierzeje zabudowano w latach 1960-1970 bez zachowania pierwotnych podziałów parcelacyjnych. Teren miasta średniowiecznego został objęty strefą ochrony konserwatorskiej typu A w granicach ulic: Powstańców

Śląskich, Kościuszki, Wałowa, Zatylna i pomiędzy południowymi blokami zabudowy miejskiej a założeniem pałacowo-parkowym.

Istotnym elementem układu przestrzennego miasta jest część przedmieść: Opolskiego, Lublinieckiego i Krakowskiego. Posiadają układ ulicowy, powiązany ściśle z przebiegiem dróg historycznych z miasta i zabudowę o charakterze miejskim z przełomu XIX/XX w. W granicach przedmieścia Lublinieckiego znajduje się częściowo zachowana zabytkowa zabudowa tzw. Wielkiego Folwarku.

Niezależnymi członami struktury przestrzennej miasta są zachowane układy wiejskie, wsi włączonych w granice administracyjne miasta. Najwcześniej z nich powstały Adamowice (1235 r.) – do obecnych czasów zachował się genetyczny układ dzisiejszej ul. 1 Maja z zabudową zagrodową z XIX/XX w. Podobnie dawna wieś Suche Łany, położona wzdłuż ul. Kozielskiej z historyczną parcelacją, rozszerzeniem drogi w centrum osiedla i zespołem zabudowy zagrodowej z 2 poł. XIX w. i XIX/XX w.

Historyczne wartości prezentuje również obszar śródmiejski położony w rejonie ulic Powstańców Śląskich – Dworcowej – Karola Miarki, zajęty przez zakład karny.

W okresie wczesnego średniowiecza (do 1300 r.) powstały wsie: Błotnica Strzelecka, Płużnica Wielka, Rozmierka i Rozmierz. W XIV-XV w. po raz pierwszy wzmiankowane są wsie rolnicze, stanowiące własność możnowładców więc posiadające folwark: Dziewkowice, Grodzisko, Kalinów, Ligota Dolna, Roźniatów, Szymiszów, Warmątowice. W okresie XVI-XIX w. wykształciła się obecna sieć osadnicza, powstały wsie: Jędrynie, Kalinowice, Kadłub, Ligota Górna, Niwki, Osiek oraz przysiółki wsi starszych. We wsiach, również starszych, powstały folwarki z zabudową mieszkalną dla pracowników. W XIX w. powstały dwie wsie: Szczepanek i Brzezina oraz osiedle robotnicze Farska Kolonia. W XX w. powstały już tylko przysiółki na terenie wsi Kadłub: Kadłubski Piec, Banatki Duże i Banatki Małe oraz przysiółek Kasztal w Osieku. Po wojnie istniejące wsie rozwijały się przestrzennie poprzez osiedla zabudowy jednorodzinnej na terenie wsi: Błotnica Strzelecka, Dziewkowice, Kalinowice, Rozmierka, Roźniatów, Szymiszów i Warmątowice.

Wsie gminy Strzelce Opolskie charakteryzują się różnorodnością układów przestrzennych. Zdecydowana większość powstała samorzutnie, nie przechodząc jednorazowej regulacji charakterystycznej dla wsi lokowanych. Są to wsie nieregularne, z nieregularnym układem pól i stosunkowo regularnym siedliskiem. Historycznie większość wsi gminy to wsie małych rozmiarów – liczyły do 20 kmieci i zagrodników. Kilka z nich zachowało czytelny genetyczny układ przestrzenny owalnicy, krótkiej ulicówki, wielodrożnicy czy wsi, wpisany w późniejszą zabudowę.

Na terenie gminy Strzelce Opolskie najczęściej występuje typ ulicówki i wielodrożnicy, trzy wsie prezentują typ owalnicy, jedna – rzędówki kolonizacyjnej. Dobrze zachowany układ ruralistyczny prezentuje wieś Rozmierz oraz Błotnica Strzelecka, w pozostałych wsiach mamy do czynienia z fragmentarycznym zachowaniem historycznego układu przestrzennego.

Wsie o genezie owalnicy:

- **Rozmierz** – wzmiankowana w 1256 r. Zachowany jest pierwotny układ owalnicy – „nawsie” o kształcie wrzeciona, z kościołem otoczonym kamiennym murem - w zach. części, które mimo częściowej zabudowy nadal pełni funkcję społeczną. Zachował się układ dróg okalających wewnętrzny plac oraz zewnętrzne działki siedliskowe o kształcie prostokątnym, krótszym bokiem do ulicy. Zmiany następowały głównie w zabudowie gospodarczej usytuowanej w drugiej linii zabudowy. Dobrze zachowany układ siedliska zamykają tzw. drogi zastodolne. Obecnie wieś jest dobrze zurbanizowana.
- **Warmątowice** – powstała jako wieś kmiecia, rozwijała się powoli, układ owalnicy pozostaje czytelny. Dopiero w 1 poł. XIX w. w pld. części powstał zespół zabudowy folwarczej, zaś na pocz. XX w. po wsch. stronie starej wsi - nowa zabudowa. Pierwotny układ wsi pozostaje czytelny. W kilku miejscach zachował się układ zabudowy ciasnej szczytowej na wąskich działkach oraz układ zespołu folwarcznego.
- **Rozmierka** – owalnica o czytelnym układzie – w pln. części obecnej zabudowy. W 1861 r. we wsi wymieniane są 3 folwarki. W okresie międzywojennym działały cztery sklepy, piekarnia i karczma. We wsi znajdowały się 2 cegielnie (ul. Jemielnicka, a druga w kierunku Grodziska). Układ przestrzenny wsi zachowany jest dobrze, wraz ze zwartą zabudową zagrodową z dużą ilością kamiennych domów oraz elementem charakterystycznym w postaci kamiennych murków, a także dobrze zachowane założenie dworsko-folwarczne z dworem i spichlerzem, kapliczki, figura św. Jana Nepomucena, dzwonnica (XVIII w.) z dobudowaną częścią sakralną (1923 r.) – w centrum.

Wsie o układzie wielodrożnicy najczęściej wykształciły się w trakcie rozwoju, wchłaniając układy genetyczne:

- **Blotnica Strzelecka** – wieś kmieca w typie rozproszonej wielodrożnicy, od płn. ograniczona drogą krajową, od pld. – równoległą do niej linią kolejową. Najstarsza zabudowa sytuowana była po wsch. stronie ul. Wiejskiej, po zach. stronie znajdował się zespół pałacowo-folwarczny z parkiem. Na płn. od drogi – niewielki kamieniołom wapienia. Budowa linii kolejowej (1880 r.) przyczyniła się do powstania zespołu zabudowy przy ul. Dworcowej – Kolejowej. Osiedle domów jednorodzinnych, położone po pld.-wsch. stronie wsi kmiecej, powstało współcześnie.
- **Dziewkowie** – rozległa wielodrożnica z zachowanym genetycznym układem ulicówki kmiecej z folwarkiem w płn.-zach. części dzisiejszej zabudowy (ul. Poprzeczna – Plac Kościelny); wśród budynków – cenna, nieliczna zabudowa z kamienia wapiennego. Dworska zabudowa folwarczna została zniszczona i pozostaje mało czytelna w planie. W końcu XIX w., po pld. i wsch. stronie kmiecego siedliska powstały nowe budynki mieszkalne dla robotników. Wieś jest atrakcyjna pod względem przyrodniczym. Znajdują się tutaj liczne zbiorniki wodne, dawne wyrobiska kamienia wapiennego, a także szczeliny krasowe.
- **Kalinowice** – jest to wielodrożnica powstała w otoczeniu rozległego założenia pałacowo-folwarcznego (zniszczonego w czasie II wojny światowej) z Parkiem Krajobrazowym w zespole dworsko-folwarcznym (wpisany do rejestru zabytków) oraz alejami dębowymi i lipowymi zachowanymi do dziś. Na pocz. XX w. powstał przysiółek robotniczy Lipa Dolna, który do obecnych czasów zachował swe cechy przestrzenne. Historyczny układ ruralistyczny zachowany jest w niewielkim stopniu.
- **Roźniatów** – wieś wielodrożnica z nieco zamazanym genetycznym układem – pld.-wsch. części dzisiejszej zabudowy (ul. Wolności) i folwarkiem po pld. stronie siedliska. We wsi zespół młyna wodnego, w pld. części pozostałości zabudowy folwarcznej o przekształconym układzie. Wieś rozwijała się wzdłuż drogi na Gogolin i Leśnicę. Powstały na pocz. XIX w. folwark Biadacz wraz z towarzyszącym mu przysiółkiem robotników rolnych – zniszczony i przekształcony.
- **Kadłub** – wieś powstała w 1429 r. jako folwark bez wsi kmiecej. Zabudowania dworskie i gospodarcze zostały rozlokowane na brzegu rzeki Jemielnicy, z wjazdem od obecnej ul. Wiejskiej. W kolejnych latach zabudowa rozwijała się wzdłuż ob. ulic Powstańców Śląskich i Młyńskiej. W XX w. wraz z rozwojem kolei wieś się rozbudowała, powstały trzy przysiółki: Kadłub Piec (ulicówka), Kadłub Wieś i Barwinek. Obok folwarku, po drugiej stronie rzeki Jemielnicy, powstał nowy zespół pałacowy. Wieś przekształciła się w rozbudowaną wielodrożnicę o rozproszonej zabudowie, w środku której wytworzyło się centrum wsi. Charakterystyczne dla miejscowości, przecinanej rzeką Jemielnica i jej odnogą, są obiekty powiązane z wodą – przepust wodny i mostek na rzece Jemielnica, dawne młyny wodne, nieczynny tartak wodny (Barwinek). Historyczny układ przestrzenny wsi zachowany częściowo, podobnie zabudowa wiejsko-osiedlowa, która nie przedstawia większej wartości zabytkowej. Do rejestru zabytków wpisano jedynie dwór i dwa czworaki. Pominięty został kościół wzniesiony w 1934 r. i pałac von Strachwitzów, ob. Zespół Szkół Specjalnych i DPS.
- **Szymiszów** – wzmiankowany w 1439 r., miejscowość złożona z dwóch jednostek osadniczych: starszego – Szymiszowa oraz Szymiszowa Osiedle powstałego w k. XIX w. w związku z powstaniem zakładów wapienniczych Edwarda Tilgnera w 1880 r. Osiedle nazywane jest Pranklem – od nazwiska właściciela zakładów rolniczych „Prankel” ze Strzelec. Szymiszów Wieś posiada nieregularny układ wielodrożnicy o rozbudowanej strukturze. Powstał jako ulicówka z obszernym założeniem pałacowo-parkowo-folwarcznym oraz kościołem – w pld. części. W części Szymiszowa Osiedle znajduje się zespół zakładów wapienniczych, stacja kolejowa oraz osiedla jedno – i wielorodzinnych domów robotniczych.
- **Grodzisko** – wieś powstała zapewne na terenie grodu. Jej genezą jest owalnica, której pozostałością jest wrzecionowate wygięcie drogi w części płn. - wsch. oraz lokalizacja kościoła, szkoły i karczmy. Obecnie jest to wielodrożnica bez większych wartości zabytkowych. Nowa zabudowa wsi powstawała głównie na zach. i pld. od pierwotnego siedliska wsi.
- **Jędrynie** – niewielka wielodrożnica wieś bez typowych cech przestrzennych, wyodrębniona z gruntów Rozmierki.

Wsie w typie ulicówki:

- **Kalinów** – jest ulicówką z czytelnym układem pierwotnej wsi kmiecej – niewielkiej owalnicy, widocznej w płn. części siedliska. Zachował się układ wrzecionowato wygiętych dróg oraz nawsie, na którym w późniejszych czasach usytuowano gotycki kościół otoczony murem. Płn. część zabudowy siedliska została zniszczona przez budowę drogi relacji Strzelce-Gogolin. W poł. XIX w. po pld. stronie siedliska powstał dwór z parkiem, folwarkiem oraz zabudową dla robotników rolnych. Układ przestrzenny zespołu przetrwał w pierwotnym stanie.
- **Ligota Dolna** – genetyczna forma krótkiej ulicówki czytelna jest w środkowej części zabudowy wsi. Zabudowa skupiona wzdłuż ul. Wiejskiej, w pld. części - pozostałości zespołu folwarcznego. W zach. stronie wsi usytuowano hangar lotniczy. We wsi przewaga budownictwa kamiennego z wapiennych ciosów.
- **Ligota Górna** – dobrze zachowany typ układu ulicowego jednostronnego.
- **Niwki** – wieś o układzie krótkiej ulicówki. Zabudowa skupiona jest wzdłuż ul. Wiejskiej, do której przylegają wąskie, silnie wydłużone działki z ustawionymi szczytowo budynkami mieszkalnymi – w przedniej części, zabudową gospodarczą - w części tylnej i stodołę z przejazdem zamykającą zabudowę od strony pól i ogrodu.
- **Pluźnica Wielka** – wieś kmieca o układzie ulicówki z folwarkiem i kościołem we wsch. części siedliska. Wieś usytuowana wzdłuż drogi wiejskiej biegnącej równoległe do niewielkiego cieką wodnego. Spowodowało to skrócenie parceli po pld. stronie drogi. We wsch. części znajduje się kościół otoczony murem z kamienia łamanego i cmentarzem oraz pałac i park usytuowane z pozostałościami zespołu folwarcznego. Zabudowa wsi silnie przekształcona.
- **Sucha** – wieś kmieca o rozbudowanym, nieregularnym układzie ulicówki, z dużym udziałem zabudowy z nietynkowanego kamienia. Pierwotne siedlisko kmieccie usytuowane jest w płn. części dzisiejszej wsi. Na przestrzeni wieków nowa zabudowa zajmowała tereny znajdujące się głównie w pld. i wsch. części genetycznego układu przestrzennego. W miejscowości znajduje się zespół dawnego młyna wodnego, liczne krzyże oraz kapliczki.
- **Szczepanek** – wieś o funkcji robotniczo-rolnej powstała w 1818 r., w typie ulicówki.
- **Osiek** – jedna z najstarszych miejscowości w gminie, z grodem istniejącym w okresie wczesnego średniowiecza, wzmiankowana w poł. XIII w. Jej genezą jest folwark, przy którym rozwinęła się wieś o układzie ulicówki, z zabytkową zabudową skupioną wzdłuż ul. Strzeleckiej. W 1824 r. w pobliżu wsi założono kolonię Carlsthal (Kasztal).
- **Brzezina** – rzędówka kolonizacyjna – osada o genetycznym kształcie niewielkiej, jednostronnie zabudowanej ulicówki z regularnym układem. Historycznym elementem zabudowy wsi są stodoły zamykające działki od strony pól. W pld. części wsi znajdują się zabudowania folwarczne skupione wokół prostokątnego podwórza rozdzielonego szosą wiejską. W obrębie wsi funkcjonowały dwa folwarki – założony w 1710 r. „Brzezina” i „Kaczorownia”. Pierwotny układ wsi zachowany, zabudowa nie posiada cech zabytkowych.

• ZABUDOWA I ORGANIZACJA WSI GMINY

Podstawę układu większości wsi gminy stanowi regularna zabudowa wydłużonych, prostokątnych działek, krótszym bokiem przylegających do drogi. Budynki ustawione są kalenicowo lub szczytowo do drogi, w dość luźnej zabudowie. Od przodu sytuowane są budynki mieszkalne, w tylnej części działki – gospodarce. W Brzezynie na tyłach zabudowy mieszkalnej występuje ciąg stodoł, zaś od strony ulicy pojawia się pas zieleni. Nieodłącznym elementem posesji jest ogród warzywny lub sad lokalizowany najczęściej za stodołami.

Stosunkowo niewiele budynków mieszkalnych prezentuje walory zabytkowe. Wśród nich znajdują się jedno – i dwukondygnacyjne domy mieszkalne oraz częściej budynki łączące funkcje mieszkalne i inwentarskie. Część mieszkalna znajduje się bliżej ulicy, z tyłu – część inwentarska. Całość nakrywa wspólny dwuspadowy dach. Remonty elewacji domów w znacznym stopniu pozbawiły budynki dekoracji architektonicznej. Zachowany detal przybiera formę opasek okiennych i drzwiowych, gzymsów nad – i podokiennych. Ozdobną formę przybierają elementy użytkowe, tj. okiennice, ganki, stolarka okienna i drzwiowa, kratki wentylacyjne, dachy. Wśród zachowanych obiektów można zaobserwować zróżnicowanie zabudowy ze względu na materiał, z którego jest wykonana, i sposób wykończenia. Najpowszechniej występują budynki wykonane z cegły ceramicznej pokrytej warstwą tynku. Na obszarze występowania

kamienia wapiennego jest on powszechnie wykorzystywany jako materiał budowlany – wsie: Ligota Dolna, Błotnica Strzelecka, Szymiszów czy Dziewkowice.

Zieleń swobodna występuje sporadycznie i ogranicza się do zarośli w obniżeniu terenu, przy stawach, potokach. Obecnie jest częstym elementem układu pojawiającym się spontanicznie w formie samosiewów lub wprowadzana przez mieszkańców. Zazwyczaj nie jest elementem współgrającym z tradycyjnym, uporządkowanym układem. Natomiast zieleń komponowana (sady, ogródki warzywne i ozdobne, pasy przedogrodków) podlega względom praktycznym. Dominują rośliny użytkowe.

5.4.2. Zespoły parkowo-pałacowe i folwarczne oraz parki w obrębie układów urbanistycznych miasta Strzelce Opolskie i ruralistycznych wsi gminy

Zespół zabudowy dawnego zamku wraz z Parkiem Renardów, Strzelce Opolskie

Zdjęcie nr 2, 3. Zespół zabudowy dawnego zamku wraz z parkiem, Strzelce Opolskie

Zamek wzniesiony w miejscu lokalizacji grodu wzmiankowanego w 1303 r. książąt opolskich w pocz. XIV w., wzmiankowany w latach 1324-1356: niezbyt rozległe założenie otoczone fosą z wieżą mieszkalną z wapienia. W czasie istnienia księstwa strzeleckiego zamek był rezydencją władcy, przebudowany w XV w. W kolejnych latach przekształcony w rezydencję, którą władały kolejno rody Hohenzollernów (w latach 1562-1595 przebudowali warownię na renesansowy pałac), Redern, Collona, Promnitz. Ostatnia przebudowa – w poł. XIX w. przeprowadzona przez hr. Renarda – zlikwidowała pierwotne cechy stylowe budowli. Była to budowla trójskrzydłowa z dziedzińcem, murowana z kamienia i cegły, otynkowana. Pośrodku budowli znajdował się dziedzińiec. Późnoklasycystyczna brama wjazdowa pochodzi z 2 poł. XIX w., park założony został w 1832 r. Podczas II wojny światowej zamek został zniszczony. Resztki pierwotnego XIV-wiecznego zamku znajdują się w obecnych ruinach budynku bramnego.

Istotnym elementem zespołu jest Park Renardów – jeden z najpiękniejszych parków w regionie, o obszarze 65 ha podzielony drogą wojewódzką 426 (ul. Parkowa) na dwie części – Mały i Duży Park. Obszar w ogólnym zarysie ukształtowany został przed 1880 r. Starszą częścią założenia (1 poł. XIX w.) jest Mały Park – w części płn., w którym prócz ruin zamku usytuowana jest tzw. masztalarnia (stajnia dla koni) oraz zarys fundamentów nieistniejącej świątyni – kaplicy św. Andrzeja. Wśród nasadzeń (lipa, klon, biały buk, dąb, topola, grab) znajduje się sporo drzew pochodzenia obcego: cisy w wieku ok. 350-400 lat, tulipanowiec, miłorząb, buk czerwony, lipa, płatany, klon srebrzysty.

W drugiej części parku znajduje się domniemane wzgórze świątyni „Tempelberg”. Nie zachowały się budynki oranżerii, ananasarni i bażanciarń. Teren zagospodarowany jest biegnącym ze wsch. na zach. ciekim wodnym rozlewającym się w malownicze stawy, otoczone roślinnością łągową (olsze, jesiony, topole). W płd.-zach. części parku znajduje się zespół budynków zgromadzonych wokół niewielkiego dziedzińca ogrodzonego kamiennym murem. Obok budynek z kominem. Zasadnicze wnętrza parku podzielone jest na szereg obszernych polan krajobrazowych, widokowo połączonych ze sobą, otoczonych zwartym drzewostanem. Zachował się pierwotny układ komunikacyjny parku. W Dużym Parku spotkać można: kasztany, białe buki,

wierzby, amerykańskie białe jodły i inne. Duży Park kończy się wąskim parkowym duktem prowadzącym na płd., gdzie na końcu znajdują się ruiny neogotyckiej wieży widokowej Ischl (1840 r.), z parku do wieży prowadzi około 2 km aleja kasztanowa. Od 2008 r. prowadzone są prace rewaloryzacyjne parku. W 2021 r. Rada Miejska w Strzelcach Opolskich nadała zabytkowemu parkowi w Strzelcach Opolskich nazwę Park Renarda podejmując Uchwałę Nr XXXIX/326/2021 z dnia 28 lipca 2021 r.

W gminie Strzelce Opolskie architektura rezydencjonalna i towarzyszące jej założenia folwarczne i pałacowe stanowią dużą część zasobu zabytków. Większość majątków na Śląsku, zniszczonych podczas wojny siedmioletniej, od XVIII w. podnosiło się z upadku. W XVIII i XIX w. powstała większość założeń w gminie, część z nich została przebudowana na pocz. XX w. W większości miejscowości znajdowały się zabudowania folwarczne, usytuowane w wyeksponowanym miejscu i pełniące ważną funkcję w rozwoju wsi.

Forma architektoniczna pałaców i dworów oraz rozplanowanie zespołów jest różnorodne. Typowym układem jest grupowanie budynków na planie czworoboku, z dworem zajmującym jeden z boków i parkiem rozciągającym się na jego tyłach. Drugi układ to czworobok budynków zgrupowanych wokół dziedzińca gospodarczego i osobny, odsunięty zespół zabudowy rezydencjonalnej, otoczonej parkiem. Oprócz folwarków integralnie związanych z dworem lub pałacem wyróżnić można też zespoły funkcjonujące jako folwarki pomocnicze i polne, w oderwaniu od rezydencji.

Większość parków w gminie to założenia pierwotnie towarzyszące pałacom. Z reguły mają charakter swobodnych kompozycji krajobrazowych, jedynie w bezpośrednim sąsiedztwie rezydencji znajdowały się niższe, geometrycznie ukształtowane powierzchnie zieleni. Częstym elementem urozmaicającym kompozycję była woda: stawy i strumienie. Oprócz Parku Renardów w Strzelcach Opolskich większość założeń znajduje się w niezadowolającym stanie. Do części z nich wprowadzono nowe elementy w postaci garaży, zabudowań gospodarczych, ogródków itp. Większość jest zachwaszczona, ze znacznymi ubytkami w starodrzewiu i licznymi samosiejkami zacierającymi pierwotny obraz parku. Na tym tle pozytywnie wyróżnia się park w Szymiszowie.

Zespół zabudowy pałacowo-folwarcznej z parkiem w Błotnicy Strzeleckiej

Zdjęcie nr 4. Pałac w zespole zabudowy pałacowo-folwarcznej z parkiem w Błotnicy Strzeleckiej

Pałac położony w centrum wsi, w obrębie obszernego parku otoczonego murem z kamienia wapiennego, w sąsiedztwie zespołu folwarcznego. Klasycystyczny budynek wzniesiony ok. poł. XIX w.: założony na rzucie prostokąta, z dwukondygnacyjnym, siedmioosiowym korpusem i parterowymi skrzydłami zwieńczonymi tarasami z tralkowymi balustradami. Namiotowy dach korpusu zakończony jest tarasem z okrągłą wieżyczką pośrodku. Główne wejście osłonięte czterofilarowym portykiem z tarasem w zwieńczeniu; podniebie zdobione sztukateriami. We wnętrzu zachował się układ wnętrz i część wyposażenia. Stan techniczny obiektu średni, budynek wystawiony jest na sprzedaż. W czasie III Powstania Śląskiego znajdowała się tu siedziba sztabu powstańców.

Park krajobrazowy w typie angielskim (powierzchnia 6,67 ha), został znacznie zniszczony podczas huraganu w 2008 r. Zlokalizowany między ulicami Wiejską i Dworcową, na nieregularnym terenie wydłużonym na linii płn.-płd. Pośrodku parku pałac z owalnym podjazdem przed fasadą i drogą dojazdową od zach. W części płn. zlokalizowany nieregularny staw, ścieżki parkowe czytelne w części płn.-zach.

Budynki folwarczne z XIX i XX w. zgrupowane są w części płd.-zach. wokół dwóch podwórzcy. W części zach. znajdowały się: spichlerz, stodoła, obora, stajnia oraz budynek mieszkalny i gospodarczy; w części wsch.: gorzelnia, obora, bukaciarnia i jałownik. Pierwotny układ zespołu został znacznie zdekompletowany przez rozbiórki i zniszczenia ostatnich lat, w tym z powodu huraganu w 2008 r.

Zespół zabudowy pałacowo-folwarcznej z parkiem w Szymiszowie

Zdjęcie nr 5. Pałac w zespole zabudowy pałacowo-folwarcznej z parkiem w Szymiszowie

Wczesnobarokowy pałac został wzniesiony ok. poł. XVII w., częściowo przebudowany po zniszczeniach w 1921 r., 1945 r. i adaptacji na Dom Pomocy Społecznej. Budynek na rzucie prostokąta z kwadratowym dziedzińcem wewnętrznym, dwukondygnacyjny, nakryty dachami mansardowymi, w dolnej połaci rozczłonkowanymi gęsto rozmieszczonymi lukarnami. W 2 poł. XVIII w. zamurowano krużganki od strony dziedzińca. Wejście główne poprzedzone czterofilarowym portykiem z tarasem w zwieńczeniu. Wewnątrz przelotowa sień kryta sklepieniem krzyżowo-żebrowym. Elewacje o prostej dekoracji, wokół okien stiukowe opaski, narożniki budynku boniowane.

Park o powierzchni 5 ha, złożony jest z pierwotnego ogrodu użytkowego i ozdobnego z (XVII w.), parku typu swobodnego oraz parku leśnego z XIX/XX w. Usytuowany na płd.-wsch. od pałacu, otoczony jest ogrodzeniem z dwiema bramami. W centralnej części parku znajduje się staw zasilany wodami Rożniatkowskiego Potoku, poprowadzonymi sztucznym kanałem. W parku można spotkać wiele chronionych i rzadkich gatunków roślin oraz drobnych zwierząt. Staw jest miejscem rozrodu wielu gatunków płazów, m.in. ropuchy zielonej, rzekotki drzewnej oraz ginącej w całej Europie traszki grzebieniastej. Wśród drzew (buk, dąb) występują gatunki egzotyczne, m.in. najbardziej okazała na Śląsku Opolskim surmia zwyczajna. W runie rośnie m.in. konwalia majowa oraz objęty ścisłą ochroną storczyk listera jajowata.

Zabudowania gospodarcze usytuowane zostały wzdłuż ul. Wolności – w płn.-zach. części założenia. Obszerne prostokątne podwórze, nieco wysunięte na płn. poza obręb zespołu, zabudowane jest na pierzei zach. – ciąg dwukondygnacyjnych budynków mieszkalnych i gospodarczych, pierzei płn.-wsch. – tu zlokalizowany jest spichlerz z poł. XIX w. oraz na pierzei płd. – parterowa uszkodzona zabudowa. Zespół zachował pierwotny układ i sposób użytkowania, jego poszczególne elementy znajdują się w różnym stanie technicznym – od bardzo dobrego (pałac), przez nieco zaniedbane (spichlerz, obora), po będące w stanie ruiny (niektóre z zabudowań folwarcznych).

Zespół zabudowy dworsko-folwarcznej z parkiem w Płużnicy Wielkiej

Zdjęcie nr 6. Dwór w zespole zabudowy dworsko-folwarcznej z parkiem w Płużnicy Wielkiej

Dwór wzniesiony w 1 poł. XIX w., po II wojnie światowej użytkowany jako mieszkania pracowników PGR-u zlokalizowanego na terenie folwarku. Obecnie zabytek jest własnością prywatną. Budynek dworu wzniesiony jest na rzucie prostokąta, dwukondygnacyjny z trójkondygnacyjnymi ryzalitami – na osi elewacji

dłuższych, z dwoma parterowymi skrzydłami. Korpus nakryty dachem dwuspadowym, skrzydła nakryte płasko. Budynek po remoncie częściowo zmieniającym układ otworów okiennych. Zachowane taśmowe opaski okienne.

Park (powierzchnia 3,68 ha) usytuowany jest na płn. od dworu, na niewielkim, prostokątnym obszarze. W płn. części znajduje się rozległy staw, wokół którego poprowadzono ścieżki. Dominuje drzewostan liściasty, nasadzany przeważnie pojedynczo lub wzdłuż alejek. Wzdłuż zach. granicy – aleja dębowa w wieku ok. 200-250 lat. Teren zaniedbany, z licznymi samosiejkami krzewów i drzew. Budynki dawnego folwarku (stajnia i stodoła) zachowały się na płd.-zach. i na wsch. od dworu. Mocno wydłużone, nakryte dwuspadowo, obecnie nie powiązane funkcjonalnie. Na terenie folwarku wprowadzono współczesną zabudowę zacierając układ pierwotny.

Zespół zabudowy dworsko-folwarczej w Rozmierce

Zdjęcie nr 7. Dwór w zespole zabudowy dworsko-folwarczej w Rozmierce

Klasycystyczny dworek wzniesiony ok. 1800 r. w płn. części wsi. Wzniesiony na rzucie prostokąta, nakryty wysokim dachem mansardowym z naczółkami. Fasada siedmioosiowa, z centralnie umieszczonym drewnianym, ob. otynkowanym portykiem kolumnowym, nad którym znajduje się trójkątny szczyt. Elewacje bez podziałów, boniowane w narożach. Układ wnętrz dwutraktowy z sienią nakrytą kolebką – na osi. W pozostałych pomieszczeniach – sufity, część z fasetą. W wejściu zachowane drzwi klasycystyczne z dekoracją rozetową. Obecnie dwór jest własnością prywatną, po remoncie.

Założenie folwarczne powstało w ciągu XIX w. przy dwóch dziedzińcach na wsch. od dworu. W bezpośrednim sąsiedztwie dworu znajdują się: obora, jałownik, gorzelnia (ob. budynek gospodarczy), wozownia – budynki połączone murem. Na płn. - wsch. od dworu stał browar, obecnie budynek mieszkalny. Po drugiej stronie drogi – wąskie, otoczone zabudową gospodarczą, podwórze z dobrze zachowanym spichlerzem z XVIII/XIX w. Większość budynków jest użytkowana, najczęściej niezgodnie z pierwotnym przeznaczeniem, i znajduje się w średnim stanie technicznym. Pierwotny układ założenia dobrze czytelny, teren zaniedbany poza bezpośrednim otoczeniem wyremontowanego dworu.

Zespół zabudowy dworsko-folwarczej w Kadlubie, ul. Wodna 11

Zdjęcie nr 8. Dwór w zespole zabudowy dworsko-folwarczej w Kadlubie, ul. Wodna 11

Wpis do rejestru zabytków dotyczy tzw. starego dworu (zameczku myśliwskiego wymienianego w 1845 r.), należącego do rodu von Strachwitz. W związku z budową nowego dworu (ul. Zamkowa 5, ob. Zespół Szkół Specjalnych przy DPS Zgromadzenia Sióstr Franciszkanek Misjonarek Maryi w Kadłubie) po drugiej stronie rzeki Jemielnica w 1930 r., budynek został przekazany nadleśnictwu, po wojnie pełniąc funkcje przedszkola. Obecnie pełni funkcje mieszkalne.

Dwór wzniesiony w 1 poł. XIX w., wysoko podpiwniczony, parterowy, nakryty mansardowym dachem z piętrem w mansardzie. Prostokątny, wewnątrz dwutraktowe z przelotową sienią. Frontowa elewacja pięcioosiowa, z drewnianym gankiem i facjatką zwieńczoną trójkątnym naczółkiem. W elewacji ogrodowej płytki ryzalit poprzedzony tarasem i schodami. W piwnicach kolebki z lunetami i bez.

Wokół dworu nasadzenia drzew na prostokątnym terenie od płd. ograniczonym korytem rzeki Jemielnicy, od płn.-zach. – pierzeją budynków gospodarczych, od płn. dwoma parterowymi czworakami, między którymi zlokalizowany został wjazd na dawną posesję. Granica wsch. zespołu zatarta, układ folwarku zakłócony przez podział na odrębne posesje. Wjazd na dziedziniec prowadzi pomiędzy dwoma parterowymi czworakami na planie wydłużonych prostokątów krytych dachami dwuspadowymi z naczółkiem. Zachowane zabudowania folwarczne złożone są z kolejnych budynków postawionych wzdłuż linii prostej. Zespół zaniedbany, częściowo nieużytkowany.

Zespół zabudowy dworsko-folwarczej z parkiem w Kalinowicach

Przylegający częścią południową do trasy przelotowej Strzelce Opolskie – Krapkowice rozległy park w Kalinowicach należy do parków wieloprzestrzennych o układzie złożonym. Styl parku oparty jest na naturalnych formach przyrodniczych. Przez jego teren przebiegały liczne alejki i ścieżki spacerowe, otaczające serpentynami najciekawsze zakątki. Drzewostan parku tworzą głównie gatunki liściaste, natomiast drzewa iglaste występują nielicznie i sporadycznie. Park, o powierzchni 1,15 ha, jest zaniedbany i nieogrodzony, wymaga przeprowadzenia wielu zabiegów pielęgnacyjnych. Pierwotnie na terenie parku znajdował się pałac, a przy jego wsch. granicy założenie folwarczne skupione wokół dwóch czworokątnych podwórz, zachowane do dziś w szczytkowej formie.

Zespół zabudowy dworsko-folwarczej z parkiem w Kalinowie

Zespół w Kalinowie zajmował płd.-zach. część wsi. Wchodzący w jego skład pałac, położony pomiędzy parkiem a założeniem folwarcznym, został zniszczony podczas powstań śląskich. Kilkanaście folwarcznych budynków z poł. XIX w. zgrupowanych jest wokół prostokątnego podwórz znacznie wydłużonego na osi płn.-płd. Wśród budynków – spichlerz murowany z kamienia, tynkowany, dwukondygnacyjny, kryty dachem siodłowym z okapem podpartym profilowanymi rysiami.

Park znajdujący się w płn. części zespołu (powierzchnia 2,55 ha) założony na planie prostokąta, powstał w k. XVIII w. jako park typu swobodnego z nerkowatym stawem w części płd.-wsch., w miejscu ogrodów dworskich z poł. XVIII w. obsadzonych grabami. Na przełomie XIX/XX w. urozmaicono linię brzegową stawu i wprowadzono wiele nowych nasadzeń. Obecny stan parku jest bardzo zły, degradacji uległa zarówno jego kompozycja, jak i zabytkowy drzewostan.

W kilku wsiach zachowały się zespoły zabudowy folwarczej: w Warmątowicach (z nieistniejącym dworem), Roźniątowie, Brzezynie, Ligocie Dolnej i przy ul. Mickiewicza w Suchych Łanach, w których oprócz częściowo zatartego historycznego układu chronione są poszczególne budynki gospodarcze.

Spośród zabudowań folwarcznych wyróżniał się spichlerz – zwykle duży budynek odsunięty od reszty zabudowy (zagrożenie pożarem). Od XVIII w. drewniane spichlerze zastępowane były murowanymi. Spośród nich wyróżnia się spichlerz w Rozmierce, o dwukondygnacyjnej bryle, krytej dachem mansardowym. W związku z rozwojem hodowli w folwarkach powstawały obory i stajnie. Z reguły są to okazałe, wewnątrz funkcjonalnie rozplanowane budynki o sklepieniach żaglastych podpartych żeliwnymi kolumnami lub skromniejsze – ze stropami Kleina. Mniej okazałe były owczarnie, bukaciarnie i jałowniki. W poł. XIX w. w strukturze folwarków zaznaczył się rozwój przemysłowy – przez wprowadzenie gorzelnicy czy młynów mechanicznych.

5.4.3. Obiekty sakralne gminy

W gminie Strzelce Opolskie jest stosunkowo niewielka liczba zabytków sakralnych, reprezentowanych przez kościoły, klasztory czy kaplice. Większość kościołów na terenie gminy ma genezę średniowieczną (XV-XVI w.): Kalinów, Płużnica Wielka, Rozmierz, Sucha, Szymiszów. W późniejszych latach uległy przebudowie, najczęściej barokowej w XVIII w. lub bezstylowej na przełomie w XIX/XX w. Najczęściej stosowanym materiałem do budowy był łatwo dostępny w regionie kamień wapienny.

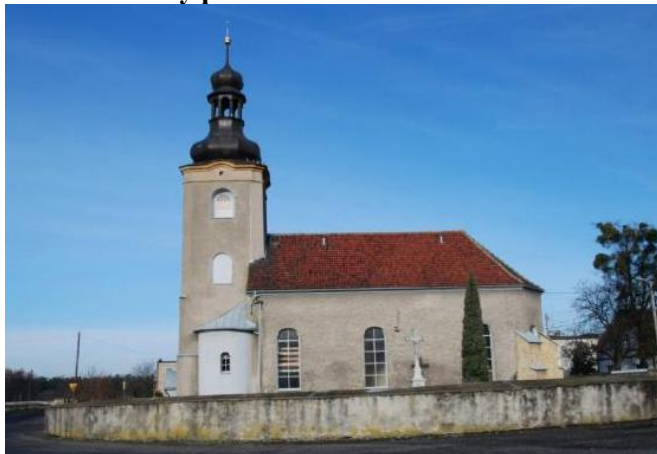
Kościół parafialny pw. św. Stanisława i Nawiedzenia NMP w Płużnicy Wielkiej

Zdjęcie nr 9. Kościół parafialny pw. św. Stanisława i Nawiedzenia NMP w Płużnicy Wielkiej

Najbardziej archaiczne cechy stylowe zachował późnogotycki kościół w Płużnicy Wielkiej. Zbudowany zapewne w XVI w., z wieżą XVIII/XIX w. Otoczony jest murem z kamienia łamanego, zapewne z czasów pierwszego kościoła (wzm. 1335 r.). Jednonawowy z węższym, prosto zamkniętym prezbiterium, oszkarpowany w narożach, z późniejszą wieżą w fasadzie. Na dwuspadowym dachu nawy sygnaturka.

Kościół filialny pw. Narodzenia NMP w Kalinowie

Zdjęcie nr 10. Kościół filialny pw. Narodzenia NMP w Kalinowie

Zbudowany w XV w., przebudowany w XVIII w., odnawiany w 1935 r. Jednonawowy, z trójbocznie zamkniętym nie wyodrębnionym z bryły budynku oszkarpowanym prezbiterium i kwadratową wieżą w fasadzie, z cylindrycznym aneksem klatki schodowej – od płd. Gotycka bryła zakłócona została przez znaczne poszerzenie nawy w kierunku płn., modernizację górnych kondygnacji wieży w duchu baroku oraz zmianę kształtu otworów.

W okresie baroku zintensyfikowało się budownictwo sakralne, związane z działalnością kontrreformacyjną. Najczęściej przebudowywano istniejące już obiekty. Cechy barokowe prezentuje również kościół pw. św. Wawrzyńca w Strzelcach Opolskich – jego barokowe cechy spotęgowała neobarokowa przebudowa na pocz. XX w.

Kościół parafialny pw. św. Szymona i Judy Tadeusza w Szymiszowie

Zdjęcie nr 11. Kościół parafialny pw. św. Szymona i Judy Tadeusza w Szymiszowie

Zbudowany w 1607 r. jako protestancki, powiększony w latach 1909-1911 o transept i prezbiterium z zakrystią. Jednonawowy, salowy, oszkarpowany korpus z trójbocznie zamkniętym prezbiterium nie wyodrębnionym z bryły budynku, nakryty jest dwuspadowym dachem. W fasadzie wieża zwieńczona cebulastym hełmem, z cylindryczną klatką schodową w narożu. Smukła, gotycka bryła, otwory okienne korpusu – ostrołuczne. Kamienny, arkadowy portal z szeroką opaską dekorowaną „kaboszonami”, zwieńczony rozbudowanym nadprożem z datą 1607 i tarczami herbowymi - renesansowy, podobnie jak stiukowa dekoracja sklepień nawy kaplicy i zakrystii. Elementy barokowe to ukształtowanie górnych kondygnacji wieży i sygnaturka.

Kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła w Rozmierzy

Zdjęcie nr 12. Kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła w Rozmierzy

Zbudowany w XV w., powiększony w XVIII w., rozbudowany w 1900 r. Kościół jednonawowy, z węższym i niższym prezbiterium, z wieżą w fasadzie zwieńczonej splotami wolutowymi oraz z aneksami zakrystii i kruchty pld. Z XV-wiecznego kościoła zachowane częściowo mury nawy i zakrystii oraz wieża od zach. Obecny wygląd kościoła zawdzięcza barokowej przebudowie.

W najstarsze dzieje budownictwa sakralnego w gminie wpisują się kościoły drewniane: cmentarny pw. św. Barbary w Strzelcach Opolskich i kościół w Szczepanku. Jak większość na terenie województwa opolskiego powstały dzięki wiejskim cieślom w XVII i XVIII w., którzy pozyskiwali budulec z obfitych wówczas lasów.

Kościół cmentarny pw. św. Barbary w Strzelcach Opolskich

Zdjęcie nr 13. Kościół cmentarny pw. św. Barbary w Strzelcach Opolskich, źródło: Urząd Miejski w Strzelcach Opolskich

Kościół wzmiankowany w 1505 r., odbudowany lub odnowiony w latach 1683-1690 przez cieślę Jana Brychcego z fundacji Floriana i Fryderyka Weisera; ponownie odnowiony w 1720 r. oraz w 1970 r. Drewniany, orientowany, o konstrukcji zrębowej.

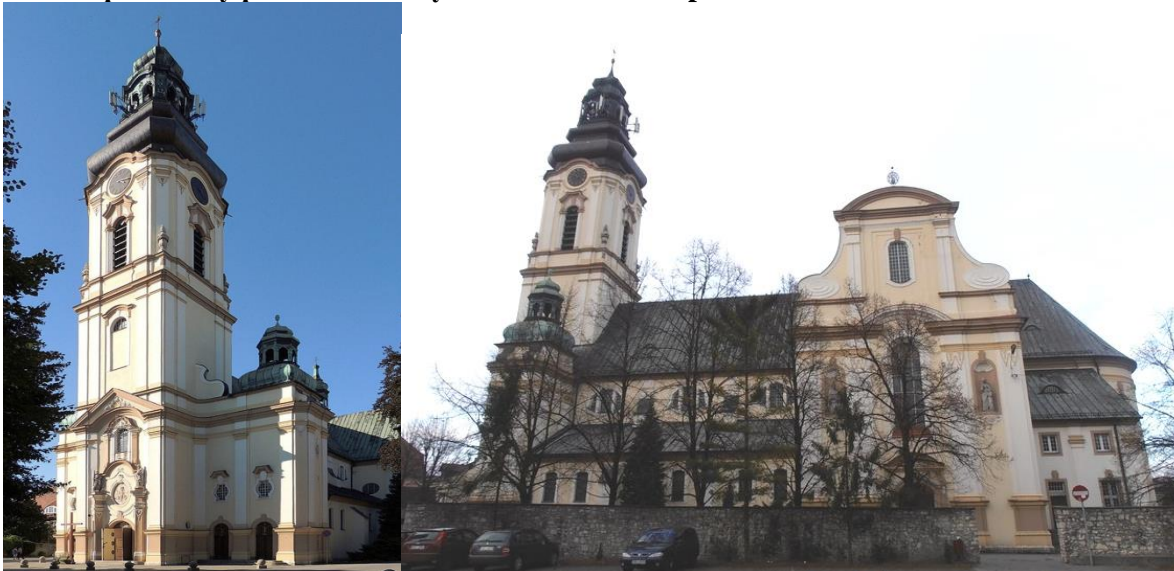
Kościół filialny pw. Nawiedzenia NMP w Szczepanku

Zdjęcie nr 14. Kościół filialny pw. Nawiedzenia NMP w Szczepanku, źródło: Urząd Miejski w Strzelcach Opolskich

Wzniesiony w 1668 r., przeniesiony z Polskiej Nowej Wsi pod Opolem w 1960 r. Orientowany, o konstrukcji zrębowej, wieża o konstrukcji słupowej dostawiona do nawy. Odbudowy dokonał majster ciesielski Antoni Piontek.

Kościół parafialny pw. św. Wawrzyńca w Strzelcach Opolskich

Zdjęcia nr 15, 16. Kościół parafialny pw. św. Wawrzyńca w Strzelcach Opolskich

Neobarokowy, monumentalny budynek dominujący w przestrzeni miejskiej. Pierwszy kościół w obrębie murów miejskich wzniesiony został przed 1290 r. Obok kościoła wznosiła się baszta przeznaczona do celów obronnych (XV w.), w XVII/XVIII w. przebudowana na dzwonnice kościelną. W latach 1731-1732 przeprowadzono restaurację budynku, kolejną - po pożarze w 1754 r. W latach 1904-1907 na miejscu świątyni wzniesiono nowy kościół wg planów Jerzego Güldenpfenniga.

Trójnawowy kościół z transeptem i półkoliście zamkniętym prezbiterium. Prostokątny masyw fasady, zwieńczony dwiema spłaszczonymi hełmami z latarenkami, rozczłonkowany czterokondygnacyjną wieżą – na osi, zwieńczoną wieloczłonowym hełmem. Ściany rozczłonkowane gęsto rozmieszczonymi pilastrami, przepięte otworami okien o zróżnicowanych kształtach.

Kościół parafialny pw. św. Bartłomieja w Suchej

Zdjęcie nr 17. Kościół parafialny pw. św. Bartłomieja w Suchej

Zbudowany w XVI w., odnowiony w 1682r., przebudowany 1820 r. przez arch. Ernesta Samuela Friebela. Rozbudowany 1959 r. Z dawnego kościoła zachowane częściowo ściany nawy, z dwiema półkolistymi, barokowymi kaplicami od płn. i pld. oraz kwadratowa wieża.

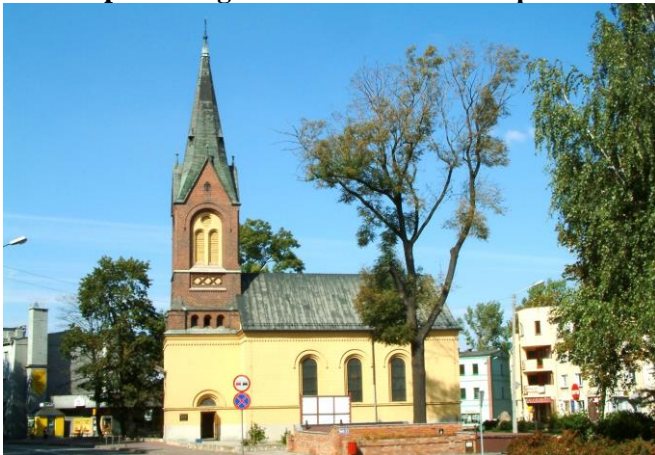
Kościół parafialny pw. św. Katarzyny w Grodzisku

Zdjęcie nr 18. Kościół parafialny pw. św. Katarzyny w Grodzisku

Zbudowany w latach 1812-1814, na miejscu drewnianego, w 1924 r. dobudowano kaplicę i nową zakrystię. Murowany z kamienia łamanego, otynkowany. Bezstylowy, bryłą nawiązuje do form kościołów średniowiecznych. W kościele uwagę zwracają freski z lat 30-tych XX w. W prezbiterium – adoracja Chrystusa Króla przez mieszkańców Kadłuba. W 1952 r. w ołtarzach bocznych umieszczono obrazy autorstwa znanego malarza śląskiego Łukasza Mrzygłóda (lata 1884-1952). Jego dziełem są też freski drogi krzyżowej, św. Cecylii i Chrystusa Dobrego Pasterza umieszczone na ambonie.

Kościół pw. Bożego Ciała w Strzelcach Opolskich

Zdjęcie nr 19. Kościół pw. Bożego Ciała w Strzelcach Opolskich, źródło: Urząd Miejski w Strzelcach Opolskich

Wzniesiony jako kościół ewangelicki w latach 1825-1826 wg planów Ernesta Samuela Friebła. Wieża z ok. 1888 r. W 1982 r. przejęty przez katolików. Kapitałny remont kościoła prowadzono w latach 1982-1985.

W krajobrazie gminy istotna jest również architektura kościołów wzniesionych w XX w.:

Kościół pw. Chrystusa Króla w Kadlubie

Zdjęcie nr 20. Kościół pw. Chrystusa Króla w Kadlubie

Wzniesiony w 1934 r. wg projektu Kehrer. Budynek na rzucie prostokąta, jednonawowy z węższym, prosto zamkniętym prezbiterium i wieżą zwieńczoną pękatym hełmem, umieszczoną w płd. narożu fasady. Budynek murowany, tynkowany, w narożu wieży – kamienna szkarpa. Bryła prosta, bez dekoracji, z regularnie rozmieszczonymi otworami okien. Cennym zabytkiem są organy firmy SCHLAG & SÖHNE z 1903 r. sprowadzone ze Świdnicy.

Kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Rozmierce

Zdjęcie nr 21. Kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Rozmierce

Budynek wzniesiony w latach 1980 - 1982.

Kościół w gminie znajdują w dobrym stanie technicznym, w ostatnich latach przeprowadzono liczne remonty, głównie dachów (wymiana pokryć dachowych, remonty więźby), zakładano izolacje przeciwilgociowe i instalacje odprowadzające wodę opadową, co znacznie poprawiło techniczną kondycję budynków. Negatywną konsekwencją prowadzonych prac jest utrata substancji zabytkowej (stolarka okienna i drzwiowa, więźby dachowe, rzadziej – posadzki), wymienianej często nie ze względów technicznych, a estetycznych.

Synagoga w Strzelcach Opolskich, Plac Żeromskiego 5a

Zdjęcie nr 22, 23. Synagoga w Strzelcach Opolskich, Plac Żeromskiego 5a

Synagoga wzniesiona w 1850 r.: murowany budynek na rzucie prostokąta pierwotnie nakryty dwuspadowym dachem. Aneks ze schodami do babińca – w 1901 r. (mistrz murarski M. Hohmann). Wyposażenie zniszczono 1938 r., po wojnie urządzono w budynku magazyn rolno-spożywczy, w 1976 r. – salę sportową. Przebudowy całkowicie zatępiły dawny wygląd bożnicy. Budynek stracił walory zabytkowe. Społeczność żydowska w historii miasta odegrała istotną rolę w okresie od 1 poł. XVIII w. do 1920 r. Żydzi angażowali się w życie publiczne i towarzyskie miasta, byli wybierani do rady miejskiej. Oprócz synagogi w 2 poł. XIX w. istniała w mieście szkoła żydowska, działała biblioteka, działało w niej wiele stowarzyszeń.

5.4.4. Inne zespoły zabudowy

Inne zespoły zabudowy najczęściej związane są z rozwojem przemysłu i budową linii kolejowej oraz zespoły budynków mieszkalnych i więzienia. Najcenniejszym architektonicznie jest zespół więzienia w Strzelcach Opolskich.

Zespół zabudowy więziennej przy ul. Karola Miarki w Strzelcach Opolskich

Zdjęcie nr 24, 25. Zespół zabudowy więziennej przy ul. Karola Miarki w Strzelcach Opolskich

Jednym z ciekawszych architektonicznie zespołów więziennych w województwie jest Zakład Karny nr 1 w Strzelcach Opolskich (lata 1885-1889), wzniesiony na planie krzyża równoramiennego wg projektu radcy budowlanego Endella. Po wojnie dobudowano budynki administracji i pomieszczeń gospodarczych.

Zakład Karny nr 2 ul. Klonowa 3

Zdjęcie nr 26. Zakład Karny nr 2 ul. Klonowa 3 w Strzelcach Opolskich

Zakład Karny nr 2 (lata 1893-1896) składa się z dwóch pawilonów więziennych i kuchni otoczonych murem więziennym oraz współczesnego budynku. Oba zespoły są w dobrym stanie technicznym.

Zakład powstał według jednorodnej koncepcji architektonicznej (dwa wielokondygnacyjne, kryte czterospadowymi, ceramicznymi dachami budynki na rzucie litery „T”, z charakterystycznymi ryzalitami – „pawilon I” i „pawilon II”; między nimi niższy dwukondygnacyjny budynek z dachem jednospadowym, także wolnostojący, pełniący funkcję kuchni dla obu pawilonów. Elewacje całego zespołu są wieloosiowe – osie wyznaczone otworami okiennymi o zróżnicowanej wielkości, zamknięte łukiem odcinkowym i pełnym. Płaszczyzny ścian są tynkowane bez dekoracji architektonicznej. Całość zwieńczona jest wykonanym w cegle gzymsem z motywem ceglanych kroksztynów.

Od 1944 r. łącznie w strzeleckich więzieniach przebywało ok. 2000 Belgów, internowanych z powodu buntu przeciwko władzom okupacyjnym. Mężczyźni zasiedlali wówczas obecne Zakład Karny nr 1, a kobiety umieszczono w dzisiejszym Zakładzie Karnym nr 2. Przy wejściu do budynku administracyjnego zamontowano tablicę pamiątkową.

Inne zespoły zabytkowej zabudowy:

- zespół zabudowy dworca kolejowego wraz z osiedlem Kolejarzy przy ul. Dworcowej oraz ul. Żwirki i Wigury w Strzelcach Opolskich,
- osiedle mieszkaniowe Zydlunги w Strzelcach Opolskich,
- osiedle mieszkaniowe przy ul. Gogolińskiej – K. Wyszyńskiego, Brzozowa, Jarzębowa – Topolowej – Klonowej, dawnej ul. Gen. Świerczewskiego (zespół zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i wielorodzinnej) w Strzelcach Opolskich,
- osiedle mieszkaniowe w rejonie ul. Moniuszki i Kupieckiej (dawnej ul. Rozenbergów) w Strzelcach Opolskich,
- zespół zabudowy robotniczej (mieszkalnej) przy dawnych zakładach wapienniczych wraz z pałacem fabrykanta w Szymiszowie. Zespół murowanych parterowych i dwukondygnacyjnych wielorodzinnych domów mieszkalnych oraz gospodarczych. Murowane, tynkowane ściany, gzymsy i opaski otworów – ceglane.

5.4.5. Budynki użyteczności publicznej

Budynki użyteczności publicznej reprezentowane są przez budynki szkoły, dworca, hoteli, banku, poczty, ratusza, sądu, karczmy itd. Zabytki przemysłowe stanowią niecałe 6% zabytków gminy, przy czym na terenie miasta ich liczebność jest większa niż na terenach wiejskich gminy. Z kolei zabytkowe budynki użyteczności publicznej stanowią 7% ogólnej liczby zabytków obszaru gminy.

Ratusz miejski w Strzelcach Opolskich

Zdjęcie nr 27. Ratusz miejski w Strzelcach Opolskich

Neogotycki budynek wzniesiony w latach 1844-1846 na fundamentach starszej budowli, spalonej w 1827 r. Z wcześniejszego budynku pochodzi wtopiona w tylną elewację wieża z XVI w. – w dolnej kondygnacji na planie kwadratu, wyżej o przekroju ośmiobocznym, zwieńczona fryzem i nakryta hełmem. Wzniesiony na rzucie prostokąta z prostokątnymi skrzydłami – w bocznych osiach elewacji. Między skrzydłami - neogotycki portyk zwieńczony tarasem. Elewacje rozczłonowane regularnie z gęsto rozmieszczonymi oknami i wyrazistymi podziałami gzymsowymi.

Budynek poczty, ul. Marka Prawego w Strzelcach Opolskich

Zdjęcie nr 28. Budynek poczty, ul. Marka Prawego w Strzelcach Opolskich

Jest to ceglany budynek. Dwukondygnacyjny, na rzucie prostokąta, z fasadą rozczłonkowaną dwoma płytkimi ryzalitami – w osiach skrajnych; jeden z ryzalitów zwieńczony wysoką facjatą o wklęsło-wypukłym wykroju szczytu. Ściany ceglane, cokół kamienny, detal – w tynku: boniowanie naroży, opaski okienne.

Szpital powiatowy, im. Prałata J. Glowatzkiego w Strzelcach Opolskich

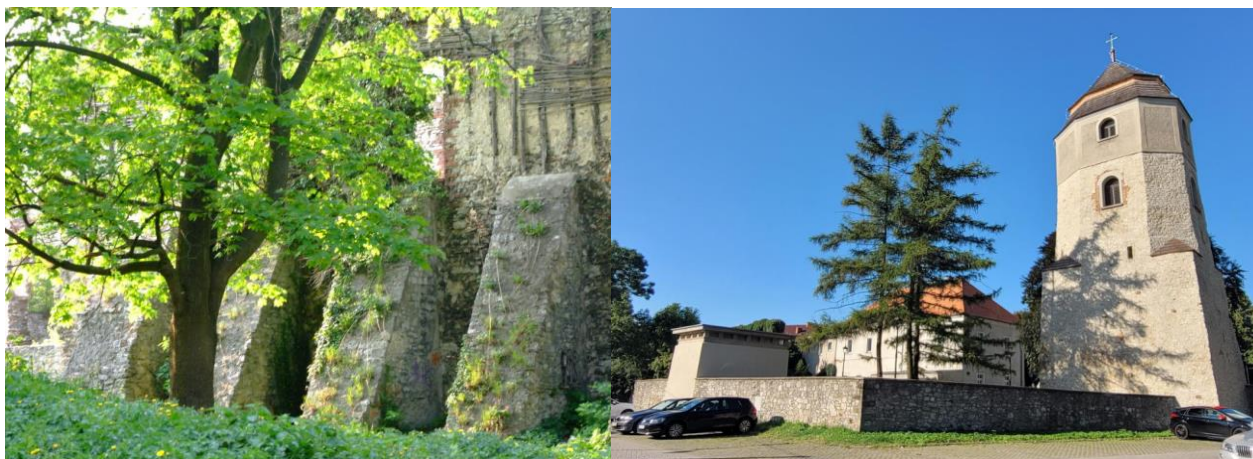

Zdjęcia nr 29, 30. Szpital powiatowy, im. Prałata J. Glowatzkiego w Strzelcach Opolskich

Modernistyczny ceglany budynek wzniesiony w 1930 r. na planie łuku, czterokondygnacyjny, nakryty dwuspadowo, rozczłonkowany gęsto rozmieszczonymi oknami i zaoblonymi balkonami. Budynek po remoncie – w latach 2007-2013 przeprowadzono termomodernizację.

5.4.6. Budownictwo obronne

Budownictwo obronne reprezentowane jest przez pozostałości murów obronnych miasta Strzelce Opolskie, wzmiankowanych w 1327 r., które zachowały się przy ul. Opolskiej, wzdłuż ul. Kościuszki, gdzie stanowią część kościelnego ogrodzenia, i parku. Wzniesione z kamienia wapiennego, miejscowo umocnione potężnymi szkarpami. Zachowała się także dawna baszta obronna w pobliżu kościoła parafialnego, wymurowana z kamienia w XV w., a na przełomie XVII/XVIII w. – przebudowana na dzwonnice, z górną kondygnacją ceglana. W marcu 2022 r. rozpoczęto remont baszty. W 2023 r. został zgłoszony odbiór po remoncie – obecnie trwają odbiory. Ważnym elementem systemu obronnego miasta był zamek zintegrowany z pierścieniem murów obronnych. Relikty pierwotnego założenia odnaleźć można w dobrze zachowanym budynku bramnym. Rozpoczęte w 2010 r. prace nad odbudową zamku w Strzelcach Opolskich, prowadzone pod nadzorem konserwatora, są kontynuowane. Umocniono jedynie fundamenty i odrestaurowano wieżę.

Zdjęcie nr 31, 32. Mury obronne i baszta obronna w Strzelcach Opolskich (zdjęcia źródło: Urząd Miejski w Strzelcach Opolskich)

5.4.7. Budynki mieszkalne miejskie

Zdjęcie nr 33, 34. Płn.-wsch. strona Rynku, między ul. Krakowską i Wojska Polskiego; Płd.-wsch. część Rynku, między ulicami Zamkową i Krakowską

Wśród zabytków nieruchomości najliczniejsze są budynki mieszkalne miejskie reprezentowane przez wille i kamienice. Część została wpisana do rejestru zabytków. Są to głównie budynki ulokowane w obrębie XIX-wiecznej zabudowy centrum miasta. Większość z nich powstała na przestrzeni XIX w. i prezentują walory typowe dla budownictwa małych miast tego okresu. Przeprowadzone remonty przywróciły im dawny blask.

Kamienica, ul. Parafialna 2 w Strzelcach Opolskich

Zdjęcie nr 35. Kamienica, ul. Parafialna 2 w Strzelcach Opolskich

Starszy budynek to kamienica narożna ul. Parafialna 2, dawna plebania, z k. XVIII w. Wolnostojący, z późniejszą przybudówką przy krótszym boku, na rzucie prostokąta, dwutraktowy z sienią ze schodami, sklepioną kolebkowo – na osi, dwukondygnacyjny, nakryty czterospadowym dachem.

Willa, ul. Zamkowa 4 w Strzelcach Opolskich

Zdjęcie nr 36. Willa, ul. Zamkowa 4 w Strzelcach Opolskich, źródło: Urząd Miejski w Strzelcach Opolskich

Przy ul. Zamkowej 4 znajduje się willa z końca XIX w. Malownicza bryła z wieżyczką zwieńczona wysokim, namiotowym hełmem, parter murowany z kamiennym detalem, piętro w konstrukcji szkieletowej z dekoracyjnym układem belek w fasadzie.

Pozostała historyczną zabytkową zabudowę miejską tworzą budynki z XIX w. i pocz. XX w. Prezentują walory stylów historycznych, zachowane w bryle i podziałach elewacyjnych, rzadziej w dekoracji. Strzelce Opolskie znacznie ucierpiały w okresie II wojny światowej, zniszczeniu uległo 80% zabytkowej substancji miasta. Dlatego należy wzmocnić działania ochronne wobec wszelkich budynków wzniesionych w mieście przed 1945 r. Wśród nich budynki mieszkalne związane z infrastrukturą kolejową.

Domy, ul. Matejki 12 i 14 w Strzelcach Opolskich

Zdjęcia nr 37, 38. Domy, ul. Matejki 12 i 14 w Strzelcach Opolskich

Mało przebudowane, z zachowanym oryginalnym detalem architektonicznym, są budynki wzniesione w stylistyce modernistycznej, powstałe w latach 20-tych i 30-tych XX w. – zabudowa przy ul. Matejki.

5.4.8. Zabytki techniki

Ich postanie jest wynikiem gwałtownej industrializacji regionu w XIX w., opartej na bogatych złożach naturalnych. Zachowane w gminie obiekty związane są głównie z przemysłem wapienniczo-cementowym. Nieużytkowane, prezentują bardzo zły stan techniczny. Nie istnieje już żaden z kręgowych pieców do wypału wapna, których kilka działało w najbliższej okolicy Strzelca Opolskich.

Nieco lepiej prezentują się obiekty związane z przemysłem spożywczym w Strzelcach Opolskich: browar zaadaptowany do nowych funkcji, modernistyczny zespół rzeźni przy ul. K. Hybryki czy wieża ciśnień z pocz. XX w. wykonana z monolitycznej konstrukcji żelbetowej z częściowym ceglany wypełnieniem (ul. Chrobrego).

We wsiach znajdowały się gorzelnie, przy ciekach wodnych lokalizowano młyny i tartaki wodne. Obiekty te w większości nie posiadają już zabytkowego wyposażenia. W gminie zachowała się również znaczna ilość zabytkowych obiektów inżynierskich – wiadukt, stacje trafo, jaz, dystrybutor paliwa, mostki – tych ostatnich wiele znajduje się w Kadłubie.

Browar w Strzelcach Opolskich

Zdjęcia nr 39, 40. Browar w Strzelcach Opolskich, źródło: Urząd Miejski w Strzelcach Opolskich

Budynek biurowy rzeźni

Zdjęcie nr 41. Budynek biurowy rzeźni w Strzelcach Opolskich

Wieża ciśnień w Strzelcach Opolskich

Zdjęcia nr 42, 43. Wieża ciśnień w Strzelcach Opolskich

5.4.9. Elementy małej architektury

Są to najczęściej kapliczki i pomniki – stanowiące również wyraz kultury niematerialnej – kultywowanie pamięci. W Strzelcach Opolskich znajdują się trzy pomniki oraz jeden w Rozmierzy:

- pomnik Myśliwca na Rynku w Strzelcach Opolskich (1929 r.) – związany z historyczną genezą miasta zamieszkiwanego przez myśliwych – strzelców książęcych,
- pomnik ofiar wojen i przemocy, stojący na miejscu pomnika przyjaźni polsko-radzieckiej (decyzją rady miejskiej rozebrany w 1991 r.), nazywany również „Śląską Pietą” – w dniu 8 maja 2005 r. uroczystie odsłonięto pomnik. Fundatorem był strzelecki przedsiębiorca - Karol Cebula,
- pomnik S. Żeromskiego (pocz. 60-tych lat XX w.),
- pomnik „Serce od Serca” w Rozmierzy (2011 r.) – pamiątka emigracji wielu strzeleckich rodzin do Teksasu.

Kapliczki i krzyże, także tzw. dzwonki umarłych, związane z wiarą i życiem duchowym są bardzo ważnym elementem przestrzeni miejskiej, a szczególnie wiejskiej. Najliczniejszą grupę w gminie stanowią: niewielkie kapliczki kubaturowe, kapliczki słupowe, murowane krzyże na cokółkach i krzyże drewniane:

- krzyż na skrzyżowaniu ul. Agatowej i Bursztynowej (1990 r.) w Strzelcach Opolskich,
- krzyż przy drodze do Dolnej – pierwotny krzyż drewniany zniszczony w czasie II wojny światowej, ob. metalowy na betonowym cokole (lata 1940-1945), odnowiony w 2003 r.,
- krzyże murowane: ul. Ujazdowska – 1 poł. XX w.; obok Publicznej Szkoły Podstawowej nr 1 przy ul. Kozielskiej 34 – 1904 r.; krzyż z białego marmuru przy ul. 1 Maja – 1906 r.; przy ul. Kozielskiej – 1

ów. XX w.; przy skrzyżowaniu ulic: Nowowiejskiej i Polnej – 1 ćw. XX w.; marmurowy krzyż przy skrzyżowaniu ulic Ujazdowskiej z Brzezińską (Mokre Łany) – 1913 r.; przy drodze do Zalesia – 1995 r.; krzyż ok. 2 km za Suchymi Łanami przy drodze do Dolnej – pocz. XX w.,

- kapliczki niekubaturowe: przy drodze łączącej Mokre Łany z drogą nr 88 – 1 poł. XX w.,
- 7 kapliczek słupowych drewnianych,
- 7 krzyży drewnianych: obok Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego przy ul. Powstańców Śląskich, przy skrzyżowaniu ulic M. Prawego i Zakładowej, osłonięty daszkiem krzyż w parku (1935 r.), przy ul. Osieckiej (1991 r.), przy ul. Czeresniowej, dwa na terenie Farskiej Kolonii, z których jeden zastąpiony w 1980 r. krzyżem metalowym.

Kaplice kubaturowe:

- Strzelce Opolskie – neogotycka kapliczka kubaturowa ceglana pw. św. Barbary (1879 r.) i krzyż (1906 r.) – przy ul. Jemielnickiej na Podborzanach,
- Strzelce Opolskie – kaplica przy ul. Kościuszki, XIX/XX w.,
- Strzelce Opolskie – kaplica kubaturowa przy ul. Kozielskiej (Suche Łany) – 1887 r., murowana z sygnaturką,
- Strzelce Opolskie – kapliczka kubaturowa pw. śś. Stanisława i Wojciecha przy skrzyżowaniu ulic: Nowowiejskiej i Kolejowej (Nowa Wieś) – 1910 r., zaprojektowana i wzniesiona przez braci: Franciszka, Walentego i Jana Bioły,
- Strzelce Opolskie – ludowa kapliczka kubaturowa obok skrzyżowania ulic Ujazdowskiej z W. Świerzego (Mokre Łany) – XVIII/XIX w., murowana i tynkowana, czterospadowy dach z latarnią i tzw. dzwonkiem śmierci kryty gontem,
- Brzezina – mała kapliczka kubaturowa, lata 20. XX w.,
- Błotnica Strzelecka – kapliczka kubaturowa, ok. poł. XIX w., murowana z sygnaturką,
- Dziewkowice – kapliczka kubaturowa św. Anny, 1907 r., poł. XIX w.,
- Kadłub – kapliczka kubaturowa w centrum, XIX w.,
- Ligota Dolna – kapliczka kubaturowa z sygnaturką, k. XIX w.,
- Niwki – kapliczka kubaturowa św. Jana Nepomucena, 1820 r.
- Osiek – kapliczka kubaturowa z sygnaturką, 1900 r.,
- Rozmierka – kaplica kubaturowa, pw. Matki Boskiej Częstochowskiej, k. XVIII w., pocz. XX w.,
- Rozmierz – kapliczka kubaturowa Matki Boskiej Nieustającej Pomocy, 1852 r., tynkowana z ceglany detalem,
- Roźniatów – kapliczka z 1925 r. murowana, wzniesiona w miejscu starszej z 1918 r., jako podziękowanie za przetrwanie w zdrowiu I wojny światowej,
- Sucha – kapliczka kubaturowa, ul. Kościelna, XVIII/XIX w., murowana z cegły, wewnątrz ponad metrowej wysokości figury Matki Boskiej i św. Jana Nepomucena; kapliczka kubaturowa, koło kościoła, 1 poł. XIX w., murowana, nakryta daszkiem gontowym,
- Szczepanek – kapliczka kubaturowa z sygnaturką – lata 20.-30. XIX w.,
- Szymiszów – kapliczka kubaturowa św. Jana Nepomucena,
- Warmątowice – kapliczka kubaturowa z lat 1839-1840, murowana z sygnaturką,

Pomniki współczesne w Strzelcach Opolskich:

- pomnik Czesława Niemena przy Publicznej Szkole Podstawowej Nr 1, ul. Kozielska, 2008 r.,
- replika pomnika Czesława Niemena ze Wzgórza Uniwersyteckiego w Opolu,
- pomnik Ojca Świętego Jana Pawła II przy kościele pw. Podwyższenia Krzyża Świętego, 2007 r.,
- pomnik Ojca Pio przy kościele pw. Podwyższenia Krzyża Świętego,
- symboliczny but Piusa Gabora, skwer przy ul. Opolskiej, w pobliżu kamienicy, gdzie w latach 1919-1945 mieściła się siedziba słynnego szewca – twórcy światowej firmy Gabor. Wykonany z mosiądzu but to artystyczna wizja kobiecej szpilki. Został on zamontowany na skwerze przy ul. Opolskiej (naprzeciwko pomnika Piety Śląskiej). Samo ustawienie buta to inicjatywa studentów instytutu kultury Uniwersytetu Opolskiego, którzy w porozumieniu z rodziną Gaborów zaprojektowali i wykonali rzeźbę,
- grób lotników z kampanii wrześniowej 1939 na cmentarzu katolickim.

5.4.10. Cmentarze, mogiły

Cmentarz komunalny w Strzelcach Opolskich

Cmentarz znajduje się na obszarze zamkniętym ulicami: Gogolińską, Strzelców Bytomskich i drogą krajową nr 94. Teren w całości ogrodzony, podzielony na kwatery, alejki wyłożone puzzlami. Wśród grobów – groby zasłużonych dla miasta: grób burmistrza Paula Gundruma (lata 1865-1938) i jego małżonki Hedwig. Jest też grób ks. Piotra Biolego (lata 1879-1942), który zginął w obozie koncentracyjnym Dachau, grób rodziny Faltina (fundatorzy kościoła św. Wawrzyńca), mogiła kierownika szkoły na Suchych Łanach, Maxa Mende (lata 1885-1943), grób Ks. Augustyna Bertzika. W środkowej części cmentarza znajduje się natomiast grób Tomasza Skowronka (lata 1884-1966), pierwszego powojennego burmistrza Strzelec Opolskich, i jego żony Marii, zagorzałej patriotki.

Obok kościołka św. Barbary umieszczona jest niewielka tablica upamiętniająca ofiary konfliktów zbrojnych XX w. Po zach. stronie kościołka, tuż obok ogrodzenia od strony ul. Gogolińskiej – mogiła żołnierzy rosyjskich z 1918 r., otoczona jest czterema marmurowymi płytami. Znajdują się na niej trzy żeliwne tablice z krzyżami.

Cmentarz żydowski w Strzelcach Opolskich

Kirkut znajduje się przy ul. Gogolińskiej. Powstał około 1830-1840. Ma powierzchnię 0,5 ha. W czasie II wojny światowej hitlerowcy zniszczyli obszar kirkutu. Do dnia dzisiejszego nie zachowały się żadne macewy. Obecnie znajduje się na jego miejscu skwer i parking przed budynkiem banku. Brak jakiegokolwiek tablicy informującej, że w miejscu tym znajdował się cmentarz żydowski.

Cmentarz ewangelicki w Strzelcach Opolskich

Cmentarz pochodzi z końca XVI w., po II wojnie zamknięty dla pochówku. Znajduje się przy ul. Marka Prawego. Jest to teren ogrodzony, z pozostałościami grobów, zadrzewiony. Najstarsza informacja o pochówkach dotyczy szwedzkich żołnierzy z czasów wojny trzydziestoletniej (lata 1618-1648). Na cmentarzu spoczął lekarz Johann Heinrich Bruns, k. XVIII w. oraz rodzice niemieckiego poety Gustava Freytaga.

5.5. Dziedzictwo niematerialne

Dziedzictwo niematerialne to zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Jest to rodzaj dziedzictwa, które jest przekazywane z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzane przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Dla danej społeczności dziedzictwo niematerialne jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości. Dziedzictwo niematerialne obejmuje: tradycje i przekazy ustne, w tym język jako narzędzie przekazu, spektakle i widowiska, zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne, wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki, także umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem.

Obowiązkiem władz gminy jest podjęcie działań mających na celu zapewnienie przetrwania niematerialnego dziedzictwa kulturowego, w tym jego identyfikację, dokumentację, badanie, zachowanie, zabezpieczenie, promowanie, wzmacnianie i przekazywanie, w szczególności przez edukację formalną i nieformalną, jak również rewitalizację różnych aspektów tego dziedzictwa.

Oprócz obfitującej w wydarzenia historii miasta wpisującej się w historię regionu Śląska Opolskiego, świadectw kultury materialnej (rozwój urbanistyczny, architektura, budownictwo, przemysł), na krajobraz kulturowy składają się również wartości niematerialne stanowiące trwałe dziedzictwo kulturowe regionu, które powinno być kultywowane i zachowane dla następnych pokoleń.

Działalność w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz kształtowania współczesnego środowiska kulturowego na terenie gminy Strzelce Opolskie prowadzą: **Strzelecki Ośrodek Kultury (SOK)** – prowadzący liczne koła zainteresowań, m.in. muzyczne, plastyczne, taneczne, modelarskie oraz pracownię filmową. SOK dysponuje nowoczesną salą widowiskową na 200 miejsc wraz z profesjonalnym nagłośnieniem oraz oświetleniem. W ramach SOK działa wiele zespołów muzycznych, np. zespół wokalny „Viva la Musica”. Poza strukturami SOK działa dziecięco-młodzieżowy zespół ludowy „Na Chwila” z Kadłuba oraz „Suskie Skowronki” – zespół śpiewaczy z siedzibą w Suchej.

W Strzelcach Opolskich SOK jest głównym animatorem corocznych imprez takich jak:

- Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy, Gminny Przegląd Kolędniczy, „Walentynki” – imprezy muzyczno-poetyckie, „Kroszonki” – Otwarty Konkurs Zdobienia Jaj Wielkanocnych,
- Dni Ziemi Strzeleckiej – blok imprez kulturalnych, rekreacyjnych i sportowych,
- Plenery: malarski dla młodzieży i Ogólnopolski Plener Malarsko-Rzeźbiarski z wystawą poplenerową,
- Strzeleckie Spotkania Amatorskich Teatrów Lalek – przegląd wojewódzki i Mikołajki – spektakle teatralne dla dzieci/grudzień,
- Cykl Audycji Umuzyczniających dla Szkół we współpracy z Filharmonią Opolska – cykl comiesięczny w roku szkolnym,
- Podwieczorek u hrabiego w Parku Renardów.

Na terenie gminy w ramach struktury SOK działa 17 świetlic wiejskich. Świetlice współpracują z radami sołectw, Mniejszością Niemiecką, parafiami, przedszkolami i szkołami. Przy świetlicach działają liczne kluby i kółka zainteresowań.

Role Lokalnych Centrów Rozwoju służących również sąsiadom miejscowościom pełnią świetlice w miejscowościach: Kadłub, Rozmierz, Szymiszów i Błotnica Strzelecka. System świetlic wiejskich, spełniających rolę centrów społecznych i kulturalnych w środowiskach wiejskich, jest unikatowy na skalę województwa.

Dodatkowo szerzeniem kultury na terenie gminy zajmuje się:

Biblioteka Publiczna im. Powstańców Śląskich – podlega jej pięć placówek: na Osiedlu Piastów Śląskich w Strzelcach Opolskich (1978 r.), w Błotnicy Strzeleckiej (1948 r.), w Kadłubie (1956 r.), w Sucheju (2011 r.), w Szymiszowie (1949 r.). Biblioteka organizuje wiele imprez i spotkań kulturalnych, są to m.in.: wycieczki do bibliotek, lekcje biblioteczne, konkursy czytelnicze i rysunkowe gry i zabawy stolikowe, quizy, wystawy, spotkania autorskie z okazji Dni Ziemi Strzeleckiej oraz konkursy rysunkowe dla dzieci.

Powiatowe Centrum Kultury w Strzelcach Opolskich – w ramach centrum funkcjonuje Powiatowa Biblioteka, Regionalna Izba Tradycji, Galeria III Filary oraz sala widowiskowa wyposażona w najnowocześniejszą aparaturę do projekcji filmów i organizowania wydarzeń artystycznych. Powiatowe Centrum Kultury organizuje także wernisaże wystaw malarskich i fotograficznych, koncerty, recitale, spotkania autorskie i wieczory poetyckie, spektakle teatralne oraz kabaretowe.

Muzeum Sztuki Sakralnej w Ligocie Dolnej – muzeum znajduje się w budynku przedwojennej karczmy. W muzeum można zobaczyć około 2000 eksponatów o tematyce sakralnej, czyli zabytkowych figur, rzeźb, krzyży, kapliczek oraz przedmiotów kultu religijnego i starych dewocjonaliów, najliczniejszą ekspozycję stanowią obrazy. W muzeum znajduje się największa w Polsce licząca ponad 700 egzemplarzy kolekcja oleodruków, druków, litografii o treści sakralnej. Są to oprawione w oryginalne ramy tzw. obrazy święte z XIX w. i początku XX w. przedstawiające postaci świętych, sceny biblijne, wizerunki Matki Boskiej, Madonn Polskich, sceny pasyjne, miejsca pielgrzymkowe itp. Jedną z sal poświęconą jest wizerunkom Anioła Stróża ratującego dzieci. W obiekcie znajduje się również antykwariat, w którym można nabyć lub sprzedać oryginalne stare dewocjonała, a w szczególności pamiątki z Góry Św. Anny (Annaberg).

W muzeum znajduje się także **Punkt Informacji Turystycznej**.

Izba Tradycji Lotniczych w Ligocie Dolnej (ul. Orlika) – w jej wnętrzu znajdują się materiały związane ze szkołą szybowcową, która znajdowała się w Ligocie Dolnej przed i po II wojnie światowej. Znajdują się tam zdjęcia, książki, dokumenty oraz modele samolotów.

Izba Tradycji w Rozmierzy (ul. Kościelna 1) – jest to małe muzeum lokalne, które działa od 2010 r. Znajdują się tam prezentacje poświęcone pracy na roli, wyglądowni izb mieszkalnych, kuchni, tradycyjnemu rękodziełu oraz wystawa poświęcona znamienitym osobom pochodzącym z Rozmierzy oraz przedstawiono zbiór starych fotografii.

Izba Tradycji Pożarnictwa przy Ochotniczej Straży Pożarnej w Strzelcach Opolskich (ul. Zakładowa 1) – w izbie jest zgromadzonych ponad 800 eksponatów. Organizowane są także pokazy pożarnicze na dawnym sprzęcie.

Regionalna Izba Tradycji Powiatowe Centrum Kultury w Strzelcach Opolskich (ul. Dworcowa 23) – działa od 2014 r. Izba Tradycji stanowi ogólnodostępne dobro kultury, której zadaniem jest kultywowanie i propagowanie dziejów Ziemi Strzeleckiej i okolicznych regionów. Cyklicznie zmieniane są w niej wystawy dotyczące terenów i ludzi z nimi związanych.

Izba Edukacji Leśnej w Strzelcach Opolskich (ul. Moniuszki 7) – w izbie organizowane są zajęcia edukacyjne, również poprzez spotkania w terenie (w lesie).

W Strzelcach Opolskich jest także możliwość zwiedzania ratusza miejskiego, wraz z wejściem na wieżę.

• TRADYCJE, OBRZĘDY, ZWYCZAJE I LEGENDY

Istotnym faktem wynikającym z położenia gminy Strzelce Opolskie jest to, że należy ona do gmin ze znacznym odsetkiem rodowitych Ślązaków. Poczucie narodowe Ślązaków jest ich osobistym wyborem. Część z nich utożsamia się z narodowością niemiecką, część z polską, jeszcze inni uznają istnienie odrębnej narodowości śląskiej. Wieloletnie sąsiedztwo różnych narodowości określa tolerancyjną mentalność tutejszego społeczeństwa przy równoczesnym kultywowaniu odrębnych zwyczajów. Ponadto kultywowanie pamięci o dziedzictwie minionych wieków jest o tyle łatwiejsze, gdyż jest to własne dziedzictwo.

Charakterystyczna jest również religijność tutejszego społeczeństwa ujawniająca się w dbałości o wszelkie obiekty sakralne, również kapliczki przydrożne i krzyże, przy których odbywają się np. niektóre wiejskie nabożeństwa. Ciekawy jest lokalny kult świętego Walentego w okolicy Grodziska, realizowany m.in. poprzez odpust św. Walentego, na który pielgrzymują mieszkańcy sąsiednich wsi. W dniu 14 lutego każdego roku uczestniczą w mszy i odpuszczeniu. Kult praktykowany od XVII w., ożywiony w XIX w., gdy w okolicznych wioskach zapanowała epidemia cholery. Do czasu zbudowania kościoła mieszkańcy modlili się przy kaplicy pw. św. Walentego, zlokalizowanej w miejscu ob. kościoła. Kolejnym zdarzeniem istotnym dla religijności regionu są pielgrzymki na Górę Św. Anny.

Z obrzędowością roku liturgicznego związane są kolejne tradycje kultywowane szczególnie przez mieszkańców wsi: obrzędy wielkanocne – kroszonki, lany poniedziałek, obrzędy wielkopostne – roznoszenie krzyżyków z poświęconych palm, kolędowanie, chodzenie z kołatkami czy bożonarodzeniowe – „dzieciątko”, które przynosi prezenty. Wyrosły z tradycji jest również sposób obchodzenia Bożego Ciała, organizowany jest „żniwniak” – uroczysta msza, modlitwy dziękczynne i korowód z koroną żniwną, potem zabawa. Korona żniwna przez kilka tygodni wyplatana jest wspólnie przez kobiety. Korony żniwne prezentowane są na dożynkach gminnych.

Inne zwyczaje: dożynki, wodzenie niedźwiedzia, gwiazdka noworoczna, topienie Marzanny, Babski comber oraz zwyczaje weselne: roznoszenie kołaczy weselnych (z makiem, serem, posypką i owocami), tradycja polterabendu panny młodej (tłuczenie szkła przed domem panny młodej w przeddzień wesela), pożegnanie pana młodego w jego domu, tzw. wywodziny (przybycie do domu narzeczonej, wypraszenie i wykupywanie panny młodej), błogosławieństwo rodziców, powitanie nowożeńców w domu weselnym, uczta, zabawa, oczepiny, poprawiny.

W kilku miejscowościach dodatkowo pielęgnowane są inne tradycje. W Dziewkowicach – Barbórka i Dzień św. Marcina; w Rozmierce – Barbórka, adwentowe spotkanie pokoleń, Babski comber i MaiBaum – stawianie drzewka majowego; w Brzezynie – wielkanocne krzyże z poświęconych gałązek. W wielu miejscowościach codziennym językiem jest gwara śląska, popularne są lokalne potrawy, jak np. polywka z maślunki, ślepy szałot, rogaliki z kartofli (Rozmierka).

Wśród mieszkańców znane są legendy i przekazy. Dotyczą najczęściej legendarnej genezy ich miejscowości, zdarzeń z okresu wojny trzydziestoletniej czy wojen napoleońskich. Część legend dotyczy czasów przedchrześcijańskich. Np. legenda dotycząca Źródła Roźniątowskiego – uznawanego za święte źródło. Podobnie rzeka Rozmierz, której wody zwane „wodami głodowymi” uznawane są za miernik płodności gleby.

W wielu miejscowościach zachowały się zwyczajowe nazwy dotyczące części obszaru wsi, np. Bażancia Góra, Niwki, Babiowy, Las, Gruszki – w Brzezynie; Dołki, Bregule, Kozi Rynek, Ściegna, Witki – w Grodzisku; Rudzinki, Pioski, Pasternik, Szymońskie, Kozi rynek – w Rozmierce; Banatki Duże, Banatki Małe, Barwinek, Piec – w Kadłubie, Kasztal – w Osieku czy Prangel, Bukowiec, Kosice – w Szymiszowie.

W wielu miejscowościach mieszkańcy używają śląskiej gwary, pielęgnują śląskie potrawy, zaś Koła Mniejszości Niemieckiej znajdujące się w większości wsi gminy – kultywują narodowe tradycje związane z pieśnią i strojem ludowym. Ponadto każda z wsi organizuje cały szereg lokalnych wydarzeń mających na celu integrację społeczną: Dzień Dziecka, Dzień Seniora, Dzień Matki, zawody wędkarskie (Dziewkowice), festyny sportowe i inne.

Ciekawostką pejzażu kulturowego są „Serca” na polach – serca z krzyżami powstałe w wyniku symbolicznego zasiewu w kształcie serca (Jędrynie, Rozmierz). Zwyczaj przekazywany jest z pokolenia na pokolenie. Według tradycji chrześcijańskiej ma to chronić zbiory przed zniszczeniem oraz sprawić by były obfite. W 2020 r. wpisano unikatową tradycję wysiewania ziaren zbóż na kształt serca z krzyżem na polach w sołectwie Rozmierz, Grodzisko i Kadłub na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

Zdjęcia nr 44, 45. Wysiewanie siew z krzyżem na polu

W 2023 r. na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego wpisano zielarstwo i ziołolecznictwo na Śląsku Opolskim.

Zdjęcie nr 46. Przedstawiciele promujący zielarstwo i ziołolecznictwo na Śląsku Opolskim

Unikatową tradycją jest także zwyczaj skubania pierza na Śląsku Opolskim, który należy do grupy zwyczajów gospodarskich znanych w całej Polsce (tzw. prądki, skubaczki), w tym również w Kadłubie. Zwyczaj ten przekazywany jest z pokolenia na pokolenie w rodzinnych domach, ale także – zwłaszcza ostatnio – w sposób świadomy i zorganizowany. Zwyczaj skubania pierza kultywowany jest dwutorowo: panie skubią pierze w prywatnych domach w mniejszych grupach (w zależności kto ma ile miejsca przy stole) i ma to charakter intymny, prywatny. Dodatkowo organizowane jest wspólne skubanie w świetlicy wiejskiej (Górki, Żędowice), domu kultury (Chrzastowice), czy w szkole podstawowej lub Domu Strażaka (Kadłub), na które zapraszane jest młode pokolenie miejscowych dziewcząt. Warto podkreślić, że skubanie pierza jest przy tym bezinteresowną formą pomocy sąsiedzkiej i ma niezwykle integracyjny charakter. W 2022 r. zwyczaj ten wpisano na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

W 2020 r. zwyciężył projekt w konkursie „Najlepszy Projekt Odnowy Wsi” – projekt pn. „Kadłubska zagroda – ocalmy dziedzictwo naszych przodków” – muzeum wiejskie tworzone w latach 2018-2020.

Od 2021 r. oficjalnie udostępniano zwiedzającym obiekt „Kadłubska Zagroda” w Kadłubie, miejsce gdzie wszystkie zgromadzone zabytki dnia codziennego można dotykać. Kadłubska Zagroda jest czynna dla zwiedzających w każdą sobotę w godz. 10⁰⁰-12⁰⁰.

Zdjęcia nr 47, 48. Kadłubska Zagroda

Kadłubska zagroda jest efektem realizacji projektu „Muzeum bez murów”. Pomysł zrodził się 2013 r. Wieś pozyskała nieruchomości oraz ziemię. W ramach zdobytych środków z projektów pt. „Kadłub – muzeum bez murów”, zrehabilitowano teren, na którym powstała łąka kwietna, sad, warzywniak, parking, obejście zagrody. Choć projekt dawno przeszedł do historii, to jego trwałość możemy podziwiać do dziś, bowiem w Kadłubie nie tylko istnieje namacalna izba muzealna, ale zawiązała się silna wspólnota, której chce się działać, łączyć pokolenia ale także edukować młodzież.

W wyremontowanej chałupie z końca XIX w. odtworzono dom śląski i zorganizowano swoistą izbę tradycji, gdzie wyeksponowano zabytkowe eksponaty dnia codziennego, dawne zabawki, a także miejscowe tradycyjne stroje ludowe. Wszystko można dotykać i oglądać. Podczas organizowanych tam zajęć dla seniorów i dzieci można nabyć praktyczne umiejętności oraz zakupić tradycyjne produkty i dzieła miejscowych twórców ludowych – słowem poczuć klimat dawnej śląskiej zagrody.

O charakterze gminy decydują wsie. W ramach Programu Odnowy Wsi, w którego realizację wsie gminy Strzelce Opolskie włączają się od 2003 r., podjęto szereg działań mających na celu aktywizację lokalnych społeczności w procesie odnowy wsi i zmianę najbliższego otoczenia w kierunku estetycznym, przyjaznym do pracy i zamieszkania. Objęte programem wsie wyróżniają się ładem przestrzennym, estetyką i urodą wiejskich wnętrz i obejść oraz wysokim standardem przestrzeni publicznej. Na terenie gminy w programie uczestniczą wsie: Rozmierz (od 2003 r.), Kadłub (od 2003 r.), Osiek (od 2004 r.), Dziewkowice (od 2005 r.), Sucha (od 2007 r.), Grodzisko (od 2007 r.), Rozmierka (od 2011 r.), Błotnica Strzelecka (od 2011 r.), Warmątowice (od 2011 r.), Brzezina i sołectwo miejskie Mokre Łany (od 2011 r.).

Działania w ramach programu prowadzą grupy odnowy wsi na czele z liderami. W trzech sołectwach powstały stowarzyszenia: Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Wsi Kadłub, Stowarzyszenie Odnowy Wsi i Ochrony Dziedzictwa Kulturowego Rozmierz, Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Grodzisko, które dzięki posiadanej osobowości prawnej dają możliwość aplikowania o środki unijne. Od 2006 r. do 2013 r. w gminie Strzelce Opolskie funkcjonował konkurs grantowy „Kształtujemy naszą wieś”, dzięki któremu sołectwom udało się zrealizować wiele projektów. Po wprowadzeniu funduszu sołectwowskiego wsie realizują swoje zadania i projekty w ramach tego funduszu.

Gmina należy do Lokalnej Grupy Działania „Kraina św. Anny”, które jest stowarzyszeniem obejmującym swoim zasięgiem gminy: Gogolin, Izbicko, Jemielnica, Krapkowice, Leśnica, Walce, Strzelce Opolskie, Tarnów Opolski, Ujazd, Zdzieszowice.

5.6. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Zgodnie z art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. formami ochrony zabytków są:

- wpis do rejestru zabytków;
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- uznanie za pomnik historii;
- utworzenie parku kulturowego;
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Na obszarze gminy Strzelce Opolskie nie występują pomniki historii i parki kulturowe, nie wpisano obiektów na Listę Skarbów Dziedzictwa, natomiast występują pozostałe formy ochrony zabytków.

5.6.1. Zabytki nieruchomości wpisane do rejestru zabytków

Na terenie gminy Strzelce Opolskie znajduje się 74 zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków (Tabela nr 1), w tym 16 stanowisk archeologicznych (Tabela nr 2). Są to jedne z najcenniejszych elementów krajobrazu kulturowego na terenie gminy. Są to jedne z najcenniejszych elementów krajobrazu kulturowego na terenie gminy. Obiekty te objęte są wszelkimi rygorami prawnymi wynikającymi z treści odpowiednich aktów prawnych, w tym przede wszystkim – rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z przepisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Wszelkie działania podejmowane przy tego typu obiektach wymagają pisemnego pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Tabela nr 1. Zabytki nieruchomości wpisane do rejestru zabytków z terenu gminy Strzelce Opolskie

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	ULICA	NR	OBIEKT	NR I DATA REJESTRU ZABYTEKÓW
1	Strzelce Opolskie			Układ urbanistyczny „Stare miasto”	39/49 z 10.06.1949 r.
2	Strzelce Opolskie	Gogolińska		Mogiła lotników polskich poległych w Kampanii Wrześniowej 1939 r.	241/90 z dn. 14.03.1990 r.
3	Strzelce Opolskie	Klonowa (dawna ul. Świerczewskiego)	3	Więzienie	2379/98 z dn. 30.03.1998 r.
4	Strzelce Opolskie	Kołątaja	6	Kościół Parafialny pw. Św. Wawrzyńca	51/2007 z dn. 29.03.2007 r.
5	Strzelce Opolskie	Kościuszki	4	Dawny browar	2267/91 z dn. 20.05.1991 r.
6	Strzelce Opolskie	Lange	3	Dom	1385/66 z dn. 2.05.1996r.
7	Strzelce Opolskie	Lange	5	Dom	1386/66 z dn. 2.05.1966 r.
8	Strzelce Opolskie	Miarki	1	Budynek administracyjny w zespole więzienia	Ks.A.t.III-2360/96 z dn. 29.07.1996 r.
9	Strzelce Opolskie	Miarki	1	Budynek penitencjarny w zespole więzienia	nr: Ks.A.t.III-2360/96, z dn. 29.07.1996 r.
10	Strzelce Opolskie	Miarki	1	Mur zewnętrzny w zespole więzienia	Ks.A.t.III-2360/96, znak PSOZ-I-5340/59/96 z dn. 29.07.1996 r.
11	Strzelce Opolskie	Opolska		Kościół Cmentarny pw. Św. Barbary	97/54 z 8.05.1954 r.
12	Strzelce Opolskie	Opolska	4	Kościół ewangelicki, obecnie katolicki	1138/66

				pw. Bożego Ciała	z dn.12.02.1966 r.
13	Strzelce Opolskie	Parafialna		Dawna baszta, obecnie dzwonnica przy kościele parafialnym pw. Św. Wawrzyńca	882/64 z dn. 15.05.1964 r.
14	Strzelce Opolskie	Parafialna	1	Kamienica	A-41/2005 z dn. 19.05.2005 r.
15	Strzelce Opolskie	Parafialna	2	Dom siostr zakonnych	1387/66 z dn. 2.05.1966 r.
16	Strzelce Opolskie	Park Miejski		Park w zespole zamkowym	22/48 z dn. 28.01.1949 r. oraz 104/84 z dn. 6.02.1984 r.
17	Strzelce Opolskie	Plac Myśliwca	1	Ratusz	1381/66 z dn. 2.05.1966 r.
18	Strzelce Opolskie	Powstańców Śląskich	8	Dom zakony zgromadzenia siostr św. Elżbiety	67/2008 z dn. 14.07.2008 r.
19	Strzelce Opolskie	Rychła	14	Budynek mieszkalny przy bażaniarni w parku zamkowym	2065/81 z dn. 27.04.1981 r.
20	Strzelce Opolskie	Rychła	14	Budynek gospodarczy w zespole bażaniarni w parku zamkowym	2065/81 z dn. 27.04.1981 r.
21	Strzelce Opolskie	Rychła	14	Budynek mieszkalno- gospodarczy w zespole bażaniarni	2065/81 z dn. 27.04.1981 r.
22	Strzelce Opolskie	Rynek	15	Kamienica mieszczańska	1388/66 z dn. 2.05.1966 r.
23	Strzelce Opolskie	Rynek	16	Kamienica mieszkalna	1389/66 z dn. 2.05.1966 r.
24	Strzelce Opolskie	Rynek	17	Kamienica mieszczańska	1390/66 z dn. 2.05.1966 r.
25	Strzelce Opolskie	Rynek	17	Kamienica mieszczańska	1390/66 z dn. 2.05.1966 r.
26	Strzelce Opolskie	Rynek	18	Kamienica mieszczańska	1391/66 z dn. 2.05.1966 r.
27	Strzelce Opolskie	Ujazdowska	27	Kapliczka	2239/90 z dn. 31.10.1990 r.
28	Strzelce Opolskie	Zamkowa		Brama do zespołu zamkowego	973/65 z dn. 28.01.1965 r.
29	Strzelce Opolskie	Zamkowa	3	Ruina zamku	973/65 z dn. 28.01.1965 r.
30	Strzelce Opolskie	Zamkowa	4	Oficyna w zespole zamkowym	2240/90 z dn. 31.10.1990 r.
31	Strzelce Opolskie	Zamkowa	9	Masztalernia w zespole zamkowym	2044/80 z dn. 28.01.1980 r.
32	Błotnica Strzelecka	Dworcowa	7	Pałac	2037/78 z dn. 31.07.1978 r.
33	Błotnica Strzelecka	Dworcowa	7	Park w zespole pałacowo-folwarcznym	136/86 z dn. 6.06.1986 r.
34	Błotnica Strzelecka	Dworcowa	7, 9	Mur ogrodzenia pałacowo-folwarcznego	136/86 z dn. 6.06.1986 r.
35	Dziewkowice	Plac Klasztorny	3-4	Spichlerz w zespole dworskim	1775/66 z dn. 7.10.1966 r.
36	Grodzisko	Główna	28a	Kościół parafialny pw. św. Katarzyny	1132/66 z dn. 9.02.1966 r.

37	Kadłub	Wodna	9	Czworak w zespole dworsko-folwarcznym	1045/65 z dn. 2.06.1965 r.
38	Kadłub	Wodna	11	Rządówka w zespole dworsko-folwarcznym	1045/65 z dn. 2.06.1965 r.
39	Kadłub	Wodna	15	Czworak w zespole dworsko-folwarcznym	1045/65 z dn. 2.06.1965 r.
40	Kalinowice	Wiejska/Parkowa /Przeskok		Park krajobrazowy w zespole dworsko-folwarcznym	138/86 z dn. 11.06.1986 r.
41	Kalinów	Cmentarz rzymsko-katolicki		Mogiła zbiorowa Powstańców Śląskich na cmentarzu	198/88 z dn. 6.10.1988 r.
42	Kalinów	Wiejska	14	Park w zespole dworsko-folwarcznym	186/88 z dn. 7.11.1988 r.
43	Kalinów	Wiejska	14	Spichlerz w zespole dworsko-folwarcznym	1783/66 z dn. 8.10.1966 r.
44	Kalinów	Wiejska		Kościół filialny pw. Narodzenia NMP	944/65 z dn. 9.01.1965 r.
45	Płużnica Wielka	Strzelecka	2	Park krajobrazowy w zespole dworsko-folwarcznym	137/86 z dn. 13.06.1986 r.
46	Płużnica Wielka	Strzelecka	2e	Dwór	2124/86 z dn. 23.06.1986 r.
47	Płużnica Wielka	Strzelecka	4	Kościół parafialny pw. Nawiedzenia NMP	1137/66 z dn. 10.02.1966 r.
48	Rozmierka	Strzelecka	51	Spichlerz w zespole dworsko-folwarcznym	881/64 z dn. 15.05.1964 r.
49	Rozmierka	Strzelecka	51	Dwór	1046/65 z dn. 2.06.1965 r.
50	Rozmierz	Kościelna		Zbiorowa mogiła Powstańców Śląskich	195/88 z dn. 5.10.1988 r.
51	Rozmierz	Kościelna	1a	Kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła	130/54 z dn. 13.09.1954 r.
52	Sucha	Kościelna		Kościół parafialny pw. św. Bartłomieja	1139/66 z dn. 12.12.1966 r.
53	Szczepanek	Strzelecka		Kościół filialny pw. Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny	883/64 z dn. 19.05.1964 r.
54	Szymiszów	Cmentarz rzymsko-katolicki przy ul. Kościelnej		Mogiła powstańca śląskiego Franciszka Waloszka	248/90 z dn. 2.05.1990 r.
55	Szymiszów	Kościelna	7	Kościół parafialny pw. św. Szymona i Judy Tadeusza	131/54 z dn. 13.09.1954 r.
56	Szymiszów	Strzelecka	2	Pałac (dom pomocy społecznej)	1047/65 z dn. 25.06.1965 r.
57	Szymiszów	Strzelecka	2	Park Krajobrazowy w zespole pałacowo-folwarcznym	185/88 z dn. 7.11.1988 r.
58	Szymiszów	Strzelecka	2	Spichlerz w zespole pałacowo-folwarcznym	1047/65 z dn. 25.06.1965 r.

Tabela nr 2. Stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków w gminie Strzelce Opolskie

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	NR STANOWISKA	TYP STANOWISKA	CHRONOLOGIA	NR REJESTRU ZABYTKÓW
1	Strzelce Opolskie	22	cmentarzysko kurhanowe	okres wpływów rzymskich ?	A - 813/88
2	Strzelce Opolskie	5	osada	kultura łużycka, wczesne średniowiecze (młodsza faza)	A - 839/89
3	Strzelce Opolskie	60	osada produkcyjna	kultura przeworska (faza C)	A - 874/90
4	Błotnica Strzelecka	1	cmentarzysko, osada	kultura łużycka (halsztat), wczesne średniowiecze	A - 209/70
5	Brzezina	1	grodzisko stożkowate	średniowiecze	A - 795/88
6	Grodzisko	3	osada	wczesne średniowiecze (XI - XII w.)	A - 1085/98
7	Grodzisko	7	osada produkcyjna	późny okres wpływów rzymskich	A - 1082/98
8	Niwki	7	osada	kultura przeworska (późny okres wpływów rzymskich)	A - 698/86
9	Osiek	1	osada	wczesne średniowiecze - X - 1 poł. XI w.	A - 1079/98
10	Pluźnica Wielka	4	grodzisko	średniowiecze (XIV - XV w.)	A - 343/72
11	Rozmierka	1	osada	kultura łużycka (późny okres epoki brązu/halsztat)	A - 856/89
12	Rozmierka	22	osada	kultura łużycka (epoka brązu / halsztat C)	A - 851/89
13	Rozmierka - Podborzany	7	cmentarzysko birytualne	kultura łużycka (halsztat)	A - 342/72
14	Rozmierz	1	grodzisko	średniowiecze (XIII - XIV w.)	A - 143/68
15	Rożniątów	14	osada	kultura łużycka (V okres epoki brązu/halsztat), wczesne średniowiecze, średniowiecze (XIII - XIV w.)	A - 792/88
16	Rożniątów	16	osada	kultura przeworska (okres wpływów rzymskich), średniowiecze	A - 794/88

5.6.2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków

Zabytki ruchome to przede wszystkim obiekty wchodzące w skład wyposażenia kościołów i kaplic. Zasoby sztuki sakralnej obejmują wszystkie kategorie zabytków: malarstwo, rzeźbę oraz rzemiosło artystyczne z całym jego zróżnicowaniem (złotnictwo, sprzęty stolarskie, tkaniny, szkło, witrażownictwo, ludwisarstwo). Zabytki ruchome to również elementy wystroju budowli, posiadające cechy indywidualnych wytworów artystycznych lub rzemieślniczych. Należą do nich m.in.: rzeźby, płaskorzeźby, polichromie naścienne lub stropowe, mozaiki, sztukaterie i różnego rodzaju detal architektoniczny. Za zabytki ruchome uznaje się także obiekty małej architektury, wykazujące wysoki poziom warsztatu artystycznego lub rzemieślniczego, dokumentujący historyczne trendy, np.: rzeźby ogrodowe, pomniki, obeliski, słupy, krzyże i kapliczki przydrożne, nagrobki.

Na terenie gminy Strzelce Opolskie znajdują się zabytki ruchome. Część z nich została objęta ochroną prawną przez wpisanie do rejestru zabytków województwa opolskiego (Tabela nr 3). Głównie stanowią one wyposażenie kościołów. Ze względów bezpieczeństwa nie publikuje się szczegółowych danych dotyczących tych obiektów. Informacje można uzyskać w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków w Opolu.

Tabela nr 3. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków z terenu gminy Strzelce Opolskie

LP.	ADRES	OBIEKT/ ZESPÓŁ OBIEKTÓW	NR I DATA WPISU DO REJESTRU ZABYTEKÓW
1	Strzelce Opolskie, ul. Kołłątaja 6	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. św. Wawrzyńca	Ks.B.t.III-587/1-6/72
2	Strzelce Opolskie, ul. Kołłątaja 6	Prospekt organowy z kościoła parafialnego pw. św. Wawrzyńca	Ks.B.t.III-262/12
3	Strzelce Opolskie, skrzyżowanie ul. Opolskiej i ul. Gogolińskiej	Wyposażenie kościoła cmentarnego pw. św. Barbary	Ks.B.t.IV-661/1-14/77
4	Strzelce Opolskie, ul. Zamkowej (Park Renardów)	Wyposażenie zamku	Ks.B.t.IV-664/76
5	Błotnica Strzelecka, ul. Dworcowa 7 (park w zespole pałacowo-folwarcznym)	Dystrybutor paliwa do pojazdów mechanicznych z silnikiem spalinowym	Ks.B.t.IV-298/14
6	Grodzisko, ul. Główna 28a	Prospekt organowy wraz z instrumentem w kościele parafialnym pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej	Ks.B.t.III-395/2020
7	Kadłub, ul. Powstańców Śląskich 3	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. Chrystusa Króla	Ks.B.t.III-234/1-6/11
8	Kadłub, ul. Powstańców Śląskich 3	Prospekt organowy z kościoła parafialnego pw. Chrystusa Króla	Ks.B.t.III-218/10
9	Rozmierz, ul. Kościelna 1a	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. św. Michała Archanioła	Ks.B.t.III-600/1-6/72
10	Sucha, ul. Kościelna	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. św. Bartłomieja	Ks.B.t.V-760/1-13/89
11	Sucha, ul. Kościelna 10	Rzeźba św. Jana Nepomucena wewnątrz kapliczki	Ks.B.t.V-850/90
12	Sucha, ul. Kościelna	Instrument organowy wraz z prospektem w kościele parafialnym pw. św. Bartłomieja	Ks.B.t.IV-350/16
13	Szczepanek, ul. Strzelecka	Wyposażenie kościoła filialnego pw. Nawiedzenia NMP	Ks.B.t.V-726/1-13/81

5.6.3. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wraz z aktami wykonawczymi określa przedmiot, formy i zasady ochrony zabytków i opieki nad nimi. Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wraz z aktami prawnymi określa procedurę sporządzania i zakres merytoryczny miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Obie te ustawy wraz z ww. aktami dają narzędzie ochrony zabytków – miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego (MPZP). Ustawy te stanowią także podstawę uczestnictwa Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w procedurze sporządzania miejscowych planów.

Ochrona dziedzictwa kulturowego i zabytków w MPZP dotyczy nie tylko konkretnych obiektów i obszarów zabytkowych, lecz także wszelkich aspektów zagospodarowania przestrzennego ustalanego w planie dla całego obszaru opracowania.

Zgodnie z treścią art. 18 i art. 19 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się m.in. przy sporządzaniu MPZP. W planach w szczególności:

- 1) uwzględnia się ustalenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;

- 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami;
- 4) uwzględnia się ochronę:
 - zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia,
 - innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków,
 - parków kulturowych;
- 5) uwzględnia się ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami;
- 6) w zależności od potrzeb, ustala się strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Zgodnie z powyższym MPZP gminy Strzelce Opolskie jako akty prawa miejscowego stanowią podstawę planowania przestrzennego. Mają one wiążące i nadrzędne znaczenie dla gospodarki nieruchomościami. Ustalenia dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego i krajobrazu w MPZP powinny sprzyjać ochronie otoczenia zabytków przed zbyt intensywną działalnością gospodarczą oraz umożliwić uniknięcie inwestycji, które mogłyby zubożyć krajobraz kulturowy. W gminie Strzelce Opolskie większość obiektów zabytkowych (wpisanych do rejestru i ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków) oraz stanowisk archeologicznych posiada dodatkową formę ochrony jaką są ustalenia ochrony w MPZP. Dodatkowo wyznaczono strefy ochrony konserwatorskiej: strefę „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej, strefy „B” ochrony konserwatorskiej dóbr kultury i elementów zabytkowych, strefy „OW” obserwacji archeologicznej, strefy „W” ochrony konserwatorskiej stanowiska archeologicznego, strefy „E” ochrony ekspozycji zabytków, strefy „K” ochrony krajobrazu kulturowego oraz strefy konserwatorskiej ochrony zieleni.

Wykaz obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy Strzelce Opolskie

TEREN MIASTA:

- 1) **„Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Strzelce Opolskie dotycząca terenu w rejonie Adamowic”** uchwalona przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr VIII/114/03 z dnia 26 marca 2003 r.;
- 2) **„Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego miasta Strzelce Opolskie dotycząca terenu w rejonie ulicy Sosnowej”** uchwalona przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr X/139/03 z dnia 28 maja 2003 r.;
- 3) **„Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu miasta Strzelce Opolskie – w rejonie Nowej Wsi”** uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XXXI/280/05 z dnia 26 stycznia 2005 r.;
- 4) **„Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu miasta Strzelce Opolskie – w rejonie ulicy Szpitalnej”** uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XXXV/318/05 z dnia 1 czerwca 2005 r.;
- 5) **„Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu miasta Strzelce Opolskie – w rejonie ulicy Strzelców Bytomskich”** uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XXXVIII/350/05 z dnia 28 września 2005 r.;
- 6) **„Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu miasta Strzelce Opolskie w rejonie Osiedla Piastów Śląskich”** uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XXXIX/356/05 z dnia 9 listopada 2005 r.;
- 7) **„Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Strzelce Opolskie dotycząca terenu w rejonie Adamowic”** uchwalona przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XLIX/427/06 z dnia 27 września 2006 r.;
- 8) **„Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu południowej obwodnicy miasta Strzelce Opolskie w ciągu drogi krajowej Nr 94”** uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XLVIII/419/06 z dnia 30 sierpnia 2006 r.;
- 9) **„Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu miasta Strzelce Opolskie w rejonie ulicy Dziewkowieckiej”** uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr L/433/06 z dnia 25 października 2006 r.;
- 10) **„Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu miasta Strzelce Opolskie w rejonie Mokrych Łan”** uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr L/439/06 z dnia 25 października 2006 r.;

- 11) „**Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego fragmentu miasta Strzelce Opolskie w rejonie Rybaczówki**” uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr IV/20/07 z dnia 31 stycznia 2007 r.;
- 12) „**Miejscowy planu zagospodarowania przestrzennego fragmentu miasta Strzelce Opolskie w rejonie Suchych Łanów**” uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr IV/21/07 z dnia 31 stycznia 2007 r.;
- 13) „**Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu górniczego „Strzelce Opolskie A”**” uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XXXII/264/09 z dnia 25 lutego 2009 r.;
- 14) „**Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego – obszaru obejmującego zachodnią część miasta Strzelce Opolskie oraz część wsi Roźniatów**” uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XV/82/2011 z dnia 26 października 2011 r.;
- 15) „**Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego fragmentu miasta Strzelce Opolskie w rejonie Adamowic przy ulicy Powstańców Śląskich**” uchwalona przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XXII/142/2012 z dnia 25 kwietnia 2012 r.;
- 16) „**Miejscowy planu zagospodarowania przestrzennego fragmentu zachodniej część miasta Strzelce Opolskie**” uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XL/302/2013 z dnia 23 listopada 2013 r.;
- 17) „**Miejscowy planu zagospodarowania przestrzennego centrum miasta Strzelce Opolskie**” uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr L/379/2014 z dnia 24 września 2014 r.;
- 18) „**Miejscowy planu zagospodarowania przestrzennego miasta Strzelce Opolskie dla terenu ograniczonego ulicami: Opolską, Szpitalną, 1 Maja i Powstańców Śląskich**” uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr V/20/2015 z dnia 28 stycznia 2015 r.;
- 19) „**Miejscowy planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu górniczego złoża wapieni triasowych „Strzelce Opolskie I”, w części położonej w granicach obrębów ewidencyjnych miasta Strzelce Opolskie oraz wsi Szczepanek**” uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr IX/56/2015 z dnia 26 maja 2015 r.;
- 20) „**Miejscowy planu zagospodarowania przestrzennego fragmentu miasta Strzelce Opolskie w rejonie ul. Kazimierza Wielkiego**” uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XIII/89/2015 z dnia 30 września 2015 r.;
- 21) „**Miejscowy planu zagospodarowania przestrzennego fragmentu miasta Strzelce Opolskie w rejonie ul. Henryka Pobożnego**” uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XX/153/2015 z dnia 30 marca 2015 r.;
- 22) „**Miejscowy planu zagospodarowania przestrzennego miasta Strzelce Opolskie dla terenu strefy ekonomicznej**” uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XXXIII/255/2017 z dnia 26 kwietnia 2017 r.;
- 23) „**Miejscowy planu zagospodarowania przestrzennego miasta Strzelce Opolskie dla obszaru obejmującego północną część Osiedla Piastów Śląskich**” uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XXXVI/283/2017 z dnia 26 lipca 2017 r.;
- 24) „**Miejscowy planu zagospodarowania przestrzennego miasta Strzelce Opolskie w rejonie Parku Miejskiego**” uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XL/322/2017 z dnia 29 listopada 2017 r.;
- 25) „**Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Strzelce Opolskie dla terenu ograniczonego ulicami: Opolską, Szpitalną, 1 Maja i Powstańców Śląskich**” uchwalona przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XL/323/2017 z dnia 29 listopada 2017 r.;
- 26) „**Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego centrum miasta Strzelce Opolskie**” uchwalona przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr LII/430/2018 z dnia 17 października 2018 r.;
- 27) „**Miejscowy planu zagospodarowania przestrzennego miasta Strzelce Opolskie w rejonie ulicy Zakładowej**” uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XIV/141/2019 z dnia 25 września 2018 r.

TEREN GMINY:

- 1) **„Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Strzelce Opolskie we wsi Szczepanek”** uchwalona przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr LIV/374/02 z dnia 25 kwietnia 2002 r.;
- 2) **„Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Strzelce Opolskie we wsi Dziewkowice”** uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XXXI/279/05 z dnia 26 stycznia 2005 r.;
- 3) **„Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Strzelce Opolskie we wsi Szymiszów-Osiedle”** uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XXXI/257/09 z dnia 28 stycznia 2009 r., ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego z dnia 17 marca 2009 r. Nr 18, poz. 286;
- 4) **„Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Strzelce Opolskie we wsi Szymiszów-Wieś”** uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XXXI/258/09 z dnia 28 stycznia 2009 r.;
- 5) **„Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Strzelce Opolskie we wsi Warmątowice”** uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XLIII/371/10 z dnia 27 stycznia 2010 r.;
- 6) **„Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Strzelce Opolskie dla wsi Grodzisko”** uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr LIV/425/10 z dnia 27 października 2010 r.;
- 7) **„Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Strzelce Opolskie dla wsi Roźniatów”** uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr X/43/2011 z dnia 25 maja 2011 r.;
- 8) **„Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Strzelce Opolskie dla wsi Rozmierka”** uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr X/42/2011 z dnia 25 maja 2011 r.;
- 9) **„Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Strzelce Opolskie dla wsi Rozmierz”** uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr X/46/2011 z dnia 25 maja 2011 r.;
- 10) **„Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Strzelce Opolskie we wsi Brzezina”** uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XXIV/157/2012 z dnia 20 czerwca 2012 r.;
- 11) **„Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Strzelce Opolskie dla wsi Kalinowice”** uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XXVI/175/2012 z dnia 26 września 2012 r., ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego z dnia 16 października 2012 r. poz. 1426;
- 12) **„Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Strzelce Opolskie we wsi Warmątowice w rejonie ul. Błotnickiej”** uchwalona przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XXXVII/284/2013 z dnia 11 września 2013 r.;
- 13) **„Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Strzelce Opolskie dla wsi Osiek”** uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XXXVIII/285/2013 z dnia 25 września 2013 r.;
- 14) **„Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Strzelce Opolskie dla wsi Ligota Górna”** uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XLIV/333/2014 z dnia 19 lutego 2014 r.;
- 15) **„Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Strzelce Opolskie dla wsi Kalinów”** uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr VI/29/2015 z dnia 25 lutego 2015 r.;
- 16) **„Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Strzelce Opolskie dla części wsi Dziewkowice”** uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XIV/97/2015 z dnia 28 października 2015 r.;
- 17) **„Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Strzelce Opolskie dla wsi Błotnica Strzelecka”** uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XV/107/2015 z dnia 25 listopada 2015 r.;
- 18) **„Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Strzeleckiego Parku Przemysłowego w gminie Strzelce Opolskie”** uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XXI/163/2016 z dnia 27 kwietnia 2016 r.;
- 19) **„Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu górniczego „Szymiszów””** uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XXIV/188/2016 z dnia 27 lipca 2016 r.;
- 20) **„Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Strzelce Opolskie dla wsi Sucha”** uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XXXV/276/2017 z dnia 28 czerwca 2017 r.;
- 21) **„Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Strzelce Opolskie dla wsi Pluźnica Wielka”** uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XXXVIII/305/2017 z dnia 28 września 2017 r.;
- 22) **„Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Strzelce Opolskie dla wsi Niwki”** uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XLVII/396/2018 z dnia 30 maja 2018 r.;

- 23) „**Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Strzelce Opolskie dla wsi Jędrynie**” uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr VIII/77/2019 z dnia 27 marca 2019 r., ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego z dnia 10 kwietnia 2019 r. poz. 1402;
- 24) „**Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Strzelce Opolskie dla wsi Ligota Dolna**” uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr XII/119/2019 z dnia 26 czerwca 2019 r., ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego z dnia 8 lipca 2019 r. poz. 2352.
- 25) „**Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Strzelce Opolskie dla wsi Kadlub**” uchwalony przez Radę Miejską w Strzelcach Opolskich Uchwałą Nr LXIII/497/2023 z dnia 25 stycznia 2023 r., ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego z dnia 2 lutego 2023 r. poz. 484.

Z tekstami i rysunkami planów miejscowych można zapoznać się na stronie internetowej:

- Biuletynu Informacji Publicznej Urzędu Miejskiego w Strzelcach Opolskich bip.strzelceopolskie.pl: Menu „Komunikaty i wykazy” → „Komunikaty Biura Architekta Miejskiego” → „Miejscowe plany – teren miasta/wsi”;
- Publikatora Systemu Informacji Przestrzennej gminy Strzelce Opolskie sip.umstrzelce.pl → Kompozycje mapowe „Zagospodarowanie przestrzenne”.

5.7. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Do obowiązków samorządu lokalnego należy ochrona zabytków, które znajdują się na terenie gminy. Zadania te precyzuje art. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Gminy mają dbać między innymi o: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie” oraz zapobiegać „zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków”. Do obowiązków nałożonych przez ustawę na gminę należy: „uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”, czemu ma służyć gminna ewidencja zabytków.

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru,
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków,

Szczegółowe wytyczne na temat opracowania i prowadzenia gminnej ewidencji zabytków zostały określone w Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2021 r. poz. 56).

Konsekwencją ujęcia obiektów lub obszarów niewpisanych do rejestru zabytków w gminnej ewidencji zabytków jest obowiązek uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków planowanych przy nich działań za pośrednictwem właściwego organu gminy lub organu administracji architektoniczno-budowlanej. Uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków prowadzone są na etapie wydania decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego (art. 53. ust. 4 pkt 2, art. 60 ust. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym) oraz na etapie wydania decyzji o pozwoleniu na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego (art. 39 ust. 3 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane). Ponadto właściciele lub posiadacze zabytków ujętych w gminnej ewidencji zabytków mają obowiązek zawiadomienia wojewódzkiego konserwatora zabytków o wszelkich zagrożeniach, niekorzystnych zmianach oraz o zmianie stanu prawnego zabytku. Mają też obowiązek uczestniczenia w kosztach badań archeologicznych prowadzonych na swoim terenie.

Zawiadomienie o zamiarze włączenia karty adresowej zabytku, o sporządzeniu nowej karty adresowej zabytku albo o zamiarze wyłączenia karty adresowej zabytku z gminnej ewidencji zabytków umieszcza się na stronie podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej do czasu zamieszczenia informacji odpowiednio o włączeniu karty adresowej zabytku, o włączeniu nowej karty adresowej zabytku do gminnej ewidencji zabytków albo o wyłączeniu karty adresowej zabytku z gminnej ewidencji zabytków. Ponadto Wójt (burmistrz, prezydent miasta) o zamiarze włączenia karty adresowej zabytku do gminnej ewidencji zabytków, o sporządzeniu nowej karty adresowej zabytku albo o zamiarze wyłączenia karty adresowej zabytku z gminnej ewidencji zabytków zawiadamia właściciela lub posiadacza zabytku albo nieruchomości lub rzeczy ruchomej, która przestała być zabytkiem, na co najmniej 14 dni przed planowanym terminem włączenia karty adresowej zabytku do gminnej ewidencji zabytków albo wyłączenia tej karty z gminnej ewidencji zabytków.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zmieniona w 2010 r. istotnie wzmacnia rangę gminnej ewidencji zabytków, poprzez między innymi obowiązek uzgadniania z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków projektów decyzji o ustaleniu warunków zabudowy i zagospodarowania terenu (WZIZT) oraz projektów budowlanych dotyczących obiektów ujętych między innymi w gminnej ewidencji zabytków.

Zgodnie z art. 21 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami podstawą do sporządzania programów opieki jest gminna ewidencja zabytków.

Gminna Ewidencja Zabytków nieruchomości gminy Strzelce Opolskie została opracowana w 2006 r. i przyjęta Uchwałą Nr XIX/120/2012 Rady Miejskiej w Strzelcach Opolskich dnia 31 stycznia 2012 r. w ramach Gminnego programu opieki nad zabytkami na lata 2012-2015, jako załącznik do tego programu. Ewidencja została zaktualizowana i przyjęta Zarządzeniem Nr 145/2019 Burmistrza Strzelce Opolskich z dnia 29 lipca 2019 r. w sprawie prowadzenia Gminnej Ewidencji Zabytków dla gminy Strzelce Opolskie. Gminna Ewidencja Zabytków jest systematycznie aktualizowana, w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. GEZ zawiera 753 obiekty, w tym 58 obiektów wpisanych jest do rejestru zabytków. Wykaz obiektów dołączono do GPOnZ – Załącznik nr 1.

Ewidencja jest dokumentem otwartym – powinna być stale weryfikowana i aktualizowana. Dotyczy to także włączania nowych obiektów do GEZ.

Gmina Strzelce Opolskie jest właścicielem/współwłaścicielem 101 obiektów zabytkowych, w tym 9 obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Wykaz został przedstawiony w tabeli poniżej (Tabela nr 4).

Tabela nr 4. Wykaz obiektów zabytkowych stanowiących własność gminy Strzelce Opolskie

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	NR
1	Strzelce Opolskie	kamienica	Chopina	1, 1a
2	Strzelce Opolskie	kamienica	Chrobrego	3
3	Strzelce Opolskie	dom	Chrobrego	3a
4	Strzelce Opolskie	oficyna	Chrobrego	5a
5	Strzelce Opolskie	dom wielorodzinny	Jordanowska	4/6
6	Strzelce Opolskie	dom wielorodzinny	Jordanowska	8
7	Strzelce Opolskie	dom wielorodzinny	Klonowa (dawna ul. Świerczewskiego)	14/16
8	Strzelce Opolskie	dom wielorodzinny	Klonowa (dawna ul. Świerczewskiego)	18/20
9	Strzelce Opolskie	krzyż	Kozielska	
10	Strzelce Opolskie	pomnik żołnierzy ofiar wojen światowych	Kozielska	18
11	Strzelce Opolskie	dom	Krakowska	3
12	Strzelce Opolskie	dom	Krakowska	4
13	Strzelce Opolskie	dom	Krakowska	5
14	Strzelce Opolskie	dom	Krakowska	7, 9, 11
15	Strzelce Opolskie	kamienica	Krakowska	13, 13a
16	Strzelce Opolskie	budynek administracyjno-biurowy	Krakowska	16
17	Strzelce Opolskie	kamienica	Krakowska	24
18	Strzelce Opolskie	kamienica	Krakowska	25
19	Strzelce Opolskie	kamienica	Krakowska	27
20	Strzelce Opolskie	kamienica	Krakowska	28
21	Strzelce Opolskie	kamienica	Krakowska	39
22	Strzelce Opolskie	pomnik krzyża	1 Maja	
23	Strzelce Opolskie	szkoła	1 Maja	26
24	Strzelce Opolskie	cmentarz ewangelicki	M. Prawego	
25	Strzelce Opolskie	kamienica	M. Prawego	13
26	Strzelce Opolskie	szkoła	M. Prawego	21
27	Strzelce Opolskie	dom w zespole dawnych zakładów wapienniczych	M. Prawego	52
28	Strzelce Opolskie	dom	A. Mickiewicza	3
29	Strzelce Opolskie	dom	A. Mickiewicza	13
30	Strzelce Opolskie	park w zespole zamkowym	park miejski	
31	Strzelce Opolskie	pomnik Myśliwca	Plac Myśliwca	

32	Strzelce Opolskie	ratusz	Plac Myśliwca	1
33	Strzelce Opolskie	kamienica z oficyną boczną	Plac S. Żeromskiego	1
34	Strzelce Opolskie	dom wielorodzinny	Plac S. Żeromskiego	2/3
35	Strzelce Opolskie	kamienica	Plac S. Żeromskiego	8
36	Strzelce Opolskie	kamienica	Plac S. Żeromskiego	9
37	Strzelce Opolskie	kamienica	Powstańców Śląskich	2
38	Strzelce Opolskie	kamienica	Powstańców Śląskich	4
39	Strzelce Opolskie	dom	Powstańców Śląskich	16
40	Strzelce Opolskie	kamienica	Powstańców Śląskich	20
41	Strzelce Opolskie	dom	Powstańców Śląskich	24
42	Strzelce Opolskie	dom	B. Prusa	7, 7a
43	Strzelce Opolskie	kamienica mieszczańska	Rynek	17
44	Strzelce Opolskie	kamienica mieszczańska	Rynek	17
45	Strzelce Opolskie	kamienica	Rynek	24
46	Strzelce Opolskie	kamienica	Rynek	26/27
47	Strzelce Opolskie	dawna szkoła	W. Świerzego	42
48	Strzelce Opolskie	dom	W. Świerzego	50
49	Strzelce Opolskie	dom	Ujazdowska	2
50	Strzelce Opolskie	dom	Ujazdowska	4
51	Strzelce Opolskie	budynek mieszkalno-usługowy	Ujazdowska	18
52	Strzelce Opolskie	kapliczka	Ujazdowska	27
53	Strzelce Opolskie	dom	Wałowa	2
54	Strzelce Opolskie	kamienica mieszczańska	Wojska Polskiego	6
55	Strzelce Opolskie	pozostałości muru obronnego	Zamkowa, Opolska, Parafialna	
56	Strzelce Opolskie	brama do zespołu zamkowego	Zamkowa	
57	Strzelce Opolskie	oficyna w zespole zamkowym	Zamkowa	2
58	Strzelce Opolskie	oficyna w zespole zamkowym	Zamkowa	4
59	Strzelce Opolskie	dom	Żwirki i Wigury	3
60	Strzelce Opolskie	dom	Żwirki i Wigury	5
61	Błotnica Strzelecka	czworak	Toszecka	15
62	Błotnica Strzelecka	budynek w zespole szkoły	Toszecka	19
63	Dziewkowice	pomnik krzyża	Józefa Lompy	
64	Dziewkowice	spichlerz w zespole dworskim	Plac Klasztorny	3, 4
65	Dziewkowice	budynek w zespole szkoły	Strzelecka	1
66	Dziewkowice	szkoła	Strzelecka	3
67	Dziewkowice	dom w zespole szkoły	Strzelecka	5
68	Grodzisko	pomnik krzyża	Główna	
69	Grodzisko	pomnik krzyża	Główna	
70	Grodzisko	kapliczka słupowa i pomnik krzyża	Wolności	
71	Jędrynie	kapliczka	Polna/Dębowa	
72	Kalinowice	park krajobrazowy w zespole dworsko-folwarcznym	Wiejska/Parkowa/ Przeskok	
73	Kalinów	kapliczka słupowa	Gogolińska	
74	Kalinów	kapliczka słupowa	Gogolińska	
75	Ligota Dolna	hała warsztatu lotniczego przy dawnym zespole folwarcznym	Wiejska	20
76	Ligota Dolna	kapliczka	Wiejska	
77	Niwki	dom	Strzelecka	4
78	Osiek	pomnik krzyża	Strzelecka	
79	Płużnica Wielka	pomnik krzyża	przy drodze w kierunku Strzelec Opolskich	
80	Płużnica Wielka	pomnik krzyża	Strzelecka	4

81	Płużnica Wielka	dom	Strzelecka	6
82	Płużnica Wielka	pomnik krzyża	Strzelecka	
83	Rozmierka	kapliczka słupowa w zespole dworsko-folwarcznym	Strzelecka	51
84	Rozmierka	pomnik krzyża	Strzelecka	
85	Rozmierka	szkoła	Szkolna	3
86	Rozmierz	kapliczka	Jemielnicka	
87	Rozmierz	pomnik krzyża	Powstańców Śląskich	
88	Roźniatów	pomnik krzyża	Gogolińska	
89	Roźniatów	dom	Szymiszowska	8
90	Roźniatów	szkoła	Wolności	28
91	Roźniatów	pomnik krzyża	Wolności	
92	Sucha	kapliczka	przy drodze między Suchą a Rozmierzą	
93	Sucha	kapliczka	Kościelna	
94	Sucha	kapliczka słupowa	Kościelna	
95	Sucha	pomnik krzyża	Powstańców Śląskich	
96	Szczepanek	szkoła	Strzelecka	99
97	Szymiszów	pomnik krzyża	Wolności	
98	Szymiszów	pomnik krzyża	Wolności	
99	Szymiszów	szkoła	Wolności	1
100	Szymiszów	poczta	Wolności	27
101	Warmątowice	pomnik krzyża	Centawska	

* obiekty oznaczone kolorem niebieskim wpisane są do rejestru zabytków

* obiekty oznaczone kolorem szarym objęte są opieką gminy

Gmina jako właściciel tych zabytków jest ustawowo zobligowana do opieki nad nimi, utrzymywania w dobrym stanie technicznym, przeprowadzania remontów i bieżących konserwacji. Niezależnie od zapisów legislacyjnych gmina powinna dołożyć wszelkich starań, aby stan zabytków, jak i całej przestrzeni publicznej, wpływał pozytywnie na jakość życia mieszkańców, a turystów zachęcać do dłuższych pobytów.

5.7.1. Zabytki archeologiczne

Zgodnie z art. 3 pkt. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zabytkiem archeologicznym jest zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy będący tym wytworem.

Przedmiotem ochrony są zatem nie tylko poszczególne wytwory człowieka, ale i ich kulturowy kontekst – razem tworzą integralną całość, w terminologii naukowej zwaną stanowiskiem archeologicznym. Wydzielony wytwór określa się natomiast mianem artefaktu. Stanowiskiem archeologicznym jest obszar występowania archeologicznych zabytków nieruchomych i ruchomych jako spójnej całości, zaś artefaktem jest wydzielony, indywidualny zabytek ruchomy, np. pozyskany w trakcie badań archeologicznych. Wzajemne powiązanie przestrzenne poszczególnych nieruchomych i ruchomych części stanowiska archeologicznego stanowi właściwą, oryginalną i niepowtarzalną substancję zabytku archeologicznego.

Cały obszar gminy Strzelce Opolskie został rozpoznany stosowaną obecnie metodą powszechnej inwentaryzacji zabytków archeologicznych Polski pod nazwą Archeologiczne Zdjęcie Polski. Największą liczbę zabytków archeologicznych udokumentowano na terenie miasta Strzelce Opolskie. Na terenie gminy Strzelce Opolskie znajduje się 273 zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków archeologicznych, w tym 16 stanowisk wpisanych jest do rejestru zabytków (Załącznik nr 2).

Wszystkie stanowiska wymagają jednak dokładnych badań, które potwierdziłyby występowanie na ich terenie materiału poznawczego. Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest jednak zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych uda się zidentyfikować nowe ślady osadnicze.

Poszczególne zasady ochrony stanowisk archeologicznych są doprecyzowane w procesie formułowania ustaleń miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, z uwzględnieniem indywidualnej specyfiki danego stanowiska archeologicznego oraz przy rozpoznaniu możliwych dla niego zagrożeń. Przepisy te należy ująć w postaci nakazów, zakazów, dopuszczeń i ograniczeń w użytkowaniu terenów, zgodnie z wytycznymi rozporządzenia Ministra Rozwoju i Technologii z dnia 17 grudnia 2021 r. w sprawie wymaganego zakresu projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (Dz. U. z 2021 r. poz. 2404). Ponadto zapisy planu muszą spełniać wymogi norm prawnych ustalone w rozporządzeniu Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej” (Dz. U. z 2016 r. poz. 283).

Nie wyklucza się odkrycia w przyszłości kolejnych stanowisk archeologicznych (zwłaszcza w wyniku nowych badań w ramach programu Archeologiczne Zdjęcie Polski), które należy uwzględnić na dalszym etapie procesu planowania przestrzennego, pomimo ich braku w studium.

Ochrona właściwa zabytkom archeologicznym powinna być przypisana również do zabytkowych układów urbanistycznych i ruralistycznych historycznych miast i wsi, nawet jeśli nie zostały one osobno ujęte w ewidencji zabytków archeologicznych. Obszary te z natury rzeczy spełniają kryterium zabytku archeologicznego przewidzianego w art. 6 ust. 1 pkt 3 lit. a ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, tj. pozostałości terenowej historycznego osadnictwa. W tym przypadku z reguły dopuszczone może być zagospodarowanie wynikające z potrzeb zabudowy; obszar ciągłego osadnictwa historycznego podlega bowiem nieustannemu rozwojowi aż do czasów współczesnych i bezzasadne jest hamowanie tego procesu. Natomiast ze względu na zagrożenie dla substancji nawarstwień kulturowych, jakie niesie ze sobą naruszanie struktury gruntu, wszelkie zamierzenia budowlane na obszarze historycznego miasta powinny być objęte obowiązkiem przeprowadzenia niezbędnych badań archeologicznych. Realizacja wszelkich inwestycji na obszarach zidentyfikowanych stanowisk archeologicznych wymaga pozwolenia organu ochrony zabytków oraz zapewnienia badań archeologicznych, w zakresie wyznaczonym przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w – art. 31 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Prowadzenie poszukiwań zabytków bez pozwolenia jest przestępstwem ściągającym z urzędu – art. 36 ust. 1 pkt. 12 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Znalazcy przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest zabytkiem, jest obowiązany wstrzymać wszelkie roboty mogące uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot; zabezpieczyć, przy użyciu dostępnych środków, ten przedmiot i miejsce jego odkrycia; niezwłocznie zawiadomić o tym właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków, a jeśli nie jest to możliwe, właściwego wójta (burmistrza, prezydenta miasta).

Dla wszystkich stanowisk archeologicznych przeznaczonych do trwałego zachowania sugerowanym docelowym przeznaczeniem terenu jest utworzenie obszaru zieleni urządzonej, zwłaszcza niskiej (głównie dla stanowisk archeologicznych o własnej formie terenowej), ewentualnie użytku zielonego (dla stanowisk archeologicznych płaskich). Rozrost systemu korzennego dużych drzew uszkadza bowiem nawarstwienia kulturowe oraz obiekty i ruchome zabytki archeologiczne. W przypadku stanowisk archeologicznych znajdujących się na terenach leśnych należy sformułować zasady prowadzenia gospodarki leśnej uwzględniające potrzebę ochrony zabytku.

W przypadku, gdy obszar stanowiska archeologicznego o własnej formie terenowej lub wpisanego do rejestru zabytków objęty został miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego dopuszczającym zainwestowanie lub zagospodarowanie, należy dążyć do zmiany tego planu, aby wyeliminować lub zminimalizować zagrożenie dla zabytku. Szczególny priorytet należy przyznać stanowiskom archeologicznym o własnej formie terenowej, z obszarów których należy usuwać wszelkie funkcje stwarzające zagrożenie dla substancji zabytku.

W przypadku kolizji z wszystkimi stanowiskami archeologicznymi należy wprowadzić zapisy umożliwiające przeprowadzenie niezbędnych badań archeologicznych zagrożonych zniszczeniem, na które należy uzyskać pozwolenie od wojewódzkiego konserwatora zabytków.

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy – analiza SWOT

Analiza SWOT stanowi jedną z najpopularniejszych technik analitycznych, pozwalających na porządkowanie informacji oraz diagnozowanie sytuacji wspólnoty samorządowej w konkretnym aspekcie. Stanowi użyteczną pomoc przy dokonywaniu oceny zasobów i otoczenia danej jednostki samorządu terytorialnego, ułatwia też identyfikację problemów i określenie priorytetów rozwoju. Jej nazwa to skrót od pierwszych liter angielskich słów, stanowiących jednocześnie pola przyporządkowania czynników mogących mieć wpływ na powodzenie planu strategicznego – silne strony, słabe strony, szanse i zagrożenia.

Czynniki rozwoju podzielić można – ze względu na ich pochodzenie – na wewnętrzne, na które społeczność lokalna ma wpływ (silne i słabe strony), oraz na czynniki zewnętrzne – umiejscowione w bliższym i dalszym otoczeniu jednostki (szanse i zagrożenia), na które społeczność lokalna nie ma bezpośredniego wpływu. Jednocześnie czynniki te można podzielić według kryterium charakteru wpływu na społeczność lokalną, dzięki czemu wyróżnić można czynniki: pozytywne, czyli atuty i szanse, oraz negatywne, czyli słabości i zagrożenia.

W Tabeli nr 5 zostały przedstawione silne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia dotyczące zasobu zabytkowego, warunków dla realizacji działań w zakresie inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac budowlanych w odniesieniu do nieruchomości zabytkowych, jak również upowszechniania i promowania dziedzictwa materialnego i niematerialnego dla rozwoju gminy Strzelce Opolskie.

Tabela nr 5. Analiza SWOT

CZYNNIKI WEWNĘTRZNE I ZEWNĘTRZNE MAJĄCE WPŁYW NA DZIEDZICTWO KULTUROWE GMINY STRZELCE OPOLSKIE	
SILNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • opracowana Gminna Ewidencja Zabytków; • występowanie znaczących stanowisk archeologicznych, w tym wpisanych do rejestru zabytków; • zachowane obiekty sakralne, zespoły pałacowo-dworsko-folwarczne z założeniami parkowymi, zabytki przemysłowe, budynki użyteczności publicznej; • licznie występujące zabytkowe krzyże i kapliczki; • zachowany w znacznym stopniu historyczny układ ruralistyczny wsi oraz tradycyjny układ zagrody; • opracowane miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gminy uwzględniające ochronę dziedzictwa kulturowego oraz wyznaczone strefy ochrony konserwatorskiej; • tereny objęte prawnymi formami ochrony przyrody: rezerwaty przyrody, parki zabytkowe, parki krajobrazowe, obszar NATURA 2000, pomniki przyrody i użytki ekologiczne; • oznakowane obiekty wpisane do rejestru zabytków znakiem konwencji haskiej; • tradycja wysiewania ziaren zbóż na kształt serc i krzyży na polach, skubanie pierza oraz zielarstwo i ziołolecznictwo na Śląsku Opolskim wpisane na Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego; • oznakowane szlaki turystyczne, w tym piesze, trasy rowerowe, np. trasa turystyczna – „Muzeum bez murów” w Kadłubie; 	<ul style="list-style-type: none"> • stan zabezpieczenia obiektów zabytkowych, postępujący proces ich niszczenia; • niewystarczające środki z budżetu gminy przeznaczane na ochronę zabytków; • niewystarczająca wizualizacja obszaru (niewiele tablic informacyjnych, oznakowań tras, szlaków, miejsc historycznych); • stosunkowo niewielka dbałość właścicieli o obiekty wpisane do gminnej ewidencji zabytków; • niewielka baza turystyczna i gastronomiczna; • brak kart dla stanowisk archeologicznych ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

<ul style="list-style-type: none"> • aktywna działalność Strzeleckiego Ośrodka Kultury oraz Kadłubskiej Izby Tradycji w Kadłubie, Regionalnej Izby Tradycji w Rozmierzy; • przynależność do Lokalnej Grupy Działania – „Kraina św. Anny” oraz „Stowarzyszenia Odnowy wsi”; • uchwała w sprawie zasad udzielania dotacji z budżetu Gminy Strzelce Opolskie na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków. 	
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • wzrastająca liczba właściwie przeprowadzanych prac remontowo-budowlanych przez prywatnych właścicieli obiektów zabytkowych; • wokół gminy znajduje się kilka cennych przyrodniczo i krajobrazowo obszarów podnoszących walory osadnicze gminy; • występowanie obiektów i zespołów zabytkowych mogących zainteresować potencjalnych turystów; • dynamicznie rozwijającą się działalność kulturalna; • rozbudowa ścieżek i tras rowerowych; • modernizacja zabytkowych obiektów na terenie gminy z wykorzystaniem dotacji krajowych i unijnych; • położenie gminy, sprzyjające rozwojowi turystyki; • opracowania strategiczne zmierzające do zrównoważenia rozwoju kultury w regionach wiejskich i realizacja wytyczonych zadań; • uwzględnienie potrzeb ochrony dziedzictwa kulturowego w dokumencie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz strategii rozwoju gminy; • wspomaganie przedsięwzięć zmierzających do zachowania i kształtowania ładu przestrzennego z utrzymaniem właściwej ekspozycji obiektów zabytkowych i dostosowywaniem nowej zabudowy do wartości historycznych miejsc; • rozwój szlaków turystycznych opartych na dziedzictwie kulturowym; • kreowanie nowych obszarów i produktów turystycznych w oparciu o atrakcyjny sposób zagospodarowania obiektów zabytkowych; • systematyczne opracowywanie aktualizacji dokumentów na poziomie gminy; • rosnąca rola samorządu włączającego się w sferę ochrony dziedzictwa; • wprowadzenie i egzekwowanie polityki ochrony walorów środowiska naturalnego i kształtowania przestrzennego; 	<ul style="list-style-type: none"> • brak realnych systematycznych zachęt dla prywatnych inwestycji w zabytki; • pogarszający się stan techniczny niektórych obiektów zabytkowych na terenie gminy; • sezonowość turystyki; • bardzo wysokie koszty remontów obiektów zabytkowych; • spadek zainteresowania turystyką lokalną, w tym agroturystyką na rzecz preferowania turystyki zagranicznej; • zanik tradycji i tożsamości lokalnej, związany ze zmianą stylu życia; • działania inwestycyjne prowadzone m.in. przez prywatnych właścicieli obiektów, w których interes indywidualny inwestora jest przedkładany nad dobro społeczne, tj. dobro zabytku; • samowola budowlana – wprowadzanie elementów obcych, nowej zabudowy, np. nieprzemysłanej, niezgodnej z historyczną kolorystyką; • niedostosowanie sposobu użytkowania niektórych obiektów zabytkowych do ich charakteru; • odpływ wysoko wykwalifikowanej kadry z terenu gminy, migracja zarobkowa młodszych pokoleń i związane z tym zatracanie więzi z regionem; • degradacja i powolne wygaszanie opuszczonych obiektów zabytkowych, w tym zabytkowych parków.

<ul style="list-style-type: none"> • możliwość wsparcia finansowego z różnych źródeł, w tym ze środków Unii Europejskiej; • wzrost dotacji na prace z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami, w tym na prace konserwatorskie i obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków. 	
--	--

7. Założenia programowe oraz zasady oceny realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa główne cele GPOnZ, do których należą:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy w właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Niniejszy GPOnZ jest programem kierunkowym, uwzględniającym także założenia ogólnych planów i opracowań strategicznych, dotyczących rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Strzelce Opolskie. Z drugiej strony ideą nadrzędną GPOnZ jest budowanie tożsamości kulturowej regionu i silnych związków mieszkańców z zamieszkałym przez nich terenem i jego przeszłością. Cele i kierunki działań sformułowane są w perspektywie wieloletniej i wykraczają często poza czteroletni okres obowiązywania GPOnZ.

W GPOnZ wyznaczono priorytety, kierunki działań wraz z zadaniami (Tabela nr 6), które są kontynuacją działań określonych w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami Gminy Strzelce Opolskie na lata 2020-2023. Zostały one sformułowane w perspektywie wieloletniej i wykraczają często poza czteroletni okres obowiązywania GPOnZ. Możliwy jest podział realizacji zadań na podokresy w powiązaniu z ustawowym obowiązkiem złożenia po 2 latach przez władze gminy sprawozdania z częściowego wykonania GPOnZ. Wykonanie takiego sprawozdania powinno być poprzedzone oceną poziomu realizacji GPOnZ, która powinna uwzględniać: wykonanie zadań, które zostały przyjęte do realizacji w czteroletnim okresie obowiązywania GPOnZ oraz efektywność ich wykonania. Sposób weryfikacji zadań został ujęty w ostatniej kolumnie w Tabeli nr 6.

Priorytety Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami:

PRIORYTET I: Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego gminy, jako element rozwoju gospodarczo-społecznego gminy Strzelce Opolskie.

PRIORYTET II: Promocja dziedzictwa kulturowego i edukacja służąca budowaniu tożsamości kulturowej mieszkańców gminy Strzelce Opolskie.

W ramach powyższych priorytetów określono kierunki działań, które mają być uzyskane przez konkretne, przypisane do nich szczegółowe zadania.

Tabela nr 6. Zakres działań w zakresie ochrony i zarządzania dziedzictwem kulturowym gminy Strzelce Opolskie

KIERUNKI DZIAŁAŃ	ZADANIA	SPOSÓB WERYFIKACJI
PRIORYTET I: Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego gminy, jako element rozwoju gospodarczo-społecznego gminy Strzelce Opolskie.		
Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania	Umieszczenie w widocznym miejscu tablic informacyjnych przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków.	Czy i gdzie umieszczono tablice
	Podejmowanie starań o uzyskanie środków zewnętrznych na rewaloryzację zabytków będących własnością gminy.	Czy pozyskano środki, z jakich środków, na jakie obiekty, zakres prac
	Kontynuacja w udzielaniu dotacji zgodnie z obowiązującą uchwałą w sprawie w sprawie zasad udzielania dotacji celowej z budżetu Gminy Strzelce Opolskie na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków.	Ilość złożonych wniosków, wartość przyznanych dotacji, ilość przyznanych dotacji, na jakie obiekty, zakres prac
	Realizacja zadań własnych gminy Strzelce Opolskie w kwestii poprawy stanu i utrzymania obiektów zabytkowych, będących jej własnością lub współwłasnością (Tabela nr 4).	Jakie obiekty wyznaczono do remontu, co zrealizowano, zakres działań, wartość inwestycji, czy pozyskano dofinansowanie/dotacje
	Zaplanowane działania przy obiektach stanowiących własność gminy Strzelce Opolskie: 1) ul. Krakowska 24, Strzelce Opolskie – remont budynku wraz z ociepleniem obiektu i zmianą kolorystyki oraz zmianą sposobu ogrzewania; 2) Pl. Żeromskiego 9, Strzelce Opolskie – remont budynku wraz z ociepleniem obiektu i zmianą kolorystyki, remont pokrycia dachu z papy oraz zmiana sposobu ogrzewania; 3) ul. Powstańców Śląskich 16, Strzelce Opolskie – remont budynku wraz z ociepleniem obiektu i zmianą kolorystyki, wymiana konstrukcji dachu wraz z pokryciem dachu z papy, oraz zmiana sposobu ogrzewania.	Zakres pracy, wartość poniesionych środków, czy pozyskano dofinansowanie/dotacje
	Opracowanie zasad dotyczących umieszczania szyldów i reklam na obiektach zabytkowych na obszarze starego miasta w Strzelcach Opolskich.	Jakie zasady opracowano, na co zwrócono szczególną uwagę
	Opracowywanie sprawozdań z realizacji zadań GPOnZ zgodnie z przepisami co dwa lata, następnie przedstawienie sprawozdania na sesji Rady Miejskiej.	Czy opracowano sprawozdania, czy były prezentowane na sesji
	Wprowadzenie i egzekwowanie zasad ochrony materialnego dziedzictwa kulturowego w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.	Czy i jakie zapisy wprowadzono, zmieniono, dla jakich obiektów
	Wspieranie lub prowadzenie prac porządkowych na terenach zabytkowych parków oraz cmentarzach znajdujących się na terenie gminy, po uprzednim zaopiniowaniu zakresu prac i użytych metod z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.	Ilość przeprowadzonych prac, gdzie, wartość przeznaczonych środków
	Długofalowa rewaloryzacja zabytkowego układu urbanistycznego miasta Strzelce Opolskie, poprzez systematyczną renowację kamienic, utrzymanie budynku ratusza w dobrym stanie, prac przy odbudowie zamku.	Ilość zaplanowanych prac, ilość przeprowadzonych prac, ilość wydanych środków
Dokumentacja dziedzictwa kulturowego	Coroczna aktualizacja Planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.	Czy aktualizowano Plan
	Aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków.	Czy wykonano aktualizację

PRIORYTET II: Promocja dziedzictwa kulturowego i edukacja służąca budowaniu tożsamości kulturowej mieszkańców gminy Strzelce Opolskie.		
Zwiększenie świadomości kulturowej wśród dzieci i młodzieży przez jej włączenie w różne formy aktywności	Organizacja konkursów historycznych, wydarzeń w oparciu o lokalne dziedzictwo kulturowe.	Ilość zorganizowanych konkursów, ich tematyka, z kim współpracowano
	Promowanie imprez folklorystycznych, warsztatów, przeglądów, festiwali, lokalnych obrzędów, jako produktów turystycznych stanowiących o tożsamości gminy.	Ilość odbytych imprez, ilość wypromowanych imprez, ilość osób uczestniczących
	Upowszechnianie edukacji w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, poprzez zaangażowanie placówek oświatowych, wychowawczych oraz kościelnych w organizowanie warsztatów, pracowni, szkoleń, wykładów we ścisłej współpracy z Strzeleckim Ośrodkiem Kultury, Lokalną Grupą Działania „Kraina św. Anny”, Powiatowym Centrum Kultury w Strzelcach Opolskich, Muzeum Sztuki Sakralnej w Ligocie Dolnej oraz izbami tradycji.	Jakie działania zaplanowano, jakie zrealizowano, z kim współpracowano
	Organizacja wycieczek krajoznawczych, rowerowych po najciekawszych miejscach gminy.	
Tworzenie odpowiedniej infrastruktury turystycznej	Wsparcie merytoryczne w celu opracowania tablic informacyjnych zawierających podstawowe informacje na temat najbardziej wartościowych zabytków rejestrowych, które zamieszczone zostaną na zewnątrz obiektów.	Ile tablic umieszczono, gdzie, wartość przeznaczonych środków
	Utrzymanie i opracowanie nowych szlaków turystycznych wykorzystujących walory dziedzictwa kulturowego.	Ilość nowych szlaków, ilość osób odwiedzających szlaki
Promocja historii i dziedzictwa kulturowego	Opracowanie ulotek promujących zabytki gminy (również w formie edukacyjnej).	Czy opracowano, ilość wydanych pozycji, z kim współpracowano, wartość przeznaczonych środków
	Stworzenie trasy turystycznej po kapliczkach/figurach/krzyżach znajdujących się na terenie gminy w postaci mapy z rozmieszczeniem ww. obiektów.	Ilość opracowanych tras, ilość zwiedzających

8. Instrumentarium realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami

GPOnZ realizowany będzie poprzez wykonanie wskazanych zadań, na rzecz osiągnięcia przyjętych kierunków działań. Podstawę instrumentarium stanowią obowiązujące przepisy prawa oraz zawarte w nich regulacje. Regulacje te dotyczą instrumentów ekonomiczno-prawnych, społecznych oraz finansów publicznych. Zakłada się, że zadania określone w niniejszym GPOnZ będą wykonywane za pomocą następujących instrumentów:

• **instrumenty prawne**, wynikające z obowiązujących przepisów prawnych:

- wpis do rejestru zabytków,
- decyzje administracyjne z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
- ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym,
- ustawa Prawo budowlane,
- ustawa Prawo ochrony środowiska,
- ustawa o ochronie przyrody,
- ustawa o gospodarce nieruchomościami,
- ustawa o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej,
- ustawa o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu.

• **instrumenty finansowe:**

- dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków,
- korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje,
- współpraca pomiędzy podmiotami publicznymi a sektorem prywatnym w ramach „Partnerstwa publiczno-prywatnego” (PPP).

• **instrumenty społeczne:**

- prowadzenie działań z zakresu współpracy i współdziałania z właścicielami oraz użytkownikami zabytków (władzami kościelnymi i parafiami, osobami fizycznymi), a także edukacja i informacja odnośnie dziedzictwa kulturowego gminy Strzelce Opolskie),
- edukacja kulturowa,
- pozyskanie poparcia społecznego na rzecz ochrony środowiska kulturowego,
- współdziałanie z organizacjami społecznymi.

• **instrumenty koordynacji:**

- realizacja projektów i programów gminy Strzelce Opolskie dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego gminy (np. strategia rozwoju gminy, plany rozwoju lokalnego, programy ochrony środowiska przyrodniczego, koncepcje, plany rewitalizacji),
- współpraca z wojewódzkim konserwatorem zabytków,
- współpraca z sąsiednimi samorządami w celu wypracowania wspólnej polityki ochrony środowiska kulturowego i przyrodniczego.

• **instrumenty kontrolne:**

- aktualizacja i weryfikacja Gminnej Ewidencji Zabytków,
- oceny zmian w zagospodarowaniu przestrzennym gminy Strzelce Opolskie,
- sporządzanie co dwa lata sprawozdania z realizacji GPOnZ oraz aktualizacja GPOnZ związana z ustawowym czteroletnim okresem obowiązywania,
- monitorowanie stanu zachowania i funkcjonowania środowiska kulturowego,
- prowadzenie stałej obserwacji procesów i zjawisk istotnych z punktu widzenia realizacji GPOnZ.

9. Źródła finansowania Gminnego programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z obowiązującą ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dbałość o zabytek polega między innymi na zapewnieniu warunków do dokumentowania zabytku, popularyzacji wiedzy o nim, prowadzeniu prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych oraz utrzymaniu zabytku i jego otoczenia w jak najlepszym stanie. Finansowanie tych działań jest obowiązkiem nie tylko właściciela zabytku, lecz także każdego podmiotu mającego tytuł prawny do zabytku, a więc trwałych zarządców, użytkowników wieczystych. Dla jednostki samorządu terytorialnego posiadającej tego rodzaju tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest zadaniem własnym. Ochrona zabytków i opieka nad nimi, a także wszelkie działania związane ze zmianą ich funkcji w przestrzeni publicznej oraz ich popularyzacją i udostępnianiem społecznym, mogą być finansowane z różnych źródeł w zależności od typu działań.

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Ważne jest, by władze gminy z własnej inicjatywy podjęły próbę wygospodarowania w budżecie środków przeznaczonych na realizację zapisów GPOnZ. Tym bardziej, że znaczna część źródeł zewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego w finansowanych przez nie projektach. Główny obowiązek związany z opieką, ochroną oraz finansowaniem wszelkich prac konserwatorskich lub robót budowlanych, spoczywa na właścicielach i użytkownikach obiektów zabytkowych.

Źródła zewnętrznego finansowania można podzielić następująco:

• **źródła krajowe:**

- dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- dotacje wojewódzkiego konserwatora zabytków,
- dotacje wojewódzkie, powiatowe,
- dotacje gminne,
- Fundusz Termomodernizacji i Remontów,
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,

- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW),
- fundusze od fundacji,
- Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków,
- Fundusz Kościelny.

• **źródła pozostałe:**

- źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych.

9.1. Dotacje

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dotacja może zostać udzielona osobie fizycznej, jednostce samorządu terytorialnego lub innej jednostce organizacyjnej będącej właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków. Dotacja udzielana jest na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, planowanych do przeprowadzenia w roku złożenia wniosku lub w roku następującym po roku złożenia tego wniosku.

Art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa szczegółowo wykaz działań, które mogą podlegać dofinansowaniu. Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować wyłącznie nakłady konieczne poniesione na przeprowadzenie następujących działań:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich,
- przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych,
- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej,
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich,
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego,
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz,
- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku,
- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku,
- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki,
- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności,
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych,
- modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności,
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej,
- uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych,
- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu,
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków,
- zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

W przypadku dotacji udzielanych z budżetu państwa, z części której dysponentem jest minister lub wojewoda dotacja udzielana jest w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie powyższych działań. Natomiast wysokość dotacji może zostać zwiększona, nawet do 100% nakładów koniecznych, w wypadku jeżeli:

- zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową,
- wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem, technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych,
- stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych.

Jednocześnie łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź

organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, nie może przekraczać wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

• **Dotacje Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków** – zasady udzielania dotacji określa ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz Rozporządzenie Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu z dnia 16 kwietnia 2021 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2021 r. poz.731). Termin składania wniosków o udzielenie dotacji celowej do wojewódzkiego konserwatora zabytków wyznaczono do 30 listopada roku poprzedzającego udzielenie dotacji.

• **Dotacje wojewódzkie i powiatowe**

Dofinansowanie prac przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków odbywa się na podstawie art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz na podstawie uchwały Sejmiku Województwa/Powiatu w sprawie trybu i zasad przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy tym zabytku.

Dotacje z budżetu Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego – samorząd Województwa Opolskiego udziela dotacji celowych na prace konserwatorskie i budowlane w drodze konkursu. Zasady i tryb udzielania dotacji określa Uchwała Nr XXXII/345/2009 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 26 maja 2009 r., zmieniona Uchwałą Nr XXXIX/423/2018 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 27 marca 2018 r., w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się na obszarze województwa opolskiego. Wniosek należy złożyć w terminie wyznaczonym przez Zarząd Województwa Opolskiego (I kwartał) w ramach corocznie ogłaszanego konkursu.

Dotacje z budżetu Urzędu Starostwa Powiatowego w Strzelcach Opolskich – zasady udzielania dotacji określa Uchwała Nr IX/102/19 Rady Powiatu Strzeleckiego z dnia 26 czerwca 2019 r. w sprawie zasad udzielania dotacji celowej z budżetu Powiatu Strzeleckiego na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków. Wniosek należy złożyć do dnia 30 kwietnia. Środki finansowe na dotacje zostają określone przez Radę Powiatu Strzeleckiego w uchwale budżetowej.

• **Dotacje gminne**

Zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, ustawą o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw oraz zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym dofinansowanie na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków może być udzielone przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym. Zasady i tryb postępowania o udzielenie dotacji z budżetu gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków określa odpowiednia uchwała podjęta przez radę gminy.

Dotacje z budżetu gminy Strzelce Opolskie – udzielane są zgodnie z Uchwałą Nr LXXII/578/2023 Rady Miejskiej w Strzelcach Opolskich z dnia 27 września 2023 r. w sprawie zasad udzielania dotacji celowej z budżetu Gminy Strzelce Opolskie na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków. Wniosek o udzielenie dotacji składa się Burmistrzowi Strzelce Opolskich w roku kalendarzowym, w którym dotacja ma być udzielona. Dotacji udziela Rada Miejska w Strzelcach Opolskich w drodze uchwały.

9.2. Źródła zewnętrznego finansowania – krajowe

• Rządowy Program Odbudowy Zabytków

Rządowy Program Odbudowy Zabytków jest rządowym programem, który oferuje jednostkom samorządu terytorialnego możliwość wsparcia zadań inwestycyjnych w ramach zadań wnioskodawcy polegających na ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Dofinansowane z programu może być przeznaczone na finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się z ewidencji zabytków, a także na udzielenie przez jednostkę samorządu terytorialnego dotacji o której mowa w art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami podmiotowi trzeciemu z zachowaniem przepisów prawa regulujących przekazywanie takich dotacji.

Każdy samorząd może złożyć maksymalnie 10 wniosków w trzech kategoriach: do 150 000,00 zł, do 500 000,00 zł i do 3 500 000,00 zł.

Dofinansowane może być przyznane w wysokości maksymalnie 98% wartości inwestycji.

Pełne informacje dotyczące naboru wniosków do programu wraz z instrukcją i ogłoszeniem o naborze znajdują się na stronie Banku Gospodarstwa Krajowego.

• Konkurs „Zabytek Zadbane”

„Zabytek Zadbane” jest corocznym konkursem ogłaszanym przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Nadzór nad konkursem sprawuje Generalny Konserwator Zabytków. Od 2011 r. podmiotem realizującym procedurę konkursową jest Narodowy Instytut Dziedzictwa.

Konkurs skierowany jest do właścicieli, posiadaczy i zarządców zabytkowych obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Jego celem jest promocja opieki nad zabytkami i upowszechnianie najlepszych wzorów właściwego utrzymania i zagospodarowania obiektów. Charakter edukacyjny konkursu polega na popularyzacji wiedzy dotyczącej właściwego postępowania z zabytkami architektury podczas ich użytkowania oraz w trakcie przeprowadzanych remontów.

Obiekty można zgłaszać w 6 kategoriach:

- 1) Utrwalenie wartości zabytkowej obiektu;
- 2) Rewaloryzacja przestrzeni kulturowej i krajobrazu (w tym założenia dworskie i pałacowe);
- 3) Adaptacja obiektów zabytkowych;
- 4) Architektura i budownictwo drewniane;
- 5) Architektura przemysłowa i budownictwo inżynieryjne;
- 6) Kategoria specjalna: właściwe użytkowanie i stała opieka nad zabytkiem.

• Fundusz Termomodernizacji i Remontów

Celem rządowego programu wsparcia remontów i termomodernizacji jest poprawa stanu technicznego istniejących zasobów mieszkaniowych, ze szczególnym uwzględnieniem ich termomodernizacji. Z programu mogą skorzystać właściciele zasobów mieszkaniowych (gminy, spółdzielnie mieszkaniowe, właściciele mieszkań zakładowych i prywatni właściciele). Jego beneficjentami są także osoby mieszkające w budynkach objętych programem, gdyż poprawia się komfort zamieszkiwania z jednoczesnym zmniejszeniem opłat za energię cieplną.

Program realizowany na podstawie ustawy o wspieraniu termomodernizacji i remontów obejmuje dwa główne moduły – wsparcie przedsięwzięć termomodernizacyjnych i wsparcie przedsięwzięć remontowych. Wprowadza on także dodatkowe wsparcie dla właścicieli budynków mieszkalnych objętych w przeszłości czynnikiem regulowanym. Wsparcie jest udzielane w postaci tzw. premii, czyli spłaty części kredytu wykorzystanego na realizację przedsięwzięcia. Spłata jest dokonywana ze środków Funduszu Termomodernizacji i Remontów, obsługiwanego przez Bank Gospodarstwa Krajowego i zasilanego ze środków budżetu państwa.

• Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW)

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW) jest głównym źródłem finansowania w Polsce inwestycji proekologicznych. Wraz z wojewódzkimi funduszami ochrony środowiska i gospodarki wodnej NFOŚiGW tworzy system funduszy ekologicznych.

W ramach NFOŚiGW realizowane są projekty termomodernizacji zabytkowych budynków. Remonty termomodernizacyjne przyczynią się do redukcji zużycia energii pierwotnej i końcowej oraz spowodują obniżenie kosztów zużycia energii elektrycznej i cieplnej. Dodatkowo prace remontowe będą miały również walor konserwatorski, gdyż zostaną przeprowadzone w obiektach zabytkowych, cennych dla kultury narodowej.

• Program Kultura – Interwencje

Organizatorem Programu Kultura – Interwencje jest Narodowe Centrum Kultury. Celem strategicznym Programu jest tworzenie warunków dla wzmacniania tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie regionalnym, lokalnym i krajowym poprzez finansowe wsparcie realizacji projektów upowszechniających dorobek kultury i zwiększających obecność kultury w życiu społecznym.

Koncepcja programu została oparta na założeniu, że uczestnictwo w kulturze sprzyja podnoszeniu kompetencji społeczeństwa, tworzeniu warunków do rozwijania aktywności twórczej i przygotowaniu obywateli do aktywnego udziału w różnych formach życia społecznego. O wsparcie w ramach programu Kultura – Interwencje mogą ubiegać się zarówno samorządowe instytucje kultury (z wyłączeniem instytucji współprowadzonych przez Ministra oraz jednostki samorządu terytorialnego), jak i organizacje pozarządowe.

• Finansowanie z fundacji

Kolejną możliwością pozyskiwania funduszy zewnętrznych jest finansowanie pochodzące z fundacji. Można tu wymienić np. fundacje bankowe, Fundację LOTTO Milion Marzeń, Fundację Polska Miedź – KGHM, Fundację PGNiG, Fundację Orange.

• Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków

Dnia 1 stycznia 2018 r. weszły w życie przepisy ustawy z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, tworzące Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków jako państwowy fundusz celowy. To jest pierwsze pozabudżetowe źródło ich finansowania. Fundusz początkowo zasilony zostanie z kar administracyjnych oraz nawiązek orzekanych przez sądy za przestępstwa popełniane przeciwko zabytkom. Nowelizacja zakłada wprowadzenie administracyjnych kar pieniężnych w miejsce grzywien wyznaczanych wskutek postępowań w sprawach o wykroczenia. Grzywny, które były zasądzone przez sądy, były rażąco niskie. Niektórym opłacało się więc niszczyć zabytek, a grzywnę wpisać, np. w koszty inwestycyjne. Kary administracyjne są nakładane przez wojewódzkich konserwatorów od 1 stycznia 2018 r.

Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków pozwoli na szybkie dofinansowanie zabytków uszkodzonych, np. wskutek katastrof, jak powodzie czy pożary. Dodatkowe pieniądze pozwolą na pilne ratowanie zabytków, czyli naprawę uszkodzonego dachu, rynien czy powybijanych okien. Środkami Funduszu będzie dysponował Generalny Konserwator Zabytków, działający w imieniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

• Fundusz dopłat z Banku Gospodarstwa Krajowego w Warszawie

Celem rządowego programu bezzwrotnego finansowego wsparcia budownictwa jest zwiększenie zasobu lokali mieszkalnych oraz lokali i pomieszczeń z zakresu pomocy społecznej, służących zaspokajaniu potrzeb osób o niskich i przeciętnych dochodach.

• Fundusz Kościelny

Fundusz Kościelny został powołany na mocy art. 8 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego (Dz. U. Nr 9, poz. 87 z późn. zm.) jako forma rekompensaty dla kościołów za przejęte przez Państwo nieruchomości ziemskie.

Kościelne osoby prawne mogą ubiegać się o przyznanie dotacji z Funduszu Kościelnego na konserwację i remonty obiektów sakralnych i kościelnych o wartości zabytkowej w znaczeniu nadanym przez aktualne ustawodawstwo.

Szczegółowe informacje dotyczące zasad postępowania przy udzielaniu dotacji z Funduszu Kościelnego ogłasza Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji na stronie internetowej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, zwanego dalej „MSWiA”, oraz w BIP MSWiA.

9.2.1. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Jednym z najważniejszych źródeł finansowania zadań związanych z ochroną i opieką zabytków są środki budżetu państwa będące w dyspozycji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, który corocznie ogłasza stosowne konkursy.

Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego:

• Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ochrona Zabytków

Strategicznym celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.

W ramach Programu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

- 1) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania;
- 2) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania dla zabytków wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz uznanych za Pomnik Historii (dotyczy wpisów indywidualnych oraz obszarowych);
- 3) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków);
- 4) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków) dla zabytków wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz uznanych za Pomnik Historii (dotyczy wpisów indywidualnych oraz obszarowych).

Do programu nie kwalifikują się zadania, które są współfinansowane ze środków europejskich.

O dofinansowanie w ramach programu mogą ubiegać się podmioty prawa polskiego, osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne, będące właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadające taki zabytek w trwałym zarządzie.

• Program „Infrastruktura kultury”

Celem programu jest poprawa warunków funkcjonowania instytucji i obiektów kultury. Przedmiotem dofinansowania mogą być modernizacje i remonty obiektów przeznaczonych na działalność kulturalną i edukacyjną, w zakresie kultury oraz przygotowanie dokumentacji technicznej do inwestycji.

• Dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego na badania archeologiczne

Celem programu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących niedestrukcyjne rozpoznanie i dokumentację zasobów dziedzictwa archeologicznego oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych.

W ramach programu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań służących ochronie dziedzictwa archeologicznego na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, realizowanych zgodnie z obowiązującymi przepisami w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami:

- 1) niedestrukcyjne rozpoznanie i dokumentacja zasobów dziedzictwa archeologicznego z wykorzystaniem metod tradycyjnych i nowoczesnych, m.in. badań powierzchniowych, prospekcji podwodnej, badań geofizycznych, prospekcji lotniczej, skaningu laserowego;
- 2) opracowanie, wraz z obowiązkową publikacją książkową, wyników przeprowadzonych badań archeologicznych, w tym analiza i konserwacja pozyskanych w ramach tych badań zabytków.

9.3. Źródła zewnętrznego finansowania – pozostałe

Poza podstawowymi źródłami finansowania jakimi są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów samorządów, finansowanie ochrony zabytków może odbywać się również przy znaczącym udziale funduszy pochodzących z Unii Europejskiej.

• Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko (FEnIKS)

Program Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko (inaczej FEnIKS) na lata 2021-2027 to następca Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko (PO IiŚ). Budżet wynosi ponad 25 miliardów euro (w formie dotacji, instrumentów finansowych i instrumentów łączących finansowanie zwrotne oraz dotacyjne) i będzie przeznaczony na kluczowe projekty środowiskowe, energetyczne oraz transportowe, a także na wsparcie w obszarze kultury i ochrony zdrowia.

Głównym celem Programu jest poprawa warunków rozwoju kraju poprzez budowę infrastruktury technicznej i społecznej zgodnie z założeniami rozwoju zrównoważonego, w tym poprzez m.in. wzmocnienie roli kultury w rozwoju społecznym i gospodarczym. Program ma przyczynić się m.in. do wzmocnienia ochrony zabytków o krajowym i światowym znaczeniu, zarówno ruchomych, jak i nieruchomych. Wsparcie ukierunkowane zostanie na tworzenie odpowiednich warunków infrastrukturalnych stymulujących do aktywnego uczestnictwa w kulturze i w życiu społecznym, w tym eliminację barier w dostępie do kultury dla grup z różnych przyczyn wykluczonych. Zastosowane rozwiązania infrastrukturalne, w tym nowoczesne technologie, umożliwią tworzenie innowacyjnej oferty kulturalnej, rozszerzanie jej o nowe formy działalności i cele lub będą przyczyniać się do zwiększenia atrakcyjności świadczonej oferty, w celu budowania przewag konkurencyjnych w aspekcie zarówno gospodarczym jak i społecznym.

Inwestycje będą wspierały procesy transformacji cyfrowej poprzez rozwój infrastruktury, zakup wyposażenia i technologii umożliwiających rozszerzenie grup odbiorców realizowanej oferty (zwiększenie dostępności kultury poprzez umożliwienie korzystania z niej grupom dotychczas wykluczonym np. niepełnosprawni; zwiększenie zasięgu oferty – upowszechnianie oferty on-line) oraz zapewnienie bezpieczeństwa funkcjonowania w warunkach różnego rodzaju kryzysów (na podstawie doświadczeń związanych z wystąpieniem pandemii Covid-19).

Wsparciem zostaną objęte państwowe i współprowadzone instytucje kultury, biblioteki przechowujące Narodowy Zasób Biblioteczny oraz publiczne szkoły i uczelnie artystyczne. Ponadto o wsparcie mogą ubiegać się jednostki samorządu terytorialnego, ngo oraz kościoły i związki wyznaniowe w zakresie prowadzonej działalności kulturalnej, zlokalizowane na obszarach wpisanych na listę UNESCO lub Pomników Historii.

Zakres wsparcia w ramach celu szczegółowego obejmuje także działania infrastrukturalne mające na celu ochronę i zachowanie otoczenia zabytkowych obiektów. Niejednokrotnie inwestycje będą realizowane w bliskim sąsiedztwie lub na terenie objętym planem rewitalizacji, co wpłynie korzystnie na ogólny rozwój większych obszarów.

Wszystkie ww. typy działań będą mogły być realizowane w formule projektów partnerskich, które przyczynią się do lepszego zarządzania dziedzictwem kulturowym i promowania dziedzictwa kulturowego, co w konsekwencji wpłynie na większą identyfikację społeczeństwa z danym miejscem.

Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury – 700 000 000 euro.

• Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy 2021-2027

Priorytet II: Zaawansowane usługi cyfrowe – jednym z celów programu jest stymulowanie rynku ponownego wykorzystywania zasobów kultury i danych naukowych. Powstałe e-usługi powinny zapewnić zdalny dostęp do unikalnych narzędzi oraz umożliwić przetwarzanie, analizę, bezpieczne gromadzenie i archiwizację dużych zbiorów danych, co będzie skutkowało przyspieszeniem rozwoju takich obszarów jak np.: kultura i rozrywka, motoryzacja, e-zdrowie, transport, bezpieczeństwo publiczne, energetyka, technologie finansowe czy rolnictwo.

2.1 Wysoka jakość i dostępność e-usług publicznych – np. tworzenie, rozwój, integracja e-usług publicznych, wykorzystanie potencjału informacji sektora publicznego (ISP) i technologii w administracji z zastosowaniem np. analiz wielkich zbiorów danych oraz metod sztucznej inteligencji.

2.3 Cyfrowa dostępność i ponowne wykorzystanie informacji – np. digitalizacja zasobów kultury, administracji i nauki (m.in. dane z badań naukowych oraz zasobów edukacyjnych finansowanych ze środków publicznych). Program zakłada podejmowanie działań zwiększających otwartość oraz poziom ponownego wykorzystania danych z zasobów kultury (w tym niebędących ISP), nauki i administracji. Wsparcie będzie udzielane również

na budowę lub modernizację i udostępnianie rozwiązań informatycznych do prowadzenia zaawansowanej analityki danych z wykorzystaniem nowych technologii.

Beneficjentami Programu mogą być m.in.: instytucje kultury, przedsiębiorcy, obywatele, NGO.

• **Kreatywna Europa 2021-2027**

Kreatywna Europa (Creative Europe) to program Komisji Europejskiej, którego celem jest wsparcie ponadnarodowych działań europejskich sektorów kultury, audiowizualnego i kreatywnego w obszarze kultury i sztuki przyczyniających się do budowania kompetencji, profesjonalizacji i zwiększania konkurencyjności sektorów na rynku globalnym, wpływ na zwiększanie dostępu do kultury i sztuki, docieranie do nowych grup odbiorców i zwiększanie uczestnictwa w kulturze, rozwój współpracy międzynarodowej oraz wsparcia ponadnarodowego obiegu europejskich dzieł i twórców, ochrony i propagowania różnorodności kulturowej i językowej oraz europejskiego dziedzictwa kulturowego, wykorzystanie technologii i wdrażanie innowacji w sektorach oraz dostosowania sektorów do zmiany cyfrowej.

W ramach nowej edycji Programu istotne będą także wsparcie sektorów w odbudowie po kryzysie wywołanym pandemią COVID-19, zrównoważony rozwój i zielona transformacja sektorów, równość i równouprawnienie oraz włączanie społeczne poprzez kulturę i sztukę.

Program będzie wdrażany poprzez komponenty:

- komponent Media – wspierający działania sektora audiowizualnego,
- komponent Kultura – wspierający działania sektorów kultury i kreatywnego,
- komponent międzysektorowy – wspierający rozwój innowacji w projektach łączących sektory kultury, kreatywny i audiowizualny, a także sektor wysokiej jakości mediów informacyjnych i rozwój umiejętności krytycznego korzystania z mediów.

10. Bibliografia

1. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.
2. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.
3. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.
4. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane.
5. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska.
6. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody.
7. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami.
8. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej.
9. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem.
10. Materiały udostępnione przez Urząd Miejski w Strzelcach Opolskich.
11. Studium urbanistyczne Strzelec Opolskich. Praca zbiorowa. MSP, PKZ, Wrocław, 1956. K. Rainczak: Studium historyczno-architektoniczne zamku w Strzelcach Opolskich. Msp. PKZ Wrocław, 1963.
12. Morawiec R., Strzelce Opolskie – dawniej i dziś, Opole 2011.
13. http://jaktrafic.org/download/opracowanie_drewkosc_opole.pdf.
14. <http://www.sztetl.org.pl/pl/article/strzelce-opolskie/11,synagogi-domy-modlitwy-i-inne/39,synagoga-w-strzelcach-opolskich-plac-zeromskiego-5a-/>.
15. www.niezwyklapolska.pl.
16. www.opolskie.pl/serwis/.
17. <http://opolskie.fotopolska.eu/352,powiat.html>.
18. <http://www.polskaniezwykla.pl/>.
19. <http://historian.blogg.pl/id,333891394,title,Strzeleckie-wiezienia-cz1-Zaklad-Karny-nr-1,index.html?smoybbtticaid=615aae>.
20. <http://www.mapofpoland.pl/Strzelce-Opolskie,zdjecie,851,Budynek-poczty.html>.
21. <http://www.mapofpoland.pl/Strzelce-Opolskie,zdjecie,36403,Centrum-BROWAR.html>.
22. Kucharz A., Więzienia w Strzelcach Opolskich [w:] Kalendarz Strzelecki 2001, Strzelce Op. 2001.
23. <http://www.sw.gov.pl>.
24. www.powiatstrzelecki.pl/172/strona-glowna.html.
25. www.strzelceopolskie.pl/serwis/.
26. www.dziedzictwowsiopolskiej.pl.
27. www.parafia-strzelce.pl.
28. www.inkubator.strzelceopolskie.pl.
29. www.nid.pl.
30. www.nimoz.pl.
31. www.zabytek.pl
32. www.stat.gov.pl/gus.
33. www.isap.sejm.gov.pl.

11. Spis tabel i zdjęć

1. Tabela nr 1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków z terenu gminy Strzelce Opolskie.
2. Tabela nr 2. Stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków w gminie Strzelce Opolskie.
3. Tabela nr 3. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków z terenu gminy Strzelce Opolskie.
4. Tabela nr 4. Wykaz obiektów zabytkowych stanowiących własność gminy Strzelce Opolskie.
5. Tabela nr 5. Analiza SWOT.
6. Tabela nr 6. Zakres działań w zakresie ochrony i zarządzania dziedzictwem kulturowym gminy Strzelce Opolskie.
7. Zdjęcie nr 1. Widok z lotu ptaka układu urbanistycznego miasta Strzelce Opolskie, autor Marek Gaworski.
8. Zdjęcie nr 2, 3. Zespół zabudowy dawnego zamku wraz z parkiem, Strzelce Opolskie.
9. Zdjęcie nr 4. Pałac w zespole zabudowy pałacowo-folwarcznej z parkiem w Błotnicy Strzeleckiej.
10. Zdjęcie nr 5. Pałac w zespole zabudowy pałacowo-folwarcznej z parkiem w Szymiszowie.
11. Zdjęcie nr 6. Dwór w zespole zabudowy dworsko-folwarcznej z parkiem w Płużnicy Wielkiej.
12. Zdjęcie nr 7. Dwór w zespole zabudowy dworsko-folwarcznej w Rozmierce.

13. Zdjęcie nr 8. Dwór w zespole zabudowy dworsko-folwarcznej w Kadłubie, ul. Wodna 11.
14. Zdjęcie nr 9. Kościół parafialny pw. Św. Stanisława i Nawiedzenia NMP w Płużnicy Wielkiej.
15. Zdjęcie nr 10. Kościół filialny pw. Narodzenia NMP w Kalinowie.
16. Zdjęcie nr 11. Kościół parafialny pw. św. Szymona i Judy Tadeusza w Szymiszowie.
17. Zdjęcie nr 12. Kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła w Rozmierzy.
18. Zdjęcie nr 13. Kościół cmentarny pw. św. Barbary w Strzelcach Opolskich, źródło: Urząd Miejski w Strzelcach Opolskich.
19. Zdjęcie nr 14. Kościół filialny pw. Nawiedzenia NMP w Szczepanku.
20. Zdjęcia nr 15, 16. Kościół parafialny pw. św. Wawrzyńca w Strzelcach Opolskich.
21. Zdjęcie nr 17. Kościół parafialny pw. św. Bartłomieja w Suchej.
22. Zdjęcie nr 18. Kościół parafialny pw. św. Katarzyny w Grodzisku.
23. Zdjęcie nr 19. Kościół pw. Bożego Ciała w Strzelcach Opolskich, źródło: Urząd Miejski w Strzelcach Opolskich.
24. Zdjęcie nr 20. Kościół pw. Chrystusa Króla w Kadłubie.
25. Zdjęcie nr 21. Kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Rozmierce.
26. Zdjęcie nr 22, 23. Synagoga w Strzelcach Opolskich, Plac Żeromskiego 5a.
27. Zdjęcie nr 24, 25. Zespół zabudowy więziennej przy ul. Karola Miarki w Strzelcach Opolskich.
28. Zdjęcie nr 26. Zakład karny nr 2, ul. Świerczewskiego 3 w Strzelcach Opolskich.
29. Zdjęcie nr 27. Ratusz miejski w Strzelcach Opolskich.
30. Zdjęcie nr 28. Budynek poczty, ul. Marka Prawego w Strzelcach Opolskich.
31. Zdjęcie nr 29, 30. Szpital powiatowy, im. Prałata J. Głowatzkiego w Strzelcach Opolskich, źródło: Urząd Miejski w Strzelcach Opolskich.
32. Zdjęcie nr 31, 32. Mury obronne i baszta obronna w Strzelcach Opolskich (zdjęcia źródło: Urząd Miejski w Strzelcach Opolskich).
33. Zdjęcie nr 33, 34. Płn.-wsch. strona Rynku, między ul. Krakowską i Wojska Polskiego; Płd.-wsch. część Rynku, między ulicami Zamkową i Krakowską.
34. Zdjęcie nr 35. Kamienica, ul. Parafialna 2 w Strzelcach Opolskich.
35. Zdjęcie nr 36. Willa, ul. Zamkowa 4 w Strzelcach Opolskich, źródło: Urząd Miejski w Strzelcach Opolskich.
36. Zdjęcie nr 37, 38. Domy, ul. Matejki 12 i 14 w Strzelcach Opolskich.
37. Zdjęcia nr 39, 40. Browar w Strzelcach Opolskich, źródło: Urząd Miejski w Strzelcach Opolskich
38. Zdjęcie nr 41. Budynek biurowy rzeźni w Strzelcach Opolskich.
39. Zdjęcia nr 42, 43. Wieża ciśnień w Strzelcach Opolskich.
40. Zdjęcia nr 44, 45. Wysiewanie serc z krzyżem na polu.
41. Zdjęcie nr 46. Przedstawiciele promujący zielarstwo i ziołolecznictwo na Śląsku Opolskim.
42. Zdjęcia nr 47, 48. Kadłubska Zagroda.

12. Załączniki

Załącznik nr 1. Obiekty ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków gminy Strzelce Opolskie

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	ULICA	NR	OBIEKT	DATA POWSTANIA	UWAGI
1	Strzelce Opolskie			Układ urbanistyczny „Stare miasto”		Wpis do rejestru zabytków
2	Strzelce Opolskie	Budowlanych	4	Dom	l. 20 XX w.	
3	Strzelce Opolskie	Chopina	1, 1a	Kamienica	ok. 1905 r.	
4	Strzelce Opolskie	Chopina	3	Dom	pocz. XX w.	
5	Strzelce Opolskie	Chopina	4	Kamienica	k. XIX w., XX w.	
6	Strzelce Opolskie	Chrobrego	3	Kamienica	k. XIX w., ok. 1930 r.	
7	Strzelce Opolskie	Chrobrego	3a	Dom	k. XIX w.	
8	Strzelce Opolskie	Chrobrego	4	Wieża ciśnień	ok. 1915 r.	
9	Strzelce Opolskie	Chrobrego	5	Kamienica	ok. 1910 r.	
10	Strzelce Opolskie	Chrobrego	5a	Oficyna	ok. 1910 r.	
11	Strzelce Opolskie	Dąbrowskiego	2	Kamienica mieszczańska	ok. 1830 r.,	

					pocz. XX w.	
12	Strzelce Opolskie	Dąbrowskiego	4	Dom	ok. 1850 r.	
13	Strzelce Opolskie	Dąbrowskiego	14	Kamienica	ok. 1900 r.	
14	Strzelce Opolskie	Dąbrowskiego	20	Dom	k. XIX w.	
15	Strzelce Opolskie	Dworcowa		Nastawnia kolejowa	l. 20 XX w.	
16	Strzelce Opolskie	Dworcowa		Nastawnia kolejowa	ok. 1930 r.	
17	Strzelce Opolskie	Dworcowa	1-15	Zespół 4 domów z komórkami	pocz. XX w.	
18	Strzelce Opolskie	Dworcowa	2	Dom	l. 20 XX w.	
19	Strzelce Opolskie	Dworcowa	4	Dom	l. 20 XX w.	
20	Strzelce Opolskie	Dworcowa	6	Budynek dworca	l. 20 XX w.	
21	Strzelce Opolskie	Dworcowa	8	Budynek mieszkalno- gospodarczy w zespole dworca	pocz. XX w.	
22	Strzelce Opolskie	Dworcowa	14	Dawny dworzec towarowy	pocz. XX w.	
23	Strzelce Opolskie	Dworcowa	17, 17a	Dom	pocz. XX w.	
24	Strzelce Opolskie	Dworcowa	23	Budynek kasyna	l. 30 XX w.	
25	Strzelce Opolskie	Fabryczna	1	Dom	ok. 1920 r.	
26	Strzelce Opolskie	Floriana	2	Budynek mieszkalno- gospodarczy	4 ćw. XIX w.	Pozwolenie na rozbiórkę, znak UA. 6741.21.2017.DM z dn. 2.08.2017r. – budynek istnieje
27	Strzelce Opolskie	Floriana	3	Budynek mieszkalno- gospodarczy	ok. 1900 r.	Pozwolenie na rozbiórkę, znak UA. 6741.27.2014.DM z dn. 4.08.2014r. – budynek istnieje
28	Strzelce Opolskie	Floriana	6	Budynek mieszkalno- gospodarczy	k. XIX, l. 90 XX w.	
29	Strzelce Opolskie	Floriana	7	Budynek mieszkalno- gospodarczy	pocz. XX w.	
30	Strzelce Opolskie	Floriana	9	Dom	pocz. XX w.	
31	Strzelce Opolskie	Gogolińska		Cmentarz	2 poł. XVII – pocz. XXI w.	
32	Strzelce Opolskie	Gogolińska		Mogiła lotników polskich poległych w Kampanii Wrześniowej 1939 r.	1939 r.- ok. 1975 r.	Wpis do rejestru zabytków
33	Strzelce Opolskie	Gogolińska		Kapliczka słupowa na cmentarzu	Pocz. XIX w.	
34	Strzelce Opolskie	Grunwaldzka	3	Kamienica	4 ćw. XIX, l. 20 XX w.	
35	Strzelce Opolskie	Grunwaldzka	5	Kamienica	pocz. XX w.	
36	Strzelce Opolskie	Habryki		Wiadukt kolejowy	pocz. XX w.	
37	Strzelce Opolskie	Habryki	17	Rzeźnia	ok. 1925 r.	
38	Strzelce Opolskie	Jordanowska	2	Budynek biurowy		
39	Strzelce Opolskie	Jordanowska	3/5	Willa	ok. 1920 r.	
40	Strzelce Opolskie	Jordanowska	4/6	Dom wielorodzinny	ok. 1920 r.	
41	Strzelce Opolskie	Jordanowska	8	Dom wielorodzinny	ok. 1920 r.	
42	Strzelce Opolskie	Klonowa (dawna ul. Świerczewskiego)	3	Więżenie	ok. XIX w.	Wpis do rejestru zabytków
43	Strzelce Opolskie	Klonowa (dawna ul. Świerczewskiego)	10/12	Dom wielorodzinny	pocz. XX w.	
44	Strzelce Opolskie	Klonowa (dawna ul.	14/16	Dom wielorodzinny	pocz. XX w.	

		Świerczewskiego)				
45	Strzelce Opolskie	Klonowa (dawna ul. Świerczewskiego)	18/20	Dom wielorodzinny	pocz. XX w.	
46	Strzelce Opolskie	Kołątaja		Pomnik ze sceną ukrzyżowania	pocz. XX w.	
47	Strzelce Opolskie	Kołątaja	1	Kamienica mieszczańska	k. XIX w.	
48	Strzelce Opolskie	Kołątaja	3	Dom	XIX/XX	
49	Strzelce Opolskie	Kołątaja	5	Dom	k. XIX/XX	
50	Strzelce Opolskie	Kołątaja	6	Kościół Parafialny p.w. Św. Wawrzyńca	1904 – 1907 r.	Wpis do rejestru zabytków
51	Strzelce Opolskie	Kołątaja	9	Plebania	ok. 1920 r.	
52	Strzelce Opolskie	Kościuszki		Kapliczka	k. XIX w. / pocz. XX w.	
53	Strzelce Opolskie	Kościuszki	1	Kamienica mieszkalna	ok. 1925 – 1930 r.	
54	Strzelce Opolskie	Kościuszki	2	Dom	4 ćw. XIX w.	
55	Strzelce Opolskie	Kościuszki	4	Budynek gospodarczy w zespole dawnego browaru	ok. 1880 r.	
56	Strzelce Opolskie	Kościuszki	4	Dawny browar	ok. 1880 r.	Wpis do rejestru zabytków
57	Strzelce Opolskie	Kościuszki	8	Szkoła	ok. 1930 r.	
58	Strzelce Opolskie	Kozielska		Krzyż	1904 r.	
59	Strzelce Opolskie	Kozielska	4	Dom	1870 r., pocz. XX w.	
60	Strzelce Opolskie	Kozielska	5	Pomnik krzyża	k. XIX w.	
61	Strzelce Opolskie	Kozielska	7	Budynek mieszkalno-gospodarczy	4 ćw. XIX w.	
62	Strzelce Opolskie	Kozielska	10	Zagroda	4 ćw. XIX w.	
63	Strzelce Opolskie	Kozielska	15	Dom	ok. 1925 r.	
64	Strzelce Opolskie	Kozielska	15a	Dom	1 ćw. XIX w.	
65	Strzelce Opolskie	Kozielska	17	Budynek mieszkalno-gospodarczy	k. XIX, l. 70 – XX w.	Pozwolenie na rozbiórkę, znak UA.7351-S-450/08 z dn. 5.11.2008 r.- budynek istnieje
66	Strzelce Opolskie	Kozielska	18	Pomnik żołnierzy ofiar wojen światowych	l. 20 XX w.	
67	Strzelce Opolskie	Kozielska	21	Dom	k. XIX w.	
68	Strzelce Opolskie	Kozielska	24	Stodoła	4 ćw. XIX, pocz. XX w.	
69	Strzelce Opolskie	Kozielska	25	Budynek mieszkalno-gospodarczy	ok. 1900 r.	
70	Strzelce Opolskie	Kozielska	26	Stodoła	4 ćw. XIX w., pocz. XX w.	
71	Strzelce Opolskie	Kozielska	30	Dom	1873 r.	
72	Strzelce Opolskie	Kozielska	30	Stodoła	3 ćw. XIX, pocz. XX w.	
73	Strzelce Opolskie	Kozielska	32	Dom	4 ćw. XIX w., ok. 1920 r.	
74	Strzelce Opolskie	Kozielska	35	Budynek mieszkalno-usługowy	4 ćw. XIX, pocz. XX w.	
75	Strzelce Opolskie	Kozielska	36	Dom	pocz. XIX, l. 20 XX w.	
76	Strzelce Opolskie	Kozielska	44	Dom	ok. 1880	
77	Strzelce Opolskie	Kozielska	47	Dom	ok. 1920 r.	
78	Strzelce Opolskie	Kozielska	49	Dom	ok. 1900 r.	
79	Strzelce Opolskie	Kozielska	52	Dom	pocz. XX w.	

80	Strzelce Opolskie	Kozielska	55	Kapliczka	pocz. XX w.	
81	Strzelce Opolskie	Kozielska	55	Kuźnia	pocz. XX w.	
82	Strzelce Opolskie	Kozielska	61	Dom	pocz. XX w.	
83	Strzelce Opolskie	Kozielska	67	Dom	pocz. XX w.	
84	Strzelce Opolskie	Kozielska	68	Dom	ok. 1900 r.	
85	Strzelce Opolskie	Krakowska	1	Kamienica mieszczańska	2 ćw. XIX, pocz. XX w., ok. 2000 r.	
86	Strzelce Opolskie	Krakowska	3	Dom	ok. 1915 r.	
87	Strzelce Opolskie	Krakowska	4	Dom	3 ćw. XIX w., ok. 1925 r.	
88	Strzelce Opolskie	Krakowska	5	Dom	ok. 1915 r.	
89	Strzelce Opolskie	Krakowska	7, 9, 11	Dom	ok. 1915 r.	
90	Strzelce Opolskie	Krakowska	13, 13a	Kamienica	ok. 1930 r.	
91	Strzelce Opolskie	Krakowska	15	Kamienica	XIX/XX w.	
92	Strzelce Opolskie	Krakowska	16	Budynek administracyjno- biurowy	ok. 1930 r.	
93	Strzelce Opolskie	Krakowska	17	Kamienica	k. XIX w.	
94	Strzelce Opolskie	Krakowska	24	Kamienica	4 ćw. XIX w., ok. 1920 r.	
95	Strzelce Opolskie	Krakowska	25	Kamienica	ok. 1890 r.	
96	Strzelce Opolskie	Krakowska	26	Kamienica	pocz. XX w.	
97	Strzelce Opolskie	Krakowska	27	Kamienica	ok. 1890 r.	
98	Strzelce Opolskie	Krakowska	28	Kamienica	ok. 1880 r.	
99	Strzelce Opolskie	Krakowska	30	Kamienica, obecnie budynek administracyjno- usługowy	ok. XIX w., ok. XX w.	
100	Strzelce Opolskie	Krakowska	31	Bar, restauracja	ok. 1930 r.	
101	Strzelce Opolskie	Krakowska	38	Szkoła	ok. 1880 r.	
102	Strzelce Opolskie	Krakowska	39	Kamienica	pocz. XX w.	
103	Strzelce Opolskie	Krakowska	40a	Wozownia	pocz. XX w.	
104	Strzelce Opolskie	Krakowska	46	Dom	lata 30 XX w.	
105	Strzelce Opolskie	Krakowska	53	Kamienica z oficyną	4 ćw. XIX, l. 20 XX w.	
106	Strzelce Opolskie	Krakowska	57	Dom	ok. 1915 r., l. 60 XX w.	
107	Strzelce Opolskie	Kupiecka (dawna ul. Rosenbergów)	1	Dom	1930 r.	
108	Strzelce Opolskie	Kupiecka (dawna ul. Rosenbergów)	3	Willa	ok. 1930 r.	
109	Strzelce Opolskie	Kupiecka (dawna ul. Rosenbergów)	4	Dom	ok. 1930 r.	
110	Strzelce Opolskie	Kupiecka (dawna ul. Rosenbergów)	5	Willa	ok. 1930 r.	
111	Strzelce Opolskie	Kupiecka (dawna ul. Rosenbergów)	8	Willa	ok. 1930 r.	
112	Strzelce Opolskie	Kupiecka (dawna ul. Rosenbergów)	10	Willa	ok. 1935 r.	
113	Strzelce Opolskie	Kupiecka (dawna ul. Rosenbergów)	11	Willa	ok. 1930 r.	
114	Strzelce Opolskie	Kupiecka (dawna ul. Rosenbergów)	12	Willa	ok. 1930 r.	
115	Strzelce Opolskie	Kupiecka (dawna ul. Rosenbergów)	16	Willa	ok. 1930 r.	
116	Strzelce Opolskie	Lange	1	Kamienica	ok. 1820 r.	
117	Strzelce Opolskie	Lange	3	Dom	1 poł. XIX w.	Wpis do rejestru

						zabytków
118	Strzelce Opolskie	Lange	5	Dom	poł. XIX w.	Wpis do rejestru zabytków
119	Strzelce Opolskie	Leśna	1	Dom	XIX/XX w.	
120	Strzelce Opolskie	Leśna	3	Dom	k. XIX w.	
121	Strzelce Opolskie	Leśna	5	Budynek warsztatowy	pocz. XX w.	
122	Strzelce Opolskie	Leśna	8	Dom	k. XIX w.	
123	Strzelce Opolskie	Ligonia	4	Willa	ok. 1920 r.	
124	Strzelce Opolskie	1 Maja		Pomnik krzyża	1908 r.	
125	Strzelce Opolskie	1 Maja	1	Dom	4 ćw. XIX w.	
126	Strzelce Opolskie	1 Maja	6	Dom	4 ćw. XIX w.	
127	Strzelce Opolskie	1 Maja	7	Dom	ok. 1890 r.	
128	Strzelce Opolskie	1 Maja	8	Dom	4 ćw. XIX w.	
129	Strzelce Opolskie	1 Maja	9	Dom	pocz. XX w., ok. 2000 r.	
130	Strzelce Opolskie	1 Maja	10	Dom	ok. 1890 r.	
131	Strzelce Opolskie	1 Maja	11	Dom	ok. 1915 r.	
132	Strzelce Opolskie	1 Maja	12	Dom	ok. 1900 r.	
133	Strzelce Opolskie	1 Maja	14	Dom	ok. 1900 r.	
134	Strzelce Opolskie	1 Maja	14	Budynek gospodarczy	ok. 1900 r.	
135	Strzelce Opolskie	1 Maja	17	Dom	4 ćw. XIX w.	
136	Strzelce Opolskie	1 Maja	20	Dom	pocz. XX w.	
137	Strzelce Opolskie	1 Maja	22	Dom	4 ćw. XIX w., pocz. XX w.	
138	Strzelce Opolskie	1 Maja	24	Dom	pocz. XX w.	
139	Strzelce Opolskie	1 Maja	26	Szkoła	ok. XIX w., l. 20 XX w.	
140	Strzelce Opolskie	1 Maja	27	Dom	2 poł. XIX, pocz. XX w.	
141	Strzelce Opolskie	1 Maja	33	Dom	ok. 1900 - 1930 r.	
142	Strzelce Opolskie	Marka Prawego		Cmentarz ewangelicki	pocz. XIX – 1 poł. XX w.	
143	Strzelce Opolskie	Marka Prawego		Trafostacja w zespole dawnych zakładów wapienniczych	ok. 1925 r.	
144	Strzelce Opolskie	Marka Prawego		Wozownia (II) w zespole folwarcznym	pocz. XX w.	
145	Strzelce Opolskie	Marka Prawego	9	Kamienica	pocz. XX w.	
146	Strzelce Opolskie	Marka Prawego	11	Kamienica	k. XIX w.	
147	Strzelce Opolskie	Marka Prawego	13	Kamienica	k. XIX w.	
148	Strzelce Opolskie	Marka Prawego	18	Poczta	k. XIX w.	
149	Strzelce Opolskie	Marka Prawego	20	Kamienica	k. XIX w.	
150	Strzelce Opolskie	Marka Prawego	21	Szkoła	k. XIX w.	
151	Strzelce Opolskie	Marka Prawego	22	Kamienica	pocz. XX w.	
152	Strzelce Opolskie	Marka Prawego	24	Zespół zabudowań młyna	pocz. XX w.	Budynki objęte decyzją nr 39/13, UA.6741.38.2013.DM z dn. 24.09.2013 – pozwolenie na rozbiórkę (nr ewid. budynków: 1819, 1820, 1824, 1823, 1822, 1828, 1827, 1826), budynek objęty decyzją nr 9/19, UA.6741.41.2018.DM z dn. 01.02.2019 – pozwolenie na rozbiórkę (nr. ewid. budynku:1831)

153	Strzelce Opolskie	Marka Prawego	26	Dom	ok. 1900 r.	
154	Strzelce Opolskie	Marka Prawego	28-30	Kamienica	k. XIX w., l. 60 XX w.	
155	Strzelce Opolskie	Marka Prawego	31	Dom	4 ćw. XIX w., k. XX w.	
156	Strzelce Opolskie	Marka Prawego	32	Budynek gospodarczy w zespole folwarcznym	pocz. XX w.	
157	Strzelce Opolskie	Marka Prawego	32	Obora w zespole folwarcznym	3 ćw. XIX w.	
158	Strzelce Opolskie	Marka Prawego	32	Stajnia w zespole folwarcznym	3 ćw. XIX w., pocz. XX w.	
159	Strzelce Opolskie	Marka Prawego	32	Wozownia (I) w zespole folwarcznym	4 ćw. XIX w., pocz. XX w.	
160	Strzelce Opolskie	Marka Prawego	32b	Dom w zespole folwarcznym	1 ćw. XIX w., 2000 r.	
161	Strzelce Opolskie	Marka Prawego	33	Stodoła	4 ćw. XIX w.	
162	Strzelce Opolskie	Marka Prawego	50	Hala produkcyjna w zespole dawnych zakładów wapienniczych	pocz. XX w.	
163	Strzelce Opolskie	Marka Prawego	50a	Dom w zespole dawnych zakładów wapienniczych	pocz. XX w.	
164	Strzelce Opolskie	Marka Prawego	52	Dom w zespole dawnych zakładów wapienniczych	pocz. XX w.	
165	Strzelce Opolskie	Matejki	2	Dom w zespole dawnych zakładów wapienniczych	pocz. XX w.	
166	Strzelce Opolskie	Matejki	6	Dom	ok. 1920 r.	
167	Strzelce Opolskie	Matejki	9	Dom	pocz. XX w.	
168	Strzelce Opolskie	Matejki	12	Dom	ok. 1900 r.	
169	Strzelce Opolskie	Matejki	13	Bramy ze stróżówką do zespołu dawnych zakładów wapienniczych	pocz. XX w.	
170	Strzelce Opolskie	Matejki	13	Zespół dawnych zakładów wapienniczych	pocz. XX w.	
171	Strzelce Opolskie	Matejki	14	Dom w zespole dawnych zakładów wapienniczych	ok. 1900 r.	
172	Strzelce Opolskie	Matejki	19	Dom	l. 20 XX w.	
173	Strzelce Opolskie	Matejki (dawna Leśna Boczna 2, osiedle robotnicze)	25	Dom wielorodzinny	XIX / XX w.	
174	Strzelce Opolskie	Matejki (dawna Leśna Boczna 3, osiedle robotnicze)	26	Dom wielorodzinny	XIX / XX w.	
175	Strzelce Opolskie	Matejki	27	Dom	ok. 1915 r.	
176	Strzelce Opolskie	Matejki	28	Dom	ok. 1915 r.	
177	Strzelce Opolskie	Matejki	29	Dom	ok. 1915 r.	
178	Strzelce Opolskie	Miarki	1	Budynek administracyjny w zespole więzienia	l. 22 XX w.	Wpis do rejestru zabytków
179	Strzelce Opolskie	Miarki	1	Budynek penitencjarny w zespole więzienia	k. XIX w.	Wpis do rejestru zabytków
180	Strzelce Opolskie	Miarki	1	Mur zewnętrzny w zespole więzienia	pocz. XX w.	Wpis do rejestru zabytków
181	Strzelce Opolskie	Miarki	2/4	Dom	ok. 1900 r.	
182	Strzelce Opolskie	Mickiewicza		Trafostacja	ok. 1925 r.	
183	Strzelce Opolskie	Mickiewicza	3	Dom	pocz. XX w.	
184	Strzelce Opolskie	Mickiewicza	11	Dom	pocz. XX w.	
185	Strzelce Opolskie	Mickiewicza	13	Dom	ok. 1905 r.	
186	Strzelce Opolskie	Mickiewicza	17	Dom w zespole młyna	ok. 1910 r.	
187	Strzelce Opolskie	Mickiewicza	18a	Rządówka w zespole folwarcznym	2 ćw. XIX w., k. XIX w.	

188	Strzelce Opolskie	Mickiewicza	18b	Czworak w zespole folwarcznym	4 ćw. XIX, l. 70 XX w.	
189	Strzelce Opolskie	Mickiewicza	18c	Czworak w zespole folwarcznym	3 ćw. XIX w.	
190	Strzelce Opolskie	Mickiewicza	18g	Obora w zespole folwarcznym	pocz. XX w.	
191	Strzelce Opolskie	Mickiewicza	19	Młyn	pocz. XX w., l. 70 XX w.	
192	Strzelce Opolskie	Mickiewicza	21	Budynek	ok. 1920 r.	
193	Strzelce Opolskie	Moniuszki	2	Dom wielorodzinny	ok. 1920 r.	
194	Strzelce Opolskie	Moniuszki	8	Dom wielorodzinny z ogrodzeniem	pocz. XX w.	
195	Strzelce Opolskie	Moniuszki	10	Willa	ok. 1920 r.	
196	Strzelce Opolskie	Mostowa	5a	Dom	4 ćw. XIX w.	
197	Strzelce Opolskie	Mostowa	9	Dom	3 ćw. XIX w., ok. 1920 r., ok. 2000 r.	
198	Strzelce Opolskie	Mostowa	9	Obora	ok. 1920 r.	
199	Strzelce Opolskie	Mostowa	19	Dom	pocz. XX w.	
200	Strzelce Opolskie	Nowowiejska		Kapliczka	pocz. XIX w., ok. 1900 r.	
201	Strzelce Opolskie	Nowowiejska	33	Dom	ok. XIX w.	
202	Strzelce Opolskie	Nowowiejska	37	Budynek mieszkalno-gospodarczy	3 ćw. XIX, pocz. XX w.	
203	Strzelce Opolskie	Opolska, Parafialna, Zamkowa		Pozostałości muru obronnego	pocz. XIX - XV w.	
204	Strzelce Opolskie	Opolska		Kościół Cmentarny pw. Św. Barbary	1683– 1690 r.	Wpis do rejestru zabytków
205	Strzelce Opolskie	Opolska	4	Kościół ewangelicki, obecnie katolicki pw. Bożego Ciała	1825/6 r., ok. 1880 r.	Wpis do rejestru zabytków
206	Strzelce Opolskie	Opolska	11	Budynek sądu	ok. 1925 r.	
207	Strzelce Opolskie	Opolska	36	Szpital	1929 – 1931 r.	
208	Strzelce Opolskie	Opolska	46	Zespół kąpieliska miejskiego	1935 – 1936 r.	
209	Strzelce Opolskie	Opolska	46	Kąpielisko miejskie – budynek bramny	1935 – 1936 r.	
210	Strzelce Opolskie	Opolska	46	Kąpielisko miejskie – drewniany pawilon	1935 – 1936 r.	
211	Strzelce Opolskie	Parafialna		Kaplica grobowa	4 ćw. XIX w.	
212	Strzelce Opolskie	Parafialna		Dawna baszta, obecnie dzwonnica przy kościele parafialnym pw. Św. Wawrzyńca	pocz. XIV w., XVII/XVII w.	Wpis do rejestru zabytków
213	Strzelce Opolskie	Parafialna	1	Kamienica	1875 r.	Wpis do rejestru zabytków
214	Strzelce Opolskie	Parafialna	2	Dom sióstr zakonnych	2 poł. XVIII, XX w.	Wpis do rejestru zabytków
215	Strzelce Opolskie	Park Miejski		Park w zespole zamkowym	2 ćw. XIX – XX w.	Wpis do rejestru zabytków
216	Strzelce Opolskie	Parkowa		Mostek drogowy w parku miejskim	Ok. 1770 - 1966 r.	
217	Strzelce Opolskie	Piłsudskiego	20	Dom	Ok. 1930 r.	
218	Strzelce Opolskie	Piłsudskiego	22	Dom	l. 30 XX w.	
219	Strzelce Opolskie	Piłsudskiego	24	Dom	l. 30 XX w.	
220	Strzelce Opolskie	Piłsudskiego	26	Willa	ok. 1925 r.	
221	Strzelce Opolskie	Plac M. Kopernika	1	Budynek produkcyjny	pocz. XX w.	
222	Strzelce Opolskie	Plac M. Kopernika	1	Magazyn	ok. 1900 r.	
223	Strzelce Opolskie	Plac Myśliwca		Pomnik Myśliwca	ok. 1930 r.	

224	Strzelce Opolskie	Plac Myśliwca	1	Ratusz	XVI w., 1844 – 1846 r.	Wpis do rejestru zabytków
225	Strzelce Opolskie	Plac Targowy		Tartak w zespole folwarcznym	pocz. XX w.	
226	Strzelce Opolskie	Plac Targowy		Trafostacja	ok. 1925 r.	
227	Strzelce Opolskie	Plac Targowy	5	Dom	pocz. XX w.	
228	Strzelce Opolskie	Plac Targowy	7	Dom	pocz. XX w.	
229	Strzelce Opolskie	Plac Targowy	9	Dom	pocz. XX w.	
230	Strzelce Opolskie	Plac S. Żeromskiego	1	Kamienica z oficyną boczną	4 ćw. XIX w., 1. 70 XX w.	
231	Strzelce Opolskie	Plac S. Żeromskiego	2/3	Dom wielorodzinny	1920 – 1930 r.	
232	Strzelce Opolskie	Plac S. Żeromskiego	4	Kamienica	3 ćw. XIX w.	
233	Strzelce Opolskie	Plac S. Żeromskiego	6	Kamienica	4 ćw. XIX w.	
234	Strzelce Opolskie	Plac S. Żeromskiego	8	Kamienica	ok. 1900 r.	
235	Strzelce Opolskie	Plac S. Żeromskiego	9	Kamienica	pocz. XX w.	
236	Strzelce Opolskie	Plac S. Żeromskiego	10	Bank	pocz. XX w.	
237	Strzelce Opolskie	Powstańców Śląskich		Trafostacja	1. 20 XX w.	
238	Strzelce Opolskie	Powstańców Śląskich	2	Kamienica	ok. 1910 r.	
239	Strzelce Opolskie	Powstańców Śląskich	4	Kamienica	ok. 1900 r.	
240	Strzelce Opolskie	Powstańców Śląskich	8	Dom zakonny zgromadzenia sióstr św. Elżbiety	ok. 1900 r.	Wpis do rejestru zabytków
241	Strzelce Opolskie	Powstańców Śląskich	16	Dom	pocz. XX w.	
242	Strzelce Opolskie	Powstańców Śląskich	20	Kamienica	ok. 1915 r.	
243	Strzelce Opolskie	Powstańców Śląskich	24	Dom	ok. 1915 r.	
244	Strzelce Opolskie	Prusa	3, 3a	Dom	pocz. XX w., 1. 90 XX w.	
245	Strzelce Opolskie	Prusa	5, 5a	Dom	pocz. XX w.	
246	Strzelce Opolskie	Prusa	7, 7a	Dom	lata 20-te XX w.	
247	Strzelce Opolskie	Rychła	14	Budynek mieszkalny przy bażaniarni w parku zamkowym	ok. 1925 r.	Wpis do rejestru zabytków
248	Strzelce Opolskie	Rychła	14	Budynek gospodarczy w zespole bażaniarni w parku zamkowym	ok. 1870 r.	Wpis do rejestru zabytków
249	Strzelce Opolskie	Rychła	14	Budynek mieszkalno-gospodarczy w zespole bażaniarni	ok. XIX w.	Wpis do rejestru zabytków
250	Strzelce Opolskie	Rynek	15	Kamienica mieszczańska	pocz. XIX w., pocz. XX w.	Wpis do rejestru zabytków
251	Strzelce Opolskie	Rynek	16	Kamienica mieszkalna	2 ćw. XIX w.	Wpis do rejestru zabytków
252	Strzelce Opolskie	Rynek	17	Kamienica mieszczańska	ok. 1830 r.	Wpis do rejestru zabytków
253	Strzelce Opolskie	Rynek	17	Kamienica mieszczańska	ok. 1830 r., ok. XIX w.	Wpis do rejestru zabytków
254	Strzelce Opolskie	Rynek	18	Kamienica mieszczańska	ok. poł. XIX w., pocz. XX w.	Wpis do rejestru zabytków
255	Strzelce Opolskie	Rynek (dawny Plac Przyjaźni 6-6a)	19/20	Dom	ok. 1850 - 1960 r.	Decyzja Starosty Strzeleckiego nr. UA.6740.1.227.201 4.DM- pozwolenie na przebudowę i zmianę konstrukcji dachu
256	Strzelce Opolskie	Rynek (dawny Plac Przyjaźni 7)	21	Kamienica	2 poł. XIX w., 1960 r.	

257	Strzelce Opolskie	Rynek	22	Kamienica mieszczańska	2 ćw. XIX, pocz. XX	
258	Strzelce Opolskie	Rynek (dawny Plac Przyjaźni 9)	23	Kamienica	2 poł. XIX w., 1960 r.	
259	Strzelce Opolskie	Rynek	24	Kamienica	ok. 4 ćw. XIX w., pocz. XX, pocz. XXI	
260	Strzelce Opolskie	Rynek	25	Kamienica	ok. 1905 r.	
261	Strzelce Opolskie	Rynek (dawny Plac Przyjaźni 12-13)	26/27	Kamienica	pocz. XX w.	
262	Strzelce Opolskie	Sosnowa	1, 4, 5, 6, 7	Zespół domów wielorodzinnych	1. 30 XX w.	Decyzja Starosty Strzeleckiego nr. UA.6740.1.331.201 8.DM z dn. 18.10.2018 r.- pozwolenie na dobudowę balkonów
263	Strzelce Opolskie	Strzelców Bytomskich		Trafostacja	pocz. XX w.	
264	Strzelce Opolskie	Strzelców Bytomskich	3	Hotel - restauracja	ok. 1920 r.	
265	Strzelce Opolskie	Świerzego	13	Dom	ok. 1920 r.	
266	Strzelce Opolskie	Świerzego	13	Budynek gospodarczy	pocz. XX w.	
267	Strzelce Opolskie	Świerzego	15	Dom	pocz. XX w.	Decyzja Starosty Strzeleckiego nr. UA.6740.1.70.2017 .DM z dn. 26.05.2017 r.- pozwolenie na przebudowę garażu z częściową rozbiórką
268	Strzelce Opolskie	Świerzego	16	Kamienica	1910 r.	
269	Strzelce Opolskie	Świerzego	42	Dawna szkoła	ok. 1915 r.	
270	Strzelce Opolskie	Świerzego	50	Dom	1. 30 XX w.	
271	Strzelce Opolskie	Świerzego	73	Budynek mieszkalno- gospodarczy	pocz. XX w.	
272	Strzelce Opolskie	Ujazdowska		Pomnik krzyża	pocz. XX w.	
273	Strzelce Opolskie	Ujazdowska		Trafostacja	ok. 1925 r.	
274	Strzelce Opolskie	Ujazdowska	2	Dom	pocz. XX w.	
275	Strzelce Opolskie	Ujazdowska	4	Dom	ok. 1900 r.	
276	Strzelce Opolskie	Ujazdowska	7	Dom	ok. XIX w.	
277	Strzelce Opolskie	Ujazdowska	8	Dom	pocz. XX w.	
278	Strzelce Opolskie	Ujazdowska	10	Dom	pocz. XX, l. 20 XX w.	
279	Strzelce Opolskie	Ujazdowska	14	Dom	pocz. XX w.	
280	Strzelce Opolskie	Ujazdowska	16	Dom	pocz. XX w.	
281	Strzelce Opolskie	Ujazdowska	18	Budynek mieszkalno- usługowy	pocz. XX w.	
282	Strzelce Opolskie	Ujazdowska	19	Dom	ok. 1915 r.	
283	Strzelce Opolskie	Ujazdowska	26	Budynek mieszkalno- gospodarczy	ok. 1900 r.	
284	Strzelce Opolskie	Ujazdowska	27	Kapliczka	I poł. XIX w.	Wpis do rejestru zabytków
285	Strzelce Opolskie	Ujazdowska	30	Dom	pocz. XX w.	

286	Strzelce Opolskie	Ujazdowska	31	Budynek mieszkalno-gospodarczy	ok. 1920 r.	
287	Strzelce Opolskie	Ujazdowska (dawna Budowlanych 33)	33	Dom z częścią gospodarczą	XIX/XX w.	
288	Strzelce Opolskie	Ujazdowska	37	Budynek mieszkalno-gospodarczy	ok. XIX w., l. 20 XX w.	
289	Strzelce Opolskie	Ujazdowska	46	Budynek gospodarczy	1900 r.	
290	Strzelce Opolskie	Ujazdowska	50	Dom	ok. 1920, l. 80 XX w.	
291	Strzelce Opolskie	Ujazdowska	62	Budynek mieszkalno-gospodarczy	pocz. XX w., ok. 2000 r.	
292	Strzelce Opolskie	Ujazdowska	64	Dom	ok. XIX w.	
293	Strzelce Opolskie	Ujazdowska	66	Budynek mieszkalno-gospodarczy	ok. 1870 r.	
294	Strzelce Opolskie	Ujazdowska	68	Budynek mieszkalno-gospodarczy	4 ćw. XIX w.	
295	Strzelce Opolskie	Ujazdowska	72	Budynek mieszkalno-gospodarczy	pocz. XX w.	
296	Strzelce Opolskie	Ujazdowska	74	Obora	ok. XIX w.	
297	Strzelce Opolskie	Ujazdowska	74	Spichlerz	4 ćw. XIX w., pocz. XX w.	
298	Strzelce Opolskie	Wajdy	1	Dom	k. XIX w.	
299	Strzelce Opolskie	Wałowa	1	Dom	ok. 1925 r.	
300	Strzelce Opolskie	Wałowa	2	Dom	ok. XIX w.	
301	Strzelce Opolskie	Wałowa	3	Dom	ok. 1880 r., przeb. 1930 r.	
302	Strzelce Opolskie	Wałowa	7	Kamienica	ok. XIX w.	
303	Strzelce Opolskie	Wojska Polskiego	2	Kamienica mieszczańska	ok. 1830 r., pocz. XX w.	
304	Strzelce Opolskie	Wojska Polskiego	6	Kamienica mieszczańska	2 ćw. XIX w., pocz. XX w., l. 90 XX w.	
305	Strzelce Opolskie	Zamkowa		Brama do zespołu zamkowego	I poł. XVIII, I poł. XIX w.	Wpis do rejestru zabytków
306	Strzelce Opolskie	Zamkowa	1	Bank	1925 r.	
307	Strzelce Opolskie	Zamkowa	2	Oficina w zespole zamkowym	II poł. XVI	
308	Strzelce Opolskie	Zamkowa	3	Ruina zamku	ok. XIII, XV, 1563 – 1598 r., pocz. XVII w.	Wpis do rejestru zabytków
309	Strzelce Opolskie	Zamkowa	4	Oficina w zespole zamkowym	pocz. XX w.	Wpis do rejestru zabytków
310	Strzelce Opolskie	Zamkowa	9	Masztalernia w zespole zamkowym	ok. 1870 r.	Wpis do rejestru zabytków
311	Strzelce Opolskie	Żwirki i Wigury	3	Dom	ok. 1905 r.	
312	Strzelce Opolskie	Żwirki i Wigury	4	Dom	ok. 1905 r.	
313	Strzelce Opolskie	Żwirki i Wigury	5	Dom	ok. 1905 r.	
314	Łętowa Strzelecka	Centawska	2	Poczta	pocz. XX w.	
315	Łętowa Strzelecka	Dworcowa		Grobowiec rodu von Posadowsky na terenie parku w zespole pałacowo-folwarcznym	1844 r.	
316	Łętowa Strzelecka	Dworcowa		Nastawnia Kolejowa		
317	Łętowa Strzelecka	Dworcowa	1	Budynek mieszkalno-gospodarczy	pocz. XX w., ok. 1930 r.	
318	Łętowa Strzelecka	Dworcowa	7	Pałac	ok. XIX w.	Wpis do rejestru

						zabytków
319	Błotnica Strzelecka	Dworcowa	7	Park w zespole pałacowo-folwarcznym	I poł. XIX w. – 1945 r.	Wpis do rejestru zabytków
320	Błotnica Strzelecka	Dworcowa	7, 9	Mur ogrodzenia pałacowo-folwarcznego	I poł. XIX – ok. 1925 r.	Wpis do rejestru zabytków
321	Błotnica Strzelecka	Dworcowa	11-13	Czworak w zespole pałacowo-folwarcznym	I ćw. XIX, pocz. XX w.	
322	Błotnica Strzelecka	Dworcowa	15	Stajnia w zespole pałacowo-folwarcznym	pocz. XX w.	
323	Błotnica Strzelecka	Dworcowa	20	Dom w zespole dworca kolejowego	k. XIX, l. 20 XX w.	
324	Błotnica Strzelecka	Dworcowa	22	Dom w zespole dworca kolejowego	k. XIX w.	
325	Błotnica Strzelecka	Leśna	2	Dom	pocz. XX w.	
326	Błotnica Strzelecka	Parkowa	3	Kuźnia	ok. XIX w.	
327	Błotnica Strzelecka	Powstańców Śląskich	1	Stodoła	ok. 1920 r.	
328	Błotnica Strzelecka	Toszecka		Kapliczka p.w. św. Jana Nepomucena	ok. 1850 r., ok. 1900 r.	
329	Błotnica Strzelecka	Toszecka	5	Stodoła	pocz. XX w.	
330	Błotnica Strzelecka	Toszecka	14	Dom	pocz. XX w.	
331	Błotnica Strzelecka	Toszecka	15	Czworak	ok. poł. XIX, l. 20 XX w.	
332	Błotnica Strzelecka	Toszecka	19	Budynek w zespole szkoły	ok. 1930 r.	
333	Błotnica Strzelecka	Wiejska		Trafostacja	ok. 1925 r.	
334	Błotnica Strzelecka	Wiejska	2	Budynek mieszkalno-gospodarczy	pocz. XX, l. 30 XX w.	
335	Błotnica Strzelecka	Wiejska	3	Dom	4 ćw. XIX, pocz. XX, l. 70 XX w.	
336	Błotnica Strzelecka	Wiejska	6	Budynek mieszkalno-gospodarczy	pocz. XX w.	
337	Błotnica Strzelecka	Wiejska	6	Stodoła i spichlerz	pocz. XX w.	
338	Błotnica Strzelecka	Wiejska	11	Budynek mieszkalno-gospodarczy	pocz. XX w.	
339	Błotnica Strzelecka	Wiejska	15	Budynek mieszkalno-gospodarczy	ok. 1925 r.	
340	Błotnica Strzelecka	Wiejska	19	Budynek mieszkalno-gospodarczy	4 ćw. XIX w.	
341	Brzezina	Park Miejski	dz. nr 561	Wieża „Ischl” w parku zamkowym	1841 – 1842 r.	
342	Brzezina	na pld. od zespołu folwarcznego		Kapliczka	1 ćw. XIX w.	
343	Brzezina	Lipowa		Obora w zespole folwarcznym	pocz. XX w.	
344	Brzezina	Lipowa		Obora w zespole folwarcznym	4 ćw. XIX, pocz. XX w.	
345	Brzezina	Lipowa		Wozownia w zespole folwarcznym	pocz. XX w.	
346	Brzezina	Lipowa		Stodoła w zespole folwarcznym	pocz. XX w.	
347	Brzezina	Lipowa		Stodoła w zespole folwarcznym	ok. 1920 r.	
348	Dziewkowice	Korfantego	2	Kapliczka	k. XIX w.	
349	Dziewkowice	Korfantego	8	Stodoła	k. XIX w.	
350	Dziewkowice	Kościelna		Trafostacja	ok. 1925 r.	
351	Dziewkowice	Kościelna	5	Kuźnia	4 ćw. XIX w.	
352	Dziewkowice	Kościelna	5	Stodoła	pocz. XX w.	
353	Dziewkowice	Lompy	17	Budynek mieszkalno-	pocz. XX, l. 70	

				gospodarczy	XX w.	
354	Dziewkowice	Lompy		Pomnik krzyża	ok. 1900 r.	
355	Dziewkowice	Miarki	1	Dom dróżnika	k. XIX, l. 20 XX w. ok. 2000 r.	
356	Dziewkowice	Miarki	8	Budynek mieszkalno-gospodarczy oraz lamus	k. XIX w.	
357	Dziewkowice	Ogrodowa	8	Spichlerz	pocz. XX w.	
358	Dziewkowice	Ogrodowa	11	Dom	4 ćw. XIX w., ok. 2000 r.	
359	Dziewkowice	Ogrodowa	12	Budynek mieszkalno-gospodarczy	ok. XIX, l. 70 XX w.	
360	Dziewkowice	Plac Klasztorny	3-4	Spichlerz w zespole dworskim	4 ćw. XVIII, pocz. XX w.	Wpis do rejestru zabytków
361	Dziewkowice	Plac Klasztorny	7-8	Czworak w zespole folwarcznym	1 ćw. XIX, pocz. XX w.	
362	Dziewkowice	Poprzeczna		Stodoła	3 ćw. XIX w.	
363	Dziewkowice	Poprzeczna	4	Stodoła	ok. 1920 r.	
364	Dziewkowice	Poprzeczna	5	Budynek mieszkalno-gospodarczy	ok. 1920 - 1958 r.	
365	Dziewkowice	Poprzeczna	6	Stodoła	3 ćw. XIX, l. 20 XX w.	
366	Dziewkowice	Poprzeczna	11	Stodoła	4 ćw. XIX, . 20 XX w.	
367	Dziewkowice	Sportowa	1	Dom	ok. 1920 r. l. 70 XX w.	
368	Dziewkowice	Strzelecka	1	Budynek w zespole szkoły	ok. 1930 r.	
369	Dziewkowice	Strzelecka	3	Szkoła	ok. 1930 r.	
370	Dziewkowice	Strzelecka	5	Dom w zespole szkoły	ok. 1930 r.	
371	Dziewkowice	Szkolna	2	Dom	ok. 1920 r., l. 70 XX w.	
372	Dziewkowice	Szkolna	13	Dom	ok. 1900 r., l. 20 XX w.	
373	Dziewkowice	Szkolna	17	Dom z piekarnią	ok. 1900 r., 2006 r.	
374	Grodzisko	Główna		Pomnik krzyża	ok. XIX w.	
375	Grodzisko	Główna		Pomnik krzyża	1886 r.	
376	Grodzisko	Główna		Trafostacja	ok. 1925 r.	
377	Grodzisko	Główna	20	Obora	1 ćw. XIX, pocz. XX w.	
378	Grodzisko	Główna	22	Stodoła	4 ćw. XIX, l. 20 XX w.	
379	Grodzisko	Główna	25	Budynek mieszkalno-gospodarczy	4 ćw. XIX w.	
380	Grodzisko	Główna	28a	Kościół parafialny p.w. św. Katarzyny	1812-1924 r.	Wpis do rejestru zabytków
381	Grodzisko	Główna	28a	Pomnik krzyża przy kościele	1885 r.	
382	Grodzisko	Główna	28a	Ogrodzenie kościoła parafialnego	pocz. XIX, l. 20 XX w., ok. 1950 r.	
383	Grodzisko	Główna	28a	Dom parafialny	pocz. XX w.	
384	Grodzisko	Główna	35	Szkoła	pocz. XX w.	
385	Grodzisko	Główna	42	Dom	ok. 1920 r.	
386	Grodzisko	Główna	44	Sala taneczno-widowiskowa przy	k. XIX w.	

				karczmię		
387	Grodzisko	Główna	46	Budynek mieszkalno-gospodarczy	ok. 1920 r.	
388	Grodzisko	Wolności		Kapliczka słupowa oraz pomnik krzyża	2 ćw. XIX w., 1906 r.	
389	Jędrynie	Krótką	8	Stodoła	4 ćw. XIX w.	
390	Jędrynie	Polna/Dębowa		Pomnik krzyża	1902 r.	
391	Kadłub	Barwinek	7	Tartak wodny	pocz. XX w.	
392	Kadłub	Barwinek	7	Dom w zespole tartaku wodnego	ok. XIX w., l. 70 XX w.	
393	Kadłub	Dworcowa	45	Pomnik krzyża	ok. 1915 r.	
394	Kadłub	Dworcowa	57	Dom	pocz. XX w.	
395	Kadłub	Dworcowa	61	Dworzec kolejowy	pocz. XX w.	
396	Kadłub	Dworcowa	76	Dawna poczta	XIX/XX w.	
397	Kadłub	Kolejowa	2	Dawna szkoła	1804 r., l. 20 XX w., 2002 r.	
398	Kadłub	Krótką	8	Dom	1913 - 1914 r., 1928 r.	
399	Kadłub	Krótką	8	Obora ze stodołą	pocz. XX w.	
400	Kadłub	Leśna	8	Obora	4 ćw. XIX w.	
401	Kadłub	Młyńska	1	Stodoła	4 ćw. XIX w.	
402	Kadłub	Młyńska	2	Młyn wodny	pocz. XX w., XX/XXI w.	
403	Kadłub	Piaskowa	4	Budynek mieszkalno-gospodarczy	ok. 1925 r.	
404	Kadłub	Piaskowa	6	Budynek mieszkalno-gospodarczy	pocz. XX w.	
405	Kadłub	Piaskowa	9	Karczma	pocz. XX w., 2006 r.	
406	Kadłub	Piaskowa	24	Budynek mieszkalno-gospodarczy	pocz. XX w.	
407	Kadłub	Piaskowa	26	Dom	ok. 1925 r.	
408	Kadłub	Piaskowa	28	Dom	ok. 1920 r.	
409	Kadłub	Polna	1	Obora ze stodołą i wozownią	pocz. XX w.	
410	Kadłub	Powstańców Śląskich		Kaplica	1 ćw. XIX w.	
411	Kadłub	Powstańców Śląskich		Przepust wodny na rzece Jemielnicy	pocz. XX w., l. 80 XX w.	
412	Kadłub	Powstańców Śląskich		Kościół parafialny p.w. Chrystusa Króla	1934 – 1935 r.	
413	Kadłub	Powstańców Śląskich	5	Spichlerz	pocz. XX w.	
414	Kadłub	Powstańców Śląskich	5	Stodoła	1896 r., l. 20 XX w.	
415	Kadłub	Powstańców Śląskich	12	Karczma	1911 r. – 1928 r.	
416	Kadłub	Powstańców Śląskich	30	Dom ze stodołą	pocz. XX w.	
417	Kadłub	Wodna		Most nad odnogą rzeczki Jemielnicy	2 ćw. XIX, l. 30 XX w.	
418	Kadłub	Wodna	9	Czworak w zespole dworsko-folwarcznym	pocz. XIX, l. 70 XX w.	Wpis do rejestru zabytków
419	Kadłub	Wodna	11	Rządówka w zespole dworsko-folwarcznym	2 ćw. XIX w., l. 20 XX w.	Wpis do rejestru zabytków
420	Kadłub	Wodna	15	Czworak w zespole dworsko-folwarcznym	2 ćw. XIX w., pocz. XX w., l. 80 XX w.	Wpis do rejestru zabytków
421	Kadłub	Wodna	15	Dom z oborą w zespole dworsko-folwarcznym	pocz. XIX w., pocz. XX w.	
422	Kadłub	Wolności	5	Dom mieszkalny z częścią	ok. XIX w.	

				gospodarczą		
423	Kadłub	Wolności	7	Budynek mieszkalno-gospodarczy	pocz. XX w., l. 20 XX w.	
424	Kadłub	Wolności	7	Dom z częścią gospodarczą	XIX/XX w.	
425	Kadłub	Wolności	7	Obora	pocz. XX w.	
426	Kadłub	Wolności	23	Dom	1 ćw. XX w.	
427	Kadłub	Wolności	25	Dom	1 ćw. XX w.	
428	Kadłub	Zamkowa		Cmentarz rzymsko-katolicki	poł. XX w.	
429	Kadłub	Zamkowa	5	Dwór	l. 30 XX w.	
430	Kalinowice	Wiejska/Parkowa /Przeskok		Park krajobrazowy w zespole dworsko-folwarcznym		Wpis do rejestru zabytków
431	Kalinowice	Gogolińska	1	Stodoła w zespole folwarcznym	pocz. XX w.	
432	Kalinowice	Parkowa	4	Ruina stodoły w zespole dworsko-folwarcznym	pocz. XX w.	
433	Kalinowice	Parkowa	14	Obora w zespole folwarcznym	pocz. XX w.	
434	Kalinowice	Przeskok		Chlewnia w zespole dworsko-folwarcznym	4 ćw. XIX, pocz. XX w.	
435	Kalinowice	Przeskok		Obora w zespole dworsko-folwarcznym	4 ćw. XIX w.	
436	Kalinowice	Przeskok	1, 2	Dwa czworaki w zespole folwarcznym	pocz. XX w.	
437	Kalinowice	Przeskok	5	Lamus w zespole dworsko-folwarcznym	2 ćw. XIX w., pocz. XX w.	
438	Kalinowice	Przeskok	7	Obora w zespole dworsko-folwarcznym	4 ćw. XIX w.	
439	Kalinowice	Przeskok	73/3	Wozownia w zespole dworsko-folwarcznym	2 ćw. XIX, pocz. XX w.	
440	Kalinowice	Wiejska		Aleja lipowa	pocz. XX w.	
441	Kalinowice	Wiejska		Trafostacja	ok. 1925 r.	
442	Kalinowice	Wiejska	11	Budynek mieszkalno-gospodarczy	k. XIX w.	Decyzja Starosty Strzeleckiego, znak UA.6741.32.201 2.ZZ, z dn. 06.08.2012 r., pozwolenie na częściową rozbiórkę stodoły
443	Kalinowice	Wiejska	13	Budynek mieszkalno-gospodarczy	pocz. XX w.	
444	Kalinowice	Wiejska	15	Dom	pocz. XX w.	
445	Kalinowice	Wiejska	17	Dom	pocz. XX w.	
446	Kalinowice	Wiejska	20	Dom	3 ćw. XIX w., pocz. XX w.	
447	Kalinowice	Wiejska	22	Budynek mieszkalno-gospodarczy	k. XIX w.	
448	Kalinowice	Wiejska	22	Kuźnia	k. XIX w.	
449	Kalinowice	Wiejska	22	Stodoła z wozownią	pocz. XX w.	
450	Kalinów	Cmentarz rzymsko-katolicki		Mogiła zbiorowa Powstańców Śląskich na cmentarzu	1921 r.	Wpis do rejestru zabytków

451	Kalinów	w pld. części wsi		Kapliczka słupowa	4 ćw. XIX w.	
452	Kalinów	Gogolińska		Kapliczka słupowa	2 ćw. XIX w., 1. 70 XX w.	
453	Kalinów	Gogolińska		Kapliczka słupowa	2 ćw. XIX w.	
454	Kalinów	Gogolińska	2	Budynek mieszkalno- gospodarczy	ok. 1925 r.	
455	Kalinów	Gogolińska	2	Stodoła	4 ćw. XIX w., 1. 20 XX w.	
456	Kalinów	Parkowa		Trafostacja	ok. 1925 r.	
457	Kalinów	Parkowa	1	Dom	pocz. XX w.	
458	Kalinów	Wiejska		Kościół filialny p.w. Narodzenia NMP	XV w., XVIII w., pocz. XX w., 1. 80 XX w.	Wpis do rejestru zabytków
459	Kalinów	Wiejska		Pomnik krzyża	pocz. XX w.	
460	Kalinów	Wiejska	1	Stodoła	pocz. XX w.	
461	Kalinów	Wiejska	7	Budynek mieszkalno- gospodarczy	pocz. XX w.	
462	Kalinów	Wiejska	14A, 14B	Obora z dwoma domami w zespole dworsko- folwarcznym	ok. XIX w.	
463	Kalinów	Wiejska	14	Park w zespole dworsko- folwarcznym	2 poł. XVIII w. – 1945 r.	Wpis do rejestru zabytków
464	Kalinów	Wiejska	14	Spichlerz w zespole dworsko-folwarcznym	ok. XVII w., pocz. XX w.	Wpis do rejestru zabytków
465	Kalinów	Wiejska	14	Obora w zespole dworsko- folwarcznym	1911 r.	
466	Kalinów	Wiejska	14	Stajnia w zespole dworsko-folwarcznym	pocz. XX w.	
467	Kalinów	Wiejska	14	Stodoła w zespole dworsko-folwarcznym	pocz. XX w.	
468	Kalinów	Wiejska	14	Warsztat kołodziejski w zespole dworsko- folwarcznym	1916 r.	
469	Kalinów	Wiejska	14	Wozownia w zespole dworsko-folwarcznym	pocz. XX w.	
470	Kalinów	Wiejska	14	Kuźnia w zespole dworsko-folwarcznym	2 ćw. XIX w., pocz. XX w.	
471	Kalinów	Wiejska	15	Budynek mieszkalno- gospodarczy	4 ćw. XIX w.	
472	Kalinów	Wiejska	20-22	Czworak w zespole dworsko-folwarcznym	pocz. XX w.	
473	Kalinów	Wiejska	23	Dom	pocz. XX w.	
474	Kalinów	Wiejska	24	Czworak w zespole dworsko-folwarcznym	pocz. XX w.	
475	Kalinów	Wiejska	26-28	Czworak w zespole dworsko-folwarcznym	pocz. XX w.	
476	Kalinów	Wiejska	33	Czworak w zespole dworsko-folwarcznym	ok. 1930 r.	
477	Kalinów	Wiejska	33	Obora w zespole dworsko- folwarcznym	ok. 1910 r.	
478	Kalinów	Wiejska	33	Stodoła w zespole dworsko-folwarcznym	pocz. XX w.	
479	Kalinów	Wiejska	14 33	Ogrodzenie zespołu dworsko-folwarcznego	2 poł. XVIII – pocz. XX w.	
480	Ligota Dolna	Wiejska		Kapliczka	1. 30 XX w.	
481	Ligota Dolna	Wiejska		Piec wapienniczy	4 ćw. XIX w., 1. 30 XX w.	
482	Ligota Dolna	Wiejska	1	Chlew	pocz. XX w.	

483	Ligota Dolna	Wiejska	1	Dom	pocz. XX w.
484	Ligota Dolna	Wiejska	1	Dom z oborą i stodołą	4 ćw. XIX w.
485	Ligota Dolna	Wiejska	1	Stodoła	4 ćw. XIX w., pocz. XX w.
486	Ligota Dolna	Wiejska	4	Budynek mieszkalno-gospodarczy	pocz. XX w.
487	Ligota Dolna	Wiejska	6	Budynek mieszkalno-gospodarczy	k. XIX w.
488	Ligota Dolna	Wiejska	6	Stodoła	4 ćw. XIX w.
489	Ligota Dolna	Wiejska	16	Stodoła	pocz. XX w.
490	Ligota Dolna	Wiejska	20	Hala warsztatu lotniczego przy dawnym zespole folwarcznym	l. 30 XX w.
491	Ligota Dolna	Wiejska	22	Hangar lotniczy przy dawnym zespole folwarcznym	l. 30 XX w.
492	Ligota Dolna	Wiejska	22	Obora w dawnym zespole folwarcznym	pocz. XX w., l. 30 XX w.
493	Ligota Dolna	Wiejska	27	Kuźnia	pocz. XX w.
494	Ligota Dolna	Wiejska	27	Stodoła	pocz. XX w.
495	Ligota Górna	Wiejska	2	Dom	1894 r.
496	Ligota Górna	Wiejska	2	Stodoła	ok. poł. XIX w.
497	Ligota Górna	Wiejska	15	Stodoła	4 ćw. XIX w.
498	Ligota Górna	Wiejska	18a	Dom z oborą	ok. 1850 r., pocz. XX w.
499	Ligota Górna	Wiejska	18a	Stodoła	2 ćw. XIX w.
500	Ligota Górna	Wiejska	20	Dom z oborą	ok. 1850 r., pocz. XX w., 1933 r.
501	Ligota Górna	Wysocka	2	Dom	4 ćw. XIX w., l. 70 XX w.
502	Ligota Górna	Wysocka	3	Dom	pocz. XX w.
503	Ligota Górna	Wysocka	3	Stodoła	3 ćw. XIX w., pocz. XX w.
504	Ligota Górna	Wysocka	4a	Trafostacja	ok. 1925 r.
505	Niwki	Strzelecka		Trafostacja	ok. 1925 r.
506	Niwki	Strzelecka	1	Wozownia	k. XIX w.
507	Niwki	Strzelecka	3	Obora	pocz. XX w.
508	Niwki	Strzelecka	3	Spichlerz-wozownia	pocz. XX w.
509	Niwki	Strzelecka	4	Dom	l. 20 XX w., l. 70 XX w.
510	Niwki	Wiejska		Kapliczka	2 ćw. XIX w., 1870 r.
511	Niwki	Wiejska	3	Obora	pocz. XX w.
512	Niwki	Wiejska	3	Stodoła	4 ćw. XIX w., l. 20 XX w.
513	Niwki	Wiejska	4	Obora	pocz. XX w.
514	Niwki	Wiejska	8	Dom tzw. „wycug”	pocz. XX w.
515	Niwki	Wiejska	8	Obora	4 ćw. XIX w.
516	Niwki	Wiejska	8	Kapliczka	1889 r.
517	Niwki	Wiejska	10	Obora	pocz. XX w.
518	Niwki	Wiejska	10	Stodoła	ok. 1850 r.
519	Niwki	Wiejska	11	Dom	3 ćw. XIX w.
520	Niwki	Wiejska	15	Dom	pocz. XX w.
521	Niwki	Wiejska	17	Stodoła	pocz. XX w.
522	Niwki	Wiejska	20	Dom z oborą i stajnia	pocz. XX w.
523	Niwki	Wiejska	22	Budynek gospodarczy	pocz. XX w.
524	Niwki	Wiejska	26	Dom	4 ćw. XIX w.

525	Niwki	Wiejska	26	Kapliczka słupowa	1 ćw. XIX w.	
526	Osiek			Układ ruralistyczny wsi	1235 r.	
527	Osiek	Strzelecka		Kapliczka	ok. 1900 r.	
528	Osiek	Strzelecka		Pomnik krzyża	pocz. XX w.	
529	Osiek	Strzelecka	12b	Kościół p.w. Matki Bożej Piekarskiej	1922 r., 1979 r.	
530	Osiek	Strzelecka	14	Budynek mieszkalno-gospodarczy	pocz. XX w.	
531	Osiek	Strzelecka	19	Budynek mieszkalno-gospodarczy	pocz. XX w.	Decyzja Starosty Strzeleckiego nr 28/16, z dn. 19.07.2016 r., pozwolenie na rozbiórkę - budynek istnieje
532	Osiek	Strzelecka	27	Budynek mieszkalno-gospodarczy	4 ćw. XIX w., 1925 r.	
533	Osiek	Strzelecka	37	Budynek mieszkalno-gospodarczy	ok. 1925 r.	
534	Osiek	Strzelecka	44	Obora	pocz. XX w.	
535	Osiek	Strzelecka	49	Dom	ok. 1900 r.	
536	Osiek	Strzelecka	52	Budynek mieszkalno-gospodarczy	pocz. XX w.	
537	Osiek	Strzelecka	58	Budynek mieszkalno-gospodarczy	pocz. XX w.	
538	Osiek	Strzelecka	58	Stodoła z oborą	pocz. XX w., ok. 1930 r.	
539	Płużnica Wielka	Przy drodze w kierunku Strzelec Opolskich		Pomnik krzyża	1877 r.	
540	Płużnica Wielka	Strzelecka		Pomnik krzyża	pocz. XX w.	
541	Płużnica Wielka	Strzelecka	2	Spichlerz w zespole dworsko-folwarcznym	ok. 1850 r., pocz. XX w.	
542	Płużnica Wielka	Strzelecka	2	Stodoła w zespole dworsko-folwarcznym	3 ćw. XIX w., pocz. XX w.	
543	Płużnica Wielka	Strzelecka	2	Budynek gospodarczy w zespole dworsko-folwarcznym	3 ćw. XIX w., pocz. XX w.	
544	Płużnica Wielka	Strzelecka	2	Bramka w ogrodzeniu zespołu dworsko-folwarcznego	4 ćw. XIX w., pocz. XX w.	
545	Płużnica Wielka	Strzelecka	2	Park krajobrazowy w zespole dworsko-folwarcznym	2 poł. XIX w. – 1945 r.	Wpis do rejestru zabytków
546	Płużnica Wielka	Strzelecka	2d	Obora w zespole dworsko-folwarcznym	4 ćw. XIX w., 1923 r.	
547	Płużnica Wielka	Strzelecka	2e	Dwór	pocz. XX w.	Wpis do rejestru zabytków
548	Płużnica Wielka	Strzelecka	4	Kościół parafialny p.w. Nawiedzenia NMP	pocz. XVI w., XVIII/XIX w., ok. 1930 r.	Wpis do rejestru zabytków
549	Płużnica Wielka	Strzelecka	4	Mur wokół kościoła	pocz. XVI w., XVIII/XIX w., ok. 1930 r.	
550	Płużnica Wielka	Strzelecka	4	Pomnik krzyża	1889 r.	
551	Płużnica Wielka	Strzelecka	6	Dom	4 ćw. XIX w., ok. 1920 r.	
552	Płużnica Wielka	Strzelecka	13	Dom	3 ćw. XIX w.,	

					pocz. XX w.	
553	Pluźnica Wielka	Strzelecka	23	Dom	ok. 1930 r.	
554	Pluźnica Wielka	Strzelecka	27	Dom	1933 r.	
555	Pluźnica Wielka	Strzelecka	34	Dom	4 ćw. XIX w.	
556	Pluźnica Wielka	Strzelecka	36	Dom	pocz. XX w., ok. 2000 r.	
557	Pluźnica Wielka	Wiejska		Trafostacja	ok. 1925 r.	
558	Rozmierka			Układ ruralistyczny		
559	Rozmierka	między wsiami Jędrynie i Rozmierka		Most kolejowy	ok. 1930 r.	
560	Rozmierka	Dworcowa	10	Budynek stacji kolejowej	ok. 1920 r.	
561	Rozmierka	Dworcowa	10	Budynek gospodarczy w zespole stacji kolejowej	ok. 1920 r.	
562	Rozmierka	Jemielnicka	4	Dom	ok. 1930 r.	
563	Rozmierka	Jemielnicka	32	Budynek mieszkalno- gospodarczy	3 ćw. XIX w., 4 ćw. XIX w.	
564	Rozmierka	Jemielnicka	32	Stodoła	3 ćw. XIX w., l. 20 XX w.	
565	Rozmierka	Jemielnicka	32	Mur z bramką	3 ćw. XIX w., pocz. XX w.	
566	Rozmierka	Jemielnicka	36	Kapliczka	pocz. XX w.	
567	Rozmierka	Jemielnicka	36	Budynek mieszkalno- gospodarczy	1914 r.	
568	Rozmierka	Jemielnicka	36	Budynek mieszkalno- gospodarczy	4 ćw. XIX w.	
569	Rozmierka	Jemielnicka	36	Stajnia z wozownią	4 ćw. XIX w.	
570	Rozmierka	Jemielnicka	36	Stodoła	pocz. XX w., l. 30 XX w.	
571	Rozmierka	Jemielnicka	36	Mur z bramką	4 ćw. XIX w., pocz. XX w.	
572	Rozmierka	Jemielnicka	43	Budynek mieszkalno- gospodarczy	pocz. XX w.	
573	Rozmierka	Jemielnicka	43	Stodoła	4 ćw. XIX w.	
574	Rozmierka	Jemielnicka		Pomnik krzyża	1906 r.	
575	Rozmierka	Leśna	8	Obora	3 ćw. XIX w., pocz. XX w.	
576	Rozmierka	Strzelecka		Pomnik krzyża	pocz. XX w.	
577	Rozmierka	Strzelecka	11	Budynek mieszkalno- gospodarczy	pocz. XX w.	
578	Rozmierka	Strzelecka	17	Dom	ok. 1900 r., 2006 r.	
579	Rozmierka	Strzelecka	37	Budynek mieszkalno- gospodarczy	ok. XIX w.	
580	Rozmierka	Strzelecka	41	Dawna kuźnia	l. 20 XX w.	
581	Rozmierka	Strzelecka	48	Kapliczka z dzwonnicy	ok. XVIII w.	
582	Rozmierka	Strzelecka	48	Kurnik	pocz. XIX w.	
583	Rozmierka	Strzelecka	48	Dom	ok. XIX w., l. 70 XX w.	
584	Rozmierka	Strzelecka	48	Stodoła	ok. poł. XIX w., l. 70 XX w.	
585	Rozmierka	Strzelecka	49	Budynek mieszkalno- gospodarczy	ok. 1925 r.	
586	Rozmierka	Strzelecka	50	Dawna karczma (obecnie restauracja)	1907 r., ok. 1920 r.	
587	Rozmierka	Strzelecka	50	Zabudowania gospodarcze	ok. XIX w., pocz. XX w.	
588	Rozmierka	Strzelecka	51	Spichlerz w zespole dworsko-fołwarczym	2 poł. XVIII w.	Wpis do rejestru zabytków

589	Rozmierka	Strzelecka	51	Dwór	2 poł. XVIII w., pocz. XIX w., pocz. XX w.	Wpis do rejestru zabytków
590	Rozmierka	Strzelecka	51	Kapliczka słupowa w zespole dworsko-folwarcznym	2 ćw. XIX w.	
591	Rozmierka	Strzelecka	51	Obora w zespole dworsko-folwarcznym	ok. XIX w.	
592	Rozmierka	Strzelecka	51a i 51b	Oficyna w zespole dworsko-folwarcznym	pocz. XX w., l. 70 XX w.	
593	Rozmierka	Strzelecka	51c	Czworak w zespole dworsko-folwarcznym	pocz. XX w., l. 80 XX w.	
594	Rozmierka	Strzelecka	52	Obora	4 ćw. XIX w., pocz. XX w.	
595	Rozmierka	Strzelecka	52	Dom	pocz. XX w.	
596	Rozmierka	Szkolna	3	Szkoła	ok. 1930 r.	
597	Rozmierz			Układ ruralistyczny		
598	Rozmierz	Jemielnicka		Kapliczka	pocz. XX w.	
599	Rozmierz	Kościelna		Zbiorowa mogiła Powstańców Śląskich	1921 r.	Wpis do rejestru zabytków
600	Rozmierz	Kościelna	1	Plebania	2 ćw. XIX w., pocz. XX w., pocz. XXI w.	
601	Rozmierz	Kościelna	1a	Kościół parafialny p.w. św. Michała Archanioła	XV w., XVII w., pocz. XX w.	Wpis do rejestru zabytków
602	Rozmierz	Kościelna	1a	Pomnik krzyża	1885 r.	
603	Rozmierz	Kościelna	10-12	Szkoła	4 ćw. XIX w., ok. 1930 r.	
604	Rozmierz	Kościelna		Cmentarz	4 ćw. XIX w.-XXI w.	
605	Rozmierz	Krzyżowa	3	Budynek mieszkalno-gospodarczy	ok. 1920 r.	
606	Rozmierz	Powstańców Śląskich		Pomnik krzyża	1908 r.	
607	Rozmierz	Powstańców Śląskich	3	Dom	ok. 1930 r.	
608	Rozmierz	Powstańców Śląskich	4	Dom	4 ćw. XIX w., ok. 1925 r.	
609	Rozmierz	Powstańców Śląskich	12	Budynek mieszkalno-gospodarczy	pocz. XX w., l. 70 XX w.	
610	Rozmierz	Powstańców Śląskich	19	Dom	pocz. XX w.	
611	Rozmierz	Powstańców Śląskich	22	Dom, obok poczty	pocz. XX w.	
612	Rozmierz	Powstańców Śląskich	24	Obora	pocz. XX w.	
613	Rozmierz	Powstańców Śląskich	27	Dom	ok. 1900 r., l. 70 XX w.	
614	Rozmierz	Powstańców Śląskich	29	Trafostacja	ok. 1925 r.	
615	Rozmierz	Strzelecka	1	Stodoła	pocz. XX w.	
616	Rozmierz	Wyzwolenia	2	Obora ze stodołą	1886 r.	
617	Rozmierz	Wyzwolenia	17	Budynek mieszkalno-gospodarczy	ok. 1920 r., l. 80 XX w.	
618	Rozmierz	Wyzwolenia	22	Budynek mieszkalno-gospodarczy	ok. 1920 r., l. 90 XX w.	
619	Rozmierz	Wyzwolenia	26	Dawna szkoła	ok. XIX w., ok. 1930 r.	
620	Rozmierz	Wyzwolenia	27	Budynek mieszkalno-gospodarczy	ok. 1920 r.	
621	Rozmierz	Wyzwolenia	30	Dom	ok. 1920 r.	

622	Rozmierz	Wyzwolenia	42a	Stodoła	ok. 1850 r., 4 ćw. XIX w., ok. 1920 r., XX w.	dawny nr 44
623	Rozmierz	Wyzwolenia	46	Dom	4 ćw. XIX w.	
624	Rożniątów	na wschód od wsi Rożniątów		Ruina kaplicy p.w. św. Floriana	ok. 1838 r.	
625	Rożniątów	Gogolińska		Pomnik krzyża	1888 r.	
626	Rożniątów	Szymiszowska	8	Dom	ok. 1930 r.	
627	Rożniątów	Wolności		Trafostacja	ok. 1925 r.	
628	Rożniątów	Wolności		Pomnik krzyża	pocz. XX w.	
629	Rożniątów	Wolności		Kaplica	1925 r.	
630	Rożniątów	Wolności	1	Młyn wodny	ok. poł. XIX w., 4 pocz. XX w., l. 80 XX w.	
631	Rożniątów	Wolności	1	Stajnia z wozownią w zespole młyna wodnego	pocz. XX w.	
632	Rożniątów	Wolności	1	Stodoła w zespole młyna wodnego	pocz. XX w.	
633	Rożniątów	Wolności	2	Zagroda	4 ćw. XIX w., pocz. XX w.	
634	Rożniątów	Wolności	4	Dom	1928 r.	
635	Rożniątów	Wolności	4	Stodoła	pocz. XX w.	
636	Rożniątów	Wolności	19	Dom	ok. 1800 r., ok. 1875 r., ok. 1975 r.	Decyzja Starosty Strzeleckiego nr 30/15 z dn. 09.07.2009 r., pozwolenie na rozbiórkę – budynek istnieje
637	Rożniątów	Wolności	19	Obora	pocz. XX w.	Decyzja Starosty Strzeleckiego nr 244/15 z dn. 17.08.2015 r., pozwolenie na przebudowę
638	Rożniątów	Wolności	20	Zabudowania gospodarcze	ok. XIX w., ok. 1930 r.	
639	Rożniątów	Wolności	21	Budynek mieszkalno- gospodarczy	pocz. XX w., ok. 1930 r., ok. 1975 r.	
640	Rożniątów	Wolności	28	Szkoła	pocz. XX w.	
641	Rożniątów	Wolności	31	Budynek mieszkalno- gospodarczy	pocz. XX w., pocz. XXI w.	
642	Rożniątów	Wolności	33	Budynek mieszkalno- gospodarczy	l. 20 XX w.	
643	Rożniątów	Wolności	34	Dom	pocz. XX w.	
644	Rożniątów	Wolności	43b	Rządówka w zespole folwarcznym	pocz. XX w.	
645	Rożniątów	Wolności	43b	Obora w zespole folwarcznym	pocz. XX w.	
646	Sucha	Kapliczka		Przy drodze między Suchą a Rozmierzą	1914 r.	
647	Sucha	Kościelna		Kościół parafialny p.w. św. Bartłomieja	2 poł. XVI w., XVIII w., 1820 r.	Wpis do rejestru zabytków
648	Sucha	Kościelna		Grota z wieżą-dzwonnica	l. 30 XX w.	

649	Sucha	Kościelna		Kapliczka	ok. XVIII w.	
650	Sucha	Kościelna		Kapliczka	pocz. XX w.	
651	Sucha	Kościelna		Kapliczka słupowa	I poł. XIX w.	
652	Sucha	Kościelna		Pomnik krzyża	pocz. XX w.	
653	Sucha	Kościelna		Pomnik krzyża	ok. 1900 r.	
654	Sucha	Kościelna	11	Dom	4 ćw. XIX w., l. 70 XX w.	
655	Sucha	Kościelna	14	Dom	ok. XIX w.	
656	Sucha	Powstańców Śląskich		Pomnik krzyża	1917 r.	
657	Sucha	Powstańców Śląskich	32	Dawny młyn wodny	4 ćw. XIX w., l. 70 XX w.	
658	Sucha	Powstańców Śląskich	32	Stodoła w zespole młyńskim	4 ćw. XIX w., ok. 1925 r.	
659	Sucha	Świętej Anny 6	6	Budynek mieszkalno-gospodarczy, tzw. „wycug”	pocz. XX w.	
660	Sucha	Świętej Anny 6	6	Budynek mieszkalno-gospodarczy	pocz. XX w.	
661	Szczepanek	Strzelecka		Kościół filialny p.w. Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny	2 poł. XVII w., 1962 r.	Wpis do rejestru zabytków
662	Szczepanek	Strzelecka	13	Budynek mieszkalno-gospodarczy	pocz. XX w.	
663	Szczepanek	Strzelecka	26	Budynek mieszkalny	pocz. XX w.	
664	Szczepanek	Strzelecka	36	Budynek mieszkalno-gospodarczy	ok. XIX w., ok. 2000 r.	
665	Szczepanek	Strzelecka	38	Trafostacja	ok. 1925 r.	
666	Szczepanek	Strzelecka	48	Dom	4 ćw. XIX w., pocz. XX w., ok. 2000 r.	
667	Szczepanek	Strzelecka	57	Karczma	ok. 1910 r.	
668	Szczepanek	Strzelecka	57-59	Stodoła z wozownią	3 ćw. XIX w., pocz. XX w.	
669	Szczepanek	Strzelecka	74	Kapliczka	ok. 1890 r., ok. 1920 r.	
670	Szczepanek	Strzelecka	77	Dom	pocz. XX w., l. 70 XX w.	
671	Szczepanek	Strzelecka	91	Kuźnia	ok. XIX w.	
672	Szczepanek	Strzelecka	91	Stodoła	ok. XIX w., l. 20 XX w.	
673	Szczepanek	Strzelecka	99	Szkoła	ok. 1900 r.	
674	Szymiszów	Dworcowa		Nastawnia kolejowa	pocz. XX w.	
675	Szymiszów	Dworcowa		Nastawnia kolejowa w zespole dworca PKP	pocz. XX w.	
676	Szymiszów	Dworcowa	20	Dom	ok. 1925 r.	
677	Szymiszów	Dworcowa	22	Dom w zespole dworca PKP	pocz. XX w.	
678	Szymiszów	Dworcowa	24-26	Dworzec kolejowy	pocz. XX w.	
679	Szymiszów	Dworcowa	28	Dom dróżnika w zespole dworca PKP	pocz. XX w.	
680	Szymiszów	Dworcowa	33	Dom w zespole dworca PKP	ok. 1903 r.	
681	Szymiszów	Fabryczna-Dworcowa		Pozostałość mostu transportowego w zespole dawnych zakładów wapienniczych	pocz. XX w.	
682	Szymiszów	Fabryczna		Budynek warsztatów w zespole dawnych	pocz. XX w.	

				zakładów wapienniczych		
683	Szymiszów	Fabryczna	1,2,3,4	Grupa czterech domów robotniczych w zespole dawnych zakładów wapienniczych	pocz. XX w.	
684	Szymiszów	Fabryczna	7, 9	Grupa dwóch domów robotniczych w zespole dawnych zakładów wapienniczych	pocz. XX w.	
685	Szymiszów	Fabryczna	11	Dom w zespole dawnych zakładów wapienniczych	pocz. XX w.	
686	Szymiszów	Fabryczna	12-13	Dom robotniczy w zespole dawnych zakładów wapienniczych	ok. 1920 r.	
687	Szymiszów	Fabryczna	14-18	Dom robotniczy w zespole dawnych zakładów wapienniczych	pocz. XX w.	
688	Szymiszów	Fabryczna	21-24	Dom robotniczy w zespole dawnych zakładów wapienniczych	pocz. XX w.	
689	Szymiszów	Fabryczna	25	Dom w zespole dawnych zakładów wapienniczych	ok. 1925 r.	
690	Szymiszów	Fabryczna	26	Budynek mieszkalno-gospodarczy (wozownia) w zespole dawnych zakładów wapienniczych	ok. 1925 r.	
691	Szymiszów	Fabryczna	27-28	Pałac fabrykanta w zespole dawnych zakładów wapienniczych	pocz. XX w.	
692	Szymiszów	ul. Kościelna		Mogiła powstańca śląskiego Franciszka Waloszka na cmentarzu rzymsko-katolickim	1921 r.	Wpis do rejestru zabytków
693	Szymiszów	Kościelna	7	Kościół parafialny p.w. św. Szymona i Judy Tadeusza	1607 r., 1909-1911 r.	Wpis do rejestru zabytków
694	Szymiszów	Kościelna	7	Pomnik krzyża	1883 r.	
695	Szymiszów	Myśliwca	14	Dom	pocz. XX w.	
696	Szymiszów	Strzelecka	2	Pałac (dom pomocy społecznej)	ok. poł. XVII w. – pocz. XX w.	Wpis do rejestru zabytków
697	Szymiszów	Strzelecka	2	Park Krajobrazowy w zespole pałacowo-folwarcznym	2 ćw. XIX w. – 1945 r.	Wpis do rejestru zabytków
698	Szymiszów	Strzelecka	2	Spichlerz w zespole pałacowo-folwarcznym	pocz. XVII w., pocz. XX w.	Wpis do rejestru zabytków
699	Szymiszów	Strzelecka	4	Rządcówka w zespole pałacowo-folwarcznym	pocz. XX w.	
700	Szymiszów	Strzelecka	5	Stodoła w zagrodzie plebanii	ok. XIX w.	
701	Szymiszów	Strzelecka	7	Zabudowania młyna wodnego	1924 r.	
702	Szymiszów	Waloszka	26	Dom w zespole folwarcznym Kosice	pocz. XX w.	
703	Szymiszów	Waloszka	26	Chlew w zespole folwarcznym Kosice	pocz. XX w.	

704	Szymiszów	Waloszka	26	Obora w zespole folwarcznym Kosice	pocz. XX w.	
705	Szymiszów	Waloszka	26	Stodoła w zespole folwarcznym Kosice	pocz. XX w.	
706	Szymiszów	Wolności		Pomnik krzyża	1889 r.	
707	Szymiszów	Wolności		Pomnik krzyża	ok. 1920 r.	
708	Szymiszów	Wolności		Trafostacja	ok. 1925 r.	
709	Szymiszów	Wolności	1	Szkoła	ok. 1930 r.	
710	Szymiszów	Wolności	4	Dom	1911 r.	
711	Szymiszów	Wolności	8	Budynek mieszkalno-gospodarczy	ok. XIX w., ok. 1930 r.	
712	Szymiszów	Wolności	15	Dom	ok. 1925 r.	
713	Szymiszów	Wolności	16	Kapliczka	ok. XIX w.	
714	Szymiszów	Wolności	20	Dom	ok. 1930 r.	
715	Szymiszów	Wolności	22-24	Dawny zajazd	ok. 1920 r.	
716	Szymiszów	Wolności	25	Dom	ok. 1920 r.	
717	Szymiszów	Wolności	27	Poczta	ok. 1920 r.	
718	Szymiszów	Wolności	29	Zespół dwóch domów w zagrodzie	pocz. XX w.	Decyzja Starosty Strzeleckiego nr 17/15 z dn. 08.04.2015 r., pozwolenie na rozbiórkę – budynek istnieje
719	Szymiszów	Wolności	34	Dom	ok. 1910 r.	
720	Szymiszów	Wolności	36	Dom	pocz. XX w.	
721	Szymiszów	Wolności	41	Obora w zespole pałacowo-folwarcznym	pocz. XX w.	
722	Szymiszów	Wolności	41	Budynek gospodarczy tzw. „dom kozła” w zespole pałacowo-folwarcznym	pocz. XX w.	
723	Szymiszów	Wolności	41	Kuźnia i stelmacharnia w zespole pałacowo-folwarcznym	pocz. XX w.	
724	Szymiszów	Wolności	41	Stajnia w zespole pałacowo-folwarcznym	pocz. XX w.	
725	Szymiszów	Wolności	43	Dom w zespole pałacowo-folwarcznym	pocz. XX w.	
726	Szymiszów	Wolności	46	Karczma	2 ćw. XIX w., pocz. XX w.	
727	Szymiszów	Wolności	47	Stajnia-dom w zespole pałacowo-folwarcznym	pocz. XX w.	
728	Szymiszów	Wolności	47	Wozownia w zespole pałacowo-folwarcznym	pocz. XX w.	
729	Szymiszów	Wolności	48	Spichlerz	l. 30 XX w.	
730	Szymiszów	Wolności	49	Dom w zespole pałacowo-folwarcznym	pocz. XX w.	
731	Szymiszów	Wolności	64, 66	Czworaki w zespole pałacowo-folwarcznym	pocz. XIX w.	
732	Warmątowice	Centawska		Pomnik krzyża	1909 r.	
733	Warmątowice	Centawska	2	Szkoła	pocz. XX w.	
734	Warmątowice	Olszowska	4 i 6	Grupa dwóch domów pracowników folwarcznych, z komórkami	ok. 1925 r., l. 70 XX w.	

735	Warmątowice	Olszowska	15	Dom (dawny czworak) w zespole folwarcznym „Leopold”	ok. poł. XIX w., pocz. XX w.	
736	Warmątowice	Olszowska	15	Obora w zespole folwarcznym „Leopold”	pocz. XX w.	
737	Warmątowice	Olszowska	15	Obora w zespole folwarcznym „Leopold”	pocz. XX w.	
738	Warmątowice	Stawowa	7	Stodoła	ok. poł. XIX w.	
739	Warmątowice	Stawowa	7	Budynek mieszkalno-gospodarczy	1937 r.	
740	Warmątowice	Strzelecka	2	Sala taneczno-widowiskowa zajazdu	ok. 1910 r.	
741	Warmątowice	Wiejska	6	Budynek mieszkalno-gospodarczy	ok. 1875 r.	
742	Warmątowice	Wiejska	15	Dom	ok. 1900 r., ok. 2000 r.	
743	Warmątowice	Wiejska	20	Kapliczka	1 ćw. XIX w., pocz. XX w.	
744	Warmątowice	Wiejska	22	Obora w zespole dworsko-folwarcznym	ok. 1930 r.	
745	Warmątowice	Wiejska	22	Chlewnia	pocz. XX w.	
746	Warmątowice	Wiejska	22	Wozownia z kuźnią w zespole dworsko-folwarcznym	pocz. XX w.	
747	Warmątowice	Wiejska	22	Stajnia w zespole dworsko-folwarcznym	pocz. XX w., l. 70 XX w.	
748	Warmątowice	Wiejska	22	Spichlerz w zespole dworsko-folwarcznym	ok. 1930 r.	
749	Warmątowice	Wiejska	22a, b, c, d	Grupa 4 jednakowych domów pracowników folwarcznych z komórkami	ok. 1925 r.	
750	Warmątowice	Wiejska	22 h	Dom w zespole folwarcznym	pocz. XX w.	
751	Warmątowice	Wiejska	22 J	Dwór	ok. poł. XIX w., pocz. XX w.	
752	Warmątowice	Wiejska	24	Trafostacja przy zespole dworsko-folwarcznym	ok. 1925 r.	
753	Warmątowice	Wiejska	28	Bramka ogrodzenia zagrody	pocz. XIX w.	

* obiekty oznaczone kolorem niebieskim wpisane są do rejestru zabytków

Załącznik nr 2. Stanowiska archeologiczne na terenie gminy Strzelce Opolskie

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	NR STANOWISKA	FUNKCJA STANOWISKA	KULTURA	CHRONOLOGIA
1	Strzelce Opolskie	1	cmentarzysko	łużycka	epoka brązu - okres halsztacki
2	Strzelce Opolskie	2	punkt osadniczy	-	wczesne średniowiecze
3	Strzelce Opolskie	3	śląd osadnictwa	ceramiki wstęgowej	neolit
4	Strzelce Opolskie	4	punkt osadniczy	-	średniowiecze
5	Strzelce Opolskie	5	punkt osadniczy	-	wczesne średniowiecze
			osada	łużycka	?
6	Strzelce Opolskie	7	śląd osadnictwa	-	wczesne średniowiecze
			śląd osadnictwa	-	późny okres wpływów rzymskich
			śląd osadnictwa	-	epoka kamienia
7	Strzelce Opolskie	8	osada	-	średniowiecze
8	Strzelce Opolskie	9	punkt osadniczy	-	wczesne średniowiecze
			punkt osadniczy	-	średniowiecze
9	Strzelce Opolskie	10	punkt osadniczy	-	wczesne średniowiecze
			punkt osadniczy	-	III-IV w.n.e.
10	Strzelce Opolskie	11	punkt osadniczy	-	XIII-XV w.
			punkt osadniczy	łużycka	okres halsztacki
11	Strzelce Opolskie	12	punkt osadniczy	-	pradzieje
			punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
12	Strzelce Opolskie	13	śląd osadnictwa	-	epoka kamienia
13	Strzelce Opolskie	14	punkt osadniczy	-	średniowiecze
14	Strzelce Opolskie	15	śląd osadnictwa	-	IV w. n.e.
15	Strzelce Opolskie	16	cmentarzysko ciałopalne	łużycka	V okres epoki brązu
16	Strzelce Opolskie	17	punkt osadniczy	-	średniowiecze
17	Strzelce Opolskie	18	cmentarzysko	-	średniowiecze
18	Strzelce Opolskie	19	punkt osadniczy	-	średniowiecze
19	Strzelce Opolskie	20	punkt osadniczy	-	średniowiecze
20	Strzelce Opolskie	21	punkt osadniczy	-	średniowiecze
21	Strzelce Opolskie	22	cmentarzysko kurhanowe	?	okres wpływów rzymskich
22	Strzelce Opolskie	23	cmentarzysko ciałopalne	przeworska	faza B2-C1
			punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
			-	-	pradzieje
23	Strzelce Opolskie	24	punkt osadniczy	-	V lub VI okres epoki brązu
24	Strzelce Opolskie	25	punkt osadniczy	-	średniowiecze
25	Strzelce Opolskie	26	śląd osadnictwa	-	neolit
26	Strzelce Opolskie	27	punkt osadniczy	-	epoka kamienia
27	Strzelce Opolskie	28	punkt osadniczy	-	pradzieje
			punkt osadniczy	-	wczesne średniowiecze
28	Strzelce Opolskie	29	punkt osadniczy	-	średniowiecze
29	Strzelce Opolskie	30	punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
30	Strzelce Opolskie	31	śląd osadnictwa	-	wczesne średniowiecze
			punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
31	Strzelce Opolskie	32	punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
			śląd osadnictwa	-	wczesne średniowiecze

32	Strzelce Opolskie	33	śląd osadnictwa	-	neolit
			punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
33	Strzelce Opolskie	34	punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
34	Strzelce Opolskie	35	śląd osadnictwa	-	okres wpływów rzymskich
35	Strzelce Opolskie	36	śląd osadnictwa	-	okres wpływów rzymskich
36	Strzelce Opolskie	37	skarb monet	-	I w. i XIV w.
37	Strzelce Opolskie	38	śląd osadnictwa	-	neolit
38	Strzelce Opolskie	39	śląd osadnictwa	-	neolit
39	Strzelce Opolskie	40	śląd osadnictwa	-	okres wpływów rzymskich
40	Strzelce Opolskie	41	śląd osadnictwa	-	?
41	Strzelce Opolskie	42	śląd osadnictwa	-	?
42	Strzelce Opolskie	43	śląd osadnictwa	-	okres wpływów rzymskich
43	Strzelce Opolskie	44	punkt osadniczy	-	średniowiecze
44	Strzelce Opolskie	45	punkt osadniczy	-	epoka kamienia
45	Strzelce Opolskie	46	punkt osadniczy	-	średniowiecze
46	Strzelce Opolskie	47	punkt osadniczy	-	średniowiecze
47	Strzelce Opolskie	48	śląd osadnictwa	-	XI- XII w.
48	Strzelce Opolskie	49	śląd osadnictwa	-	okres wpływów rzymskich
49	Strzelce Opolskie	50	punkt osadniczy	-	średniowiecze
50	Strzelce Opolskie	51	punkt osadniczy	-	średniowiecze
			śląd osadnictwa	-	epoka kamienia
51	Strzelce Opolskie	52	punkt osadniczy	-	okres wpływów rzymskich
52	Strzelce Opolskie	53	punkt osadniczy	-	średniowiecze
53	Strzelce Opolskie	54	punkt osadniczy	-	średniowiecze
54	Strzelce Opolskie	55	punkt osadniczy	-	średniowiecze
55	Strzelce Opolskie	56	śląd osadnictwa	-	?
56	Strzelce Opolskie	57	śląd osadnictwa	-	okres wpływów rzymskich
57	Strzelce Opolskie	58	punkt osadniczy	-	średniowiecze
58	Strzelce Opolskie	59	cmentarzysko	-	średniowiecze
59	Strzelce Opolskie	60	osada produkcyjna	przeworska	faza C
60	Strzelce Opolskie	61	śląd osadnictwa	-	średniowiecze
61	Strzelce Opolskie	62	punkt osadniczy	-	epoka brązu
62	Strzelce Opolskie	63	śląd osadnictwa	-	średniowiecze
63	Strzelce Opolskie	64	punkt osadniczy	-	epoka kamienia
			punkt osadniczy	-	V - VI okres epoki brązu
64	Strzelce Opolskie	65	punkt osadniczy	-	epoka kamienia
			punkt osadniczy	-	średniowiecze
65	Strzelce Opolskie	66	punkt osadniczy	-	epoka kamienia
			punkt osadniczy	-	pradzieje
66	Strzelce Opolskie	67	punkt osadniczy	-	średniowiecze
67	Strzelce Opolskie	68	śląd osadnictwa	-	neolit
68	Strzelce Opolskie	69	śląd osadnictwa	-	XIII w.
69	Strzelce Opolskie	70	punkt osadniczy	-	pradzieje
70	Strzelce Opolskie	71	skarb monet	-	XVI-XVII w.
			cmentarzysko kurhanowe ?	-	II-III okres epoki brązu
			punkt osadniczy	łużycka	okres halsztacki
71	Strzelce Opolskie	72	cmentarzysko	łużycka	V okres epoki brązu

72	Błotnica	1	osada	przeworska ?	okres wpływów rzymskich
			ślad osadnictwa	-	neolit
			osada	-	XIV-XV w.
			cmentarzysko	łużycka	V okres epoki brązu
73	Błotnica	2	skarb	-	okres wpływów rzymskich
74	Błotnica	3	skarb	-	średniowiecze
75	Błotnica	4	punkt osadniczy	-	epoka kamienia
76	Błotnica	5	cmentarzysko ?	-	?
77	Błotnica	6	punkt osadniczy	łużycka	?
			osada produkcyjna	przeworska	okres wpływów rzymskich
78	Błotnica	7	punkt osadniczy	-	wczesne średniowiecze
			punkt osadniczy	-	średniowiecze
			punkt osadniczy	-	pradzieje
79	Błotnica	8	osada	-	XIV-XV w.
80	Błotnica	9	punkt osadniczy	-	pradzieje
			punkt osadniczy	-	wczesne średniowiecze
			punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
81	Błotnica	10	ślad osadnictwa	-	epoka kamienia
			ślad osadnictwa	-	pradzieje
			punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
82	Brzezina	1	grodzisko stożkowate	-	średniowiecze
83	Brzezina	2	osada	-	XI-XII w.
			punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
84	Brzezina	3	grodzisko	-	średniowiecze
85	Brzezina	4	punkt osadniczy	-	epoka kamienia
			punkt osadniczy	-	średniowiecze
86	Brzezina	5	punkt osadniczy	-	średniowiecze
87	Brzezina	6	punkt osadniczy	łużycka	V okres epoki brązu
			punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
88	Brzezina	7	punkt osadniczy	-	epoka kamienia
89	Dziewkowice	1	cmentarzysko	łużycka	epoka brązu
90	Dziewkowice	2	punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
91	Grodzisko	1	punkt osadniczy	ceramiki wstęgowej rytej	neolit
			punkt osadniczy	-	wczesne średniowiecze
			punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
92	Grodzisko	2	ślad osadnictwa	-	neolit
93	Grodzisko	3	punkt osadniczy	-	epoka kamienia
			osada	-	XI-XII w.
			punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
94	Grodzisko	4	punkt osadniczy	-	neolit
95	Grodzisko	5	punkt osadniczy	-	wczesne średniowiecze
96	Grodzisko	6	punkt osadniczy	-	pradzieje
			punkt osadniczy	-	średniowiecze
97	Grodzisko	7	osada	przeworska	późny okres wpływów rzymskich
			punkt osadniczy	-	wczesne średniowiecze
			punkt osadniczy	-	średniowiecze
98	Grodzisko	8	punkt osadniczy	-	XIV-XV w.

99	Grodzisko	9	śląd osadnictwa	-	epoka kamienia
100	Grodzisko	10	punkt osadniczy	-	średniowiecze
			punkt osadniczy	-	pradzieje
101	Grodzisko	11	punkt osadniczy	-	średniowiecze
102	Grodzisko	12	punkt osadniczy	-	średniowiecze
103	Grodzisko	13	punkt osadniczy	-	średniowiecze
104	Grodzisko	14	punkt osadniczy	-	średniowiecze
105	Grodzisko	15	punkt osadniczy	-	średniowiecze
106	Grodzisko	16	punkt osadniczy	-	średniowiecze
107	Grodzisko	17	punkt osadniczy	-	średniowiecze
108	Grodzisko	18	punkt osadniczy	-	średniowiecze
109	Grodzisko	19	punkt osadniczy	-	średniowiecze
110	Grodzisko	20	punkt osadniczy	-	średniowiecze
111	Grodzisko	21	punkt osadniczy	-	średniowiecze
112	Grodzisko	22	śląd osadnictwa	-	neolit
113	Grodzisko	23	wały tzw. szwedzkie szańce	-	neolit
114	Grodzisko	24	grodzisko domniemane	-	średniowiecze
115	Grodzisko	25	śląd osadnictwa	-	?
116	Grodzisko	26	śląd osadnictwa	-	epoka kamienia
			punkt osadniczy	-	średniowiecze
117	Grodzisko	27	śląd osadnictwa	-	wczesne średniowiecze
			punkt osadniczy	-	średniowiecze
118	Grodzisko	28	punkt osadniczy	-	wczesne średniowiecze
119	Grodzisko	29	punkt osadniczy	-	średniowiecze
120	Grodzisko	30	punkt osadniczy	-	średniowiecze
121	Grodzisko	31	punkt osadniczy	-	średniowiecze
122	Grodzisko	32	punkt osadniczy	-	nieokreślona
123	Grodzisko	33	punkt osadniczy	-	nieokreślona
124	Grodzisko	34	punkt osadniczy	-	średniowiecze
			punkt osadniczy	-	pradzieje
			punkt osadniczy	-	późny neolit
125	Jędrynie	1	cmentarzysko ?	-	-
126	Jędrynie	2	punkt osadniczy	-	epoka kamienia
127	Kadłub	1	punkt osadniczy	-	neolit
128	Kadłub	2	śląd osadnictwa	-	neolit
129	Kadłub	3	punkt osadniczy	-	pradzieje
			punkt osadniczy	-	późne średniowiecze
130	Kadłub	4	punkt osadniczy	-	epoka kamienia
131	Kadłub	5	punkt osadniczy	-	mezolit
132	Kadłub	6	osada produkcyjna	-	XIV-XV w.
133	Kalinowice	1	cmentarzysko	przeworska	okres wpływów rzymskich
134	Kalinowice	3	śląd osadnictwa	-	okres wpływów rzymskich
135	Kalinowice	4	punkt osadniczy	-	epoka kamienia
136	Kalinowice	5	punkt osadniczy	-	epoka kamienia
			osada	łużycka	epoka brązu i okres halsztacki
			punkt osadniczy	-	późny okres wpływów rzymskich
			punkt osadniczy	-	średniowiecze
137	Kalinowice	6	punkt osadniczy	-	pradzieje

138	Kalinowice	7	punkt osadniczy	-	epoka kamienia
139	Kalinowice	8	punkt osadniczy	-	średniowiecze
140	Kalinowice	9	osada	-	okres wpływów rzymskich
141	Kalinowice	10	śląd osadnictwa	-	epoka kamienia
142	Kalinowice	11	punkt osadniczy	-	V okres epoki brązu
143	Kalinowice	12	śląd osadnictwa	-	okres wpływów rzymskich
144	Kalinowice	13	punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
145	Kalinowice	14	punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
146	Kalinowice	15	punkt osadniczy	-	średniowiecze
			punkt osadniczy	łużycka	epoka brązu
			punkt osadniczy	-	epoka kamienia
147	Kalinów	1	punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
			cmentarzysko	przeworska	II-III w.n.e
			cmentarzysko	łużycka	okres halsztacki
148	Kalinów	2	cmentarzysko	-	epoka brązu - halsztat C
149	Kalinów	3	punkt osadniczy	-	?
150	Kalinów	4	cmentarzysko	łużycka	okres halsztacki
151	Kalinów	5	punkt osadniczy	-	VI okres epoki brązu ?
152	Kalinów	6	punkt osadniczy	łużycka	?
			punkt osadniczy	-	średniowiecze
			punkt osadniczy	-	okres wpływów rzymskich
			punkt osadniczy	-	wczesne średniowiecze
153	Kalinów	7	punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
			punkt osadniczy	przeworska	okres wpływów rzymskich
154	Kalinów	8	punkt osadniczy	-	neolit ?
			punkt osadniczy	przeworska	okres wpływów rzymskich
			punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
155	Ligota Dolna	1	punkt osadniczy	-	neolit
			punkt osadniczy	łużycka	V okres epoki brązu i okres
			punkt osadniczy	środkowy przemysł oryniacki	paleolit
			punkt osadniczy	-	średniowiecze
156	Ligota Dolna	2	grodzisko ?	-	średniowiecze
157	Ligota Dolna	3	punkt osadniczy	-	neolit
			-	-	pradzieje
158	Ligota Dolna	4	punkt osadniczy	-	neolit
159	Ligota Dolna	5	cmentarzysko	łużycka	okres halsztacki
160	Ligota Dolna	6	śląd osadnictwa	-	późne średniowiecze
161	Ligota Dolna	7	śląd osadnictwa	-	paleolit górny (?)
162	Ligota Górna	1	śląd osadnictwa	-	epoka kamienia
			śląd osadnictwa	-	średniowiecze
			śląd osadnictwa	-	nieokreślona
163	Ligota Górna		punkt osadniczy	-	pradzieje
			punkt osadniczy	-	średniowiecze
164	Ligota Górna	3	śląd osadnictwa	-	średniowiecze
165	Ligota Górna	4	śląd osadnictwa	-	epoka kamienia
166	Ligota Górna	5	punkt osadniczy	-	epoka kamienia
167	Ligota Górna	6	osada	-	późne średniowiecze
168	Niwki	1	punkt osadniczy	-	średniowiecze

			punkt osadniczy	-	epoka kamienia ?
169	Niwki	2	punkt osadniczy	-	późny okres wpływów rzymskich
170	Niwki	3	śląd osadnictwa	-	epoka kamienia
171	Niwki	4	punkt osadniczy	-	epoka kamienia
172	Niwki	5	osada	-	późny okres wpływów rzymskich
173	Niwki	6	śląd osadnictwa	przeworska	okres wpływów rzymskich
174	Niwki	7	punkt osadniczy	-	pradzieje
			osada	przeworska	faza C1-C2
			punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
175	Niwki	8	punkt osadniczy	-	pradzieje
			osada	przeworska	okres wpływów rzymskich
			punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
176	Niwki	9	punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
177	Niwki	10	punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
178	Niwki	11	punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
179	Niwki	12	punkt osadniczy	-	średniowiecze
			punkt osadniczy	-	IV w.n.e.
180	Niwki	13	punkt osadniczy	-	wczesne średniowiecze
			punkt osadniczy	-	późne średniowiecze
			punkt osadniczy	-	pradzieje
181	Osiek	4	cmentarzysko	-	?
182	Osiek	5	punkt osadniczo hutniczy	-	XIV-XV w.
183	Osiek	6	punkt osadniczy	-	późne średniowiecze
			punkt osadniczy	przeworska	faza D
			śląd osadnictwa	-	epoka kamienia
			-	-	pradzieje
184	Osiek	7	punkt osadniczy	-	XI- XII w.
			punkt osadniczy	-	XIV w.
185	Osiek	1	punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
			punkt osadniczy	-	pradzieje
			osada	-	X - 1 poł. XI w.
186	Osiek	2	punkt osadniczo hutniczy	-	XIV-XV w.
187	Osiek	3	punkt osadniczo hutniczy	-	XIV-XV w.
188	Płużnica Wielka	3	wał	-	?
189	Płużnica Wielka	2	śląd osadnictwa	-	XIV-XV w.
			śląd osadnictwa	-	pradzieje
190	Płużnica Wielka	1	cmentarzysko ciałopalne	łużycka	?
191	Płużnica Wielka	4	grodzisko	-	XIV-XV w.
192	Rozmierka	1	punkt osadniczy	łużycka	V okres epoki brązu
			punkt osadniczy	-	wczesne średniowiecze
			punkt osadniczy	-	średniowiecze
			punkt osadniczy	tardenuaska	-
193	Rozmierka	2	punkt osadniczy	-	epoka kamienia
			osada	łużycka	okres halsztacki
194	Rozmierka	3	punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
			punkt osadniczy	tardenuaska	mezolit
			punkt osadniczy	-	pradzieje

195	Rozmierka	4	punkt osadniczy	-	XIV w.
196	Rozmierka	5	punkt osadniczy	-	epoka kamienia
			punkt osadniczy	łużycka	V okres epoki brązu
			punkt osadniczy	-	średniowiecze
197	Rozmierka	6	punkt osadniczy	tardenuaska	mezolit
			punkt osadniczy	-	wczesne średniowiecze
198	Rozmierka	7	punkt osadniczy	-	epoka kamienia
			cmentarzysko	łużycka	V okres epoki brązu
			punkt osadniczy	-	wczesne średniowiecze
			cmentarzysko ?	-	średniowiecze
199	Rozmierka	8	punkt osadniczy	łużycka	?
			punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
200	Rozmierka	9	osada	łużycka	?
201	Rozmierka	10	osada	-	wczesne średniowiecze
			punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
202	Rozmierka	11	ślad osadnictwa	-	XIII- XIV w.
203	Rozmierka	12	ślad osadnictwa	-	-
204	Rozmierka	13	ślad osadnictwa	-	epoka kamienia
205	Rozmierka	14	ślad osadnictwa	-	epoka kamienia
206	Rozmierka	15	cmentarzysko ?	-	?
207	Rozmierka	16	ślad osadnictwa	-	neolit
208	Rozmierka	17	ślad osadnictwa	-	epoka kamienia
209	Rozmierka	18	obozowisko	-	mezolit
210	Rozmierka	19	punkt osadniczy	-	średniowiecze
			punkt osadniczy	-	pradzieje
211	Rozmierka	20	punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
			punkt osadniczy	-	XI- XII w.
212	Rozmierka	21	punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
			osada	-	wczesne średniowiecze
213	Rozmierka	22	osada	łużycka	epoka brązu - halsztat C
			punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
214	Rozmierka	23	osada	łużycka	?
			punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
215	Rozmierka	24	punkt osadniczy	-	pradzieje
			punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
216	Rozmierka	25	punkt osadniczy	-	XIV w.
217	Rozmierka	26	punkt osadniczy	-	nowożytność
			punkt osadniczy	-	pradzieje
			punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
218	Rozmierka	27	osada	łużycka	?
			punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
219	Rozmierka	28	osada	przeworska	okres wpływów rzymskich
220	Rozmierka	29	punkt osadniczy	-	pradzieje
			punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
			punkt osadniczy	-	XI- XII w.
221	Rozmierz	1	-	-	pradzieje
			osada	łużycka	?
			osada	przeworska	późny okres wpływów rzymskich
			grodzisko	-	XIV-XV w.

			grodzisko stożkowe	-	XIII- XIV w.
222	Rozmierz	2	punkt osadniczy	przeworska	późny okres wpływów rzymskich
			osada	-	XIII- XIV w.
			osada	-	XIV-XV w.
			-	-	pradzieje
223	Rozmierz	3	punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
224	Rozmierz	4	punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
225	Rozmierz	5	punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
226	Rozmierz	6	punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
227	Rozmierz	7	punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
228	Rożniątów	1	cmentarzysko	-	pradzieje
			punkt osadniczy	-	średniowiecze
229	Rożniątów	2	śląd osadnictwa	-	epoka kamienia
230	Rożniątów	3	punkt osadniczy	-	późne średniowiecze
231	Rożniątów	4	śląd osadnictwa	-	epoka kamienia
232	Rożniątów	5	punkt osadniczy	-	okres wpływów rzymskich
			punkt osadniczy	-	średniowiecze
			-	-	pradzieje
233	Rożniątów	6	punkt osadniczy	-	średniowiecze
234	Rożniątów	7	punkt osadniczy	-	V i VI okres epoki brązu
235	Rożniątów	8	skarb	-	XIV-XVI w.
236	Rożniątów	9	śląd osadnictwa	-	epoka brązu
237	Rożniątów	10	punkt osadniczy	-	pradzieje
238	Rożniątów	11	punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
239	Rożniątów	12	punkt osadniczy	-	pradzieje
			punkt osadniczy	-	XIV w.
240	Rożniątów	13	punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
241	Rożniątów	14	osada	łużycka	schyłek epoki brązu
			punkt osadniczy	-	2 poł. XIII w. - pocz. XIV w.
			punkt osadniczy	-	wczesne średniowiecze
242	Rożniątów	15	punkt osadniczy	przeworska	faza C
243	Rożniątów	16	osada	przeworska	faza D
			punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
244	Sucha	1	grodzisko domniemane	-	średniowiecze ?
245	Sucha	2	punkt osadniczy	-	średniowiecze
			punkt osadniczy	-	wczesne średniowiecze
			punkt osadniczy	-	pradzieje
246	Sucha	3	skarb monet	-	okres wpływów rzymskich
247	Sucha	4	punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
248	Sucha	5	punkt osadniczy	-	pradzieje
			punkt osadniczy	-	XIV-XV w.
249	Szczepanek	1	punkt osadniczy	-	epoka kamienia
			punkt osadniczy	-	?
250	Szczepanek	2	śląd osadnictwa	-	mezolit
251	Szczepanek	3	punkt osadniczy	-	średniowiecze
252	Szymiszów	1	punkt osadniczy	przeworska	późny okres wpływów rzymskich
253	Szymiszów	2	osada	-	okres wpływów rzymskich
			?	-	wczesne średniowiecze
254	Szymiszów	3	skarb	-	okres wpływów rzymskich

255	Szymiszów	4	osada	-	wczesne średniowiecze
256	Szymiszów	5	osada ?	wczesne średniowiecze	
257	Szymiszów	6	cmentarzysko	przeworska	III-IV w.n.e.
258	Szymiszów	7	cmentarzysko birytualne	łużycka	schyłek epoki brązu
259	Szymiszów	8	osada	-	późny okres wpływów rzymskich
260	Szymiszów	9	punkt osadniczy	-	?
261	Szymiszów	10	śląd osadnictwa	-	XIV w.
262	Szymiszów	11	punkt osadniczy	-	średniowiecze
263	Szymiszów	12	śląd osadnictwa	-	okres wpływów rzymskich
264	Szymiszów	13	skarb	-	okres wpływów rzymskich
265	Szymiszów	14	skarb	-	okres wpływów rzymskich
266	Szymiszów	15	punkt osadniczy	-	okres wpływów rzymskich
267	Szymiszów	16	śląd osadnictwa	-	epoka kamienia
268	Szymiszów	17	śląd osadnictwa	-	neolit
269	Szymiszów	1	punkt osadniczy	-	epoka kamienia
			punkt osadniczy	-	?
270	Szymiszów	2	śląd osadnictwa	-	mezolit
271	Szymiszów	3	punkt osadniczy	-	średniowiecze
272	Warmątowice	1	śląd osadnictwa	-	okres halsztacki
273	Warmątowice	2	punkt osadniczy	łużycka	okres halsztacki

* obiekty oznaczone kolorem niebieskim wpisane są do rejestru zabytków